

БОПКО ІГОР ЗЕНОВІЙОВИЧ

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ
ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ ГОТОВНОСТІ ДО НАУКОВО-
ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Монографія

2019

УДК 378.011.3 - 057.87:378.09:01.89(02.064)

Рекомендовано до друку вченою радою
Мукачівського державного університету
(Протокол № 12 від 31 травня 2019 року)

Рецензенти:

Романишина Оксана Ярославівна, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики та методики її навчання (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка)

Романовська Людмила Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки (Хмельницький національний університет)

Теличко Наталія Вікторівна, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології та методики викладання іноземних мов (Мукачівський державний університет)

Бопко І.З.

Б - 72

Теорія і практика формування у майбутніх магістрів гуманітарного профілю готовності до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі закладів вищої освіти: монографія. Мукачево: РВВ МДУ, 2019.—207 с.

ISBN 978-617-7495-32-0

У монографії проаналізовано теоретичні та методичні аспекти підготовки майбутніх магістрів науково-дослідницької діяльності. Узагальнено наукові підходи до феноменологічної характеристики інформаційного середовища як фактора формування науково-дослідницької діяльності магістрантів гуманітарного профілю, доповнено теоретичні та методологічні положення про готовність до готовності майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності, запропоновано педагогічні умови, які впливають на цей процес, схарактеризовано модель формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі та представлено її навчально-методичний супровід.

Монографія адресована науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, а також усім, хто цікавиться актуальними проблемами організації освітнього процесу у закладах вищої освіти.

УДК 378.011.3 - 057.87:378.09:01.89(02.064)

ISBN 978-617-7495-32-0

© Бопко І. З., 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти організації підготовки майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності	7
1.1. Загальні підходи до організації професійної підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю у закладах вищої освіти ...	7
1.2. Змістовий аналіз підготовки майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності	20
1.3. Феноменологічна характеристика інформаційного середовища як фактора формування науково-дослідницької діяльності магістрантів гуманітарного профілю	38
Висновки до першого розділу	52
РОЗДІЛ 2. Методичні аспекти до формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі закладів вищої освіти ...	54
2.1. Критеріальна та рівнева характеристика готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі	54
2.2. Педагогічні умови формування у магістрантів гуманітарного профілю належного рівня готовності до науково-дослідницької діяльності під час навчання у закладах вищої освіти	68
2.3. Структурна модель формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі закладів вищої освіти	92
Висновки до другого розділу	109
РОЗДІЛ 3. Практичні аспекти формування готовності у майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі закладів вищої освіти .	110
3.1. Діагностика стану готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності	110
3.2. Практична діяльність та аналіз результатів формування готовності у майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі	120
Висновки до третього розділу	149
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	151
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	154
ДОДАТКИ	174

ПЕРЕДМОВА

Магістратура є головною складовою ступеневої освіти, що забезпечує професійну підготовку фахівців з поглибленими знаннями, які володіють методами та засобами наукових досліджень та мають сформовані вміння самостійно на високому рівні виконувати наукову, педагогічну та управлінську діяльність. У найбільш загальному контексті сучасна підготовка майбутніх магістрів базується на теоретичних засадах (нормативні та вибіркові дисципліни), практичній підготовці та магістерській роботі (науково-дослідницька робота) і спрямована на створення умов для творчого розвитку обдарованої особистості і підготовку фахівців за такими напрямками діяльності: науково-дослідницький (творчий), науково-педагогічний, управлінський (виробничий). Очевидним фактом є те, що майбутній магістр повинен ще під час навчання у закладах вищої освіти (ЗВО) отримати належний рівень готовності до професійної діяльності в науково-дослідних інститутах, лабораторіях на посадах наукових співробітників, а також уміти реалізовувати викладацьку діяльність в освітньому середовищі ЗВО. Важливість такої професійної підготовки магістрантів у ролі висококваліфікованих викладачів у сучасній системі вищої освіти України, насамперед, визначається тим, що нині відбувається поступова втрата духовно-моральних, історичних та культурно-гуманітарних пріоритетів і цінностей у суспільстві. З огляду на наведені аргументи, магістри усіх напрямів підготовки повинні бути готовими до науково-дослідницької діяльності, що передбачає усвідомлення взаємозв'язку між освітою та наукою, особистісної значущості у виявленні та розв'язанні наукових проблем. Відтак, кожному майбутньому фахівцеві, що навчається в магістратурі потрібна ґрунтовна професійна підготовка до реалізації науково-дослідницької діяльності, яка спонукатиме його до творчого розв'язання професійних завдань.

Процес формування у майбутніх магістрів гуманітарного профілю належного рівня готовності до науково-дослідницької діяльності розглядається в інформаційному середовищі закладу вищої освіти, оскільки нині відбувається інформатизація усіх сфер життя суспільства, що вимагає нового рівня організації науково-дослідницької діяльності майбутніх фахівців. Проте, висвітлення питань використання фахівцями потенціалу засобів інформаційного середовища у науково-дослідницькій діяльності ще й нині є поодинокими і недостатньо реалізованими у дослідженнях науковців, що виявляється у відсутності

теоретично розробленої моделі такої діяльності, визначених і науково обґрунтованих педагогічних умов, впровадження яких забезпечить якісну професійну підготовку магістрантів у стінах ЗВО.

Теоретичні та практичні аспекти професійної підготовки науково-педагогічних кадрів у магістратурі знайшла відображення у наукових публікаціях К. Балабанова, Л. Бачієва, В. Вакуленко, Л. Воротняк, О. Гури, Л. Лебедик та ін. Сутність та умови ефективного формування готовності майбутніх педагогів до науково-дослідницької роботи висвітлено у працях В. Борисова, З. Ісаєвої, Г. Кловак, Л. Коржової, Є. Кулика, В. Лазарєва, Є. Макагон, Є. Муравйова, Н. Ставрїнової та ін. У роботах Н. Апатової, О. Романишиної зосереджена значна увага характеристиці наукових основ організації освітнього процесу у ЗВО на основі використання інформаційних технологій та створення ефективного інформаційного середовища.

Дослідження спрямоване на виявлення та усунення суперечностей, які існують у підготовці магістрів, між: рівнем готовності магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності та сучасними вимогами до їх професійної підготовки у світлі положень Болонського процесу; потребою впровадження інформаційних технологій у професійну підготовку майбутніх магістрів гуманітарного профілю та можливостями реалізації цього процесу у вітчизняних ЗВО; багатогранністю та складністю процесу формування готовності у майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі й недостатньою розробленістю в сучасній педагогічній науці, а також відсутністю методичних розробок, які б безпосередньо стосувалися практичних механізмів впровадження інноваційних освітніх технологій, спрямованих на забезпечення ефективності цього процесу.

У дослідженні головна мета була зосереджена на обґрунтування та експериментальну перевірку педагогічних умов формування готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю, а саме: 8.010101 «Дошкільне виховання», 8.010102 «Початкове навчання», 8.02020401 «Музичне мистецтво». Розуміючи домінуючу роль вищої школи у професійній підготовці, ми вважали за доцільне на основі аналізу теорії, методики і практики безпосередньо дослідити зміст фахової підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі. Невід'ємною складовою дослідження був компонентно-

структурний аналіз готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності. У ході практичної роботи була зосереджена увага на визначенні й теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов формування готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю в інформаційному середовищі, а також на розробці та експериментальній перевірці структурної моделі формування цього виду готовності у майбутніх магістрів гуманітарного профілю в інформаційному середовищі.

Монографія є результатом діяльності й власних досліджень автора у сфері професійної підготовки магістрантів гуманітарного профілю до реалізації науково-дослідної роботи в інформаційному просторі ЗВО. З огляду на багатогранність прояву феномену «готовність до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі», автор не претендує на повне та однозначне висвітлення даної проблематики. Деякі судження можна розцінювати як дискусійні і такі, що спонукають до професійного обговорення в контексті удосконалення професійної підготовки студентів, які навчаються в магістратурі ЗВО.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Загальні підходи до організації професійної підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю у закладах вищої освіти

Виходячи із постійно зростаючої ролі освіти в сучасному світі, необхідно навести точку зору В. Кременя, що нові функціональні можливості професійної діяльності фахівців у сучасних умовах вимагають змін у сфері забезпечення якості вищої освіти і професійної підготовки та управління якістю навчальних програм, методики викладання й діагностики професійних якостей фахівців усіх категорій. Автор наголошує на необхідності створення ефективної системи саморозвитку особистості, наголошуючи на тому, що тривалий час наша освіта переважно формувала людину-функціонера [70; 111].

Початок ХХІ сторіччя ознаменувався зростанням уваги суспільства до вищої освіти, модернізація якої стала об'єктивною необхідністю. Вища освіта у цивілізованому світі є не просто засобом задоволення фахових потреб особистості, вона в значній мірі є духовною необхідністю суспільства. Проте, як констатують аналітики, вища освіта останнім часом стала менш якісною, переважна більшість випускників вищих навчальних закладів виявляються не конкурентоспроможними на Європейському ринку праці [206; 207]. Ці факти спонукали провідні університети Європи об'єднати свої зусилля. Як наслідок у 1998 р. на ювілеї Паризького університету міністри освіти Німеччини, Італії, Франції і Великої Британії виступили з ініціативою організувати освітній простір, усередині якого будуть діяти загальні закони, стандарти і правила, і призвали інші держави вступити в нього. Нині Україна приєдналася до сорока європейських країн, що формують єдиний освітній простір. Зазначимо що впровадження ідей Болонського процесу ставить серйозні проблеми перед українськими вищими навчальними закладами, які передбачають створення уніфікованої системи освіти, що припускає єдині програми навчання а також перехід на двоступеневу систему освіти бакалавр-магістр.

У дослідженні М. Згуровського [79] наголошено на тому, що

запровадження ступеневої вищої освіти стало значним кроком у реформуванні освіти в нашій країні з урахуванням входження її в ринкові відносини, демократизації суспільства, тенденцій підвищення мобільності майбутніх магістрів і викладачів, глобалізації ринку праці. автор доводить, що фактично Україна запровадила ступеневу освіту раніше від багатьох країн Європи, але при цьому не вирішила важливі структурні проблеми, які залишилися від минулої централізованої економіки, і ті, що виникли в період незалежності держави, у зв'язку з особливостями перехідного періоду. Разом з тим науковець вказує на існування загрозливої тенденції до погіршення якості вищої освіти, що наростає з часом.

Нині у найбільш загальному контексті, Болонський процес базується на таких чинниках, як підвищення якості освіти, визнання рівня знань і кваліфікацій фахівців, гарантоване працевлаштування незалежно від країни проживання, конвертованість дипломів. Уже зараз виникає питання про уніфіковану кваліфікацію магістрів відповідних спеціальностей. З'ясовано, що європейські кваліфікаційні довідники не дають відповіді на це питання, тому що з розвитком економіки, політики, інформаційних технологій сучасні фахівці, які потрібні на ринку праці просто відсутні в таких довідниках. Якщо взяти за основу європейський підхід до кваліфікації магістрів, то він підпорядкований певним положенням. Більшість магістрів, що навчаються в європейських навчальних закладах одержують стандартну освітню кваліфікацію, яка обумовлена програмою і часом навчання, наприклад, Магістр мистецтва (Master of Arts – MA) чи Магістр науки (Master of Science – MSc), чи Магістр бізнес-адміністрування (Master of Business Administration – MBA) і т.д. Але в той же час кваліфікація магістрів є не настільки стандартною, як це може здаватись: основним у присвоєнні кваліфікації магістра є вузька спеціалізована галузь його досліджень. Так, на основі аналізу дослідження О. Виханського [40] було з'ясовано, що у програмі навчання магістра обов'язково є вузькі спеціалізовані курси, чи низка курсів, що відрізняють його від таких же магістрів, які навчаються за одним напрямком. Тобто кваліфікація магістра набуває іншого змісту, наприклад Магістр науки з розрахунків для виробництва (Master of Science in Computing (for Industry) – MSc in Computing (for Industry)), чи Магістр науки за технологіями електронної комерції (Master of Science in E-commerce Technology – MSc in E-commerce Technology), чи Магістр науки з програмного забезпечення (Master of

Science of Software Engineering – MSc of Software Engineering).

Сьогодні, коли накопичений більш ніж десятирічний досвід і більшість престижних ЗВО України пропонують підготовку кваліфікаційного рівня «магістр», стало очевидним, що автоматичне перенесення на наш ґрунт зарубіжного досвіду не завжди проходить гладко та без проблем. Перш за все, необхідно розуміти, що магістратура не є необхідним шаблоном та обов'язковою умовою для отримання диплому про вищу освіту. Претендувати на рівень магістра означає бути готовим займатися серйозною науково-дослідницькою роботою вже на останніх курсах університету. Крім того, магістрант готується до викладацької діяльності у під час навчання у ЗВО. У наведеному контексті виникає запитання, чи так необхідно закінчувати магістратуру тим студентам, які не бачить себе у якості науковців, а розглядають свою практичну діяльність з точки зору виключно практичного працівника (менеджера, юриста, перекладача, журналіста, учителя, музиканта, практична психолога, тренера)? З іншого боку, багато хто з представників перерахованих професій нині перебувають в умовах жорстокої конкуренції, а для її успішного подолання необхідно мати високий рівень професіоналізму, володіти системністю мислення, мати ґрунтовні фахові знання ділової етики. Як, зазначає О. Виханський [40], як правило, все це забезпечується навчальними програмами магістерської підготовки.

Магістерська підготовка у ЗВО не тільки припускає, але і вимагає переходу до активних форм навчання, переносу акцентів на самостійну роботу майбутніх магістрів, що сприяє творчому розвитку особистості та вимагає уміння ставити перед собою завдання й вирішувати їх у міру виникнення. Погоджуємося із висновком В. Береки [10] про те, що «теоретичні, практичні й особистісні здібності магістра будуть розвиватися в тісному зв'язку з навчанням і підготовкою в галузі управління, плануванням, удосконаленням і виконанням навчального плану з урахуванням загальноєвропейського підходу і наявних умов» [10, с. 25].

У структурі вищої освіти в Україні «магістр» – найвищий освітньо-кваліфікаційний рівень, який є не науковим, а академічним, оскільки він відображає, перш за все, рівень освітньо-професійної підготовки випускника вищої школи та засвідчує про наявність у нього вмінь та навичок, які притаманні початкуючому науковому працівникові [63].

Насамперед розглянемо етимологію наукового терміну «магістр». Так, встановлено, що магістр (лат. *magister* – начальник, голова, учитель) – у Стародавньому Римі – посадова особа; пізніше в Європі – голова світських і церковних установ; у деяких країнах учений ступінь, середній між бакалавром і доктором наук. у Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.) у редакції від 01.01. 2019 р. [76] зазначено, що другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

Тобто можемо стверджувати, що нині латинське слово «магістратура» знову набуло свого академічного змісту. Магістр – майстер, спеціаліст вищої кваліфікації [62]. Відповідно до нової концепції професійної підготовки магістрів освітні програми підготовки магістрів будуть поділені на: дослідницькі (поглиблення досліджень в одній з наукових галузей – 2 роки навчання), професійні (розвиток професійних та формування управлінських компетенцій – 1,5 роки навчання), кар’єрні (покращення теоретичних і практичних знань для кар’єрного зростання та підготовки до управлінської діяльності – 1-1,5 роки навчання) [169]. Зупинимось більш ґрунтовніше на цих аспектах. Так, кар’єрний магістр – це формат післядипломної освіти. Магістри дослідницької програми є потенційними винахідниками та вченими. Їх програма включає більшу кількість «наукових» годин. Магістри професійної програми набувають більше професійних та управлінських компетенцій. Якщо професійний магістр виявить бажання закінчити дослідницьку програму, необхідно буде провчитися ще від півроку до одного року. Запропоновано ввести дипломи професійного, дослідницького та кар’єрного магістра. Усі раніше здобуті дипломи магістрів необхідно кваліфікувати як професійні. Винятками можна вважати магістерські дипломи дворічних програм денної форми навчання. Важливість цього розподілу «починається з необхідності відділити підготовку майбутніх наукових і науково-педагогічних працівників, а також посилити практичну спрямованість професійних магістерських програм» [199, с. 4].

Щоб вирішити проблему організації процесу навчання, яка полягає в тому, що при напруженому розкладі навчальних занять магістрант обмежений у часі на науково-дослідницьку роботу, запропоновано подовжити нормативний термін навчання магістрів з усіх напрямів до 1,5-2 років (як зафіксовано в Законі України «Про внесення змін та доповнень до Закону України «Про вищу освіту») [76].

Як підкреслює К. Островський [154], в Україні було здійснено спробу зберегти «лінійність» системи вищої освіти (подібно до системи освіти США) одночасно з розташуванням освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» між новими для української вищої системи освіти рівнями «бакалавр» і «магістр». У закладах вищої освіти в нашій країні ще до 2010 року, як доводить Я. Ханик [200, с. 21], у процесі професійної підготовки магістрів гуманітарного профілю існували дві схеми багатоступеневої освіти, які можна зобразити так (рис. 1.1)

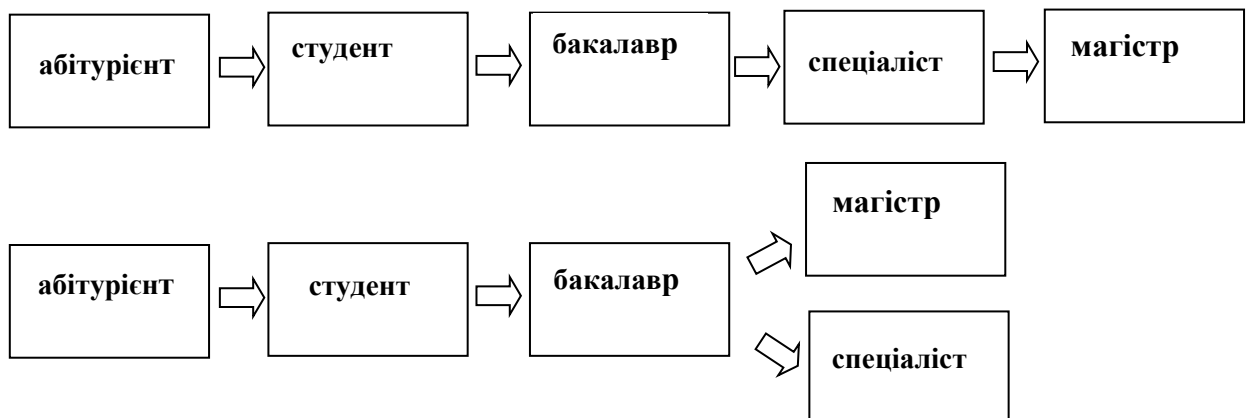

Рис. 1.1. Схеми багатоступеневої освіти України (за Я. Хаником)

Однак нині більш широке застосування отримала друга схема багаторівневої професійної підготовки, яка характеризується меншою тривалістю навчання, хоча не позбавлена недоліків у питанні змісту освіти. у процесі дослідження було встановлено наявність різних поглядів стосовно рівня професійної підготовки бакалаврів і магістрів, які, у більшості випадків, є протилежними. Ця розбіжність впливає із практичних міркувань працевлаштування таких фахівців, а також спричинена незавершеністю вищої освіти у бакалаврів (немає належної фахової підготовки). Ситуація з підготовки бакалаврів ускладнюється і тим, що фахівців такого рівня готують як у ЗВО, так і у коледжах. Як

показує практика, ринок праці не зможе забезпечити роботою велику кількість фахівців зі статусом бакалавра, він і не готовий до їх працевлаштування. Що стосується магістрів і проблем їхньої ступеневої професійної підготовки, то в цьому випадку не може бути й мови за «перевиробництво» фахівців і за незавершеність освіти. Магістр є найвищим освітнім ступенем у закладах вищої освіти.

Однак є суттєва відмінність між підготовкою бакалаврів і магістрів як за рівнем підготовки у процесі одержання бакалаврської освіти (рейтинговий відбір), так і за змістом і методами навчання. Різною є мета підготовки фахівців. Так, магістр повинен бути підготовленим до професійної діяльності в науково-дослідних інститутах, лабораторіях на посадах наукових співробітників. У відповідності до цього, магістр може бути скерований на навчання в аспірантуру за спорідненою із одержаною у ЗВО спеціальністю або на викладацьку роботу у навчальні заклади як I-II так і III-IV рівнів акредитації. До магістрів ставляться певні кваліфікаційні вимоги. Крім високої кваліфікації та готовності до активної творчої науково-дослідницької та викладацької діяльності магістр повинен уміти оцінювати, з позиції активного будівника української держави: історичні та сучасні процеси і проблеми суспільного життя, визначати місце і роль у ньому своєї професійної діяльності, аналізувати глобальні проблеми і тенденції розвитку світового суспільства на шляху утвердження демократії, взаємовигідного співробітництва, підтримки і вільного виявлення творчих духовних сил особистості та підприємницької ініціативи. Як доводять науковці [200], магістри повинні під час навчання у ЗВО набути навичок колективної професійної та соціальної діяльності, організаторської й виховної роботи з людьми, уміти творчо мислити й аргументовано відстоювати свій погляд, приймати професійні рішення з урахуванням соціальних наслідків та вимог етики і справедливої моралі.

Проте у сучасній системі вищої освіти в одних країнах диплом магістра свідчить про повну вищу освіту (Росія, Чехія, Україна), в інших – про післядипломну освіту (Великобританія), в третіх – про науковий ступінь. Зокрема, було встановлено, що в англо-американській системі вищої освіти ступінь магістра займає проміжне положення між бакалавром і доктором наук. Він присуджується особам, які закінчили університет або прирівнюваний до нього навчальний заклад, пройшли додатковий курс на протязі 1-2 років, склали спеціальні екзамени і захистили магістерську дисертацію [48].

Аналіз вітчизняної системи підготовки науково-педагогічних працівників дає підстави зазначити, що на сьогодні магістратура покликана здійснювати фундаментальну психолого-педагогічну та науково-практичну підготовку викладачів професійної школи, а також сприяти забезпеченню безперервності освіти й фахову спрямованість викладацької діяльності [168].

Підтримуємо позицію Р. Гейзерської у тому, що «магістр повинен володіти такими якостями: аналітично, логічно, критично мислити, мати комунікативні здібності, емоційно-вольову стійкість, теоретичну та практичну професійну компетентність, самостійність у прийнятті рішень та цілеспрямованість, відповідальність, інформаційну компетентність, бажання постійно навчатися, мотивацію до успіху, адекватну самооцінку, професійну культуру, само актуалізацію» [52, с. 24].

Сучасна освіта потрібна для того, щоб людина навчилася пізнавати, діяти, жити спільно й разом, бути – так зазначає Жак Делор [212], голова незалежної міжнародної комісії з питань освіти. Вважаємо, що перелічені вміння варто формувати і при підготовці майбутніх магістрів гуманітарного профілю.

Уміти пізнавати означає сформованість потреби людини в набутті знань і її готовність до навчання впродовж життя, до набуття широкої загальнокультурної підготовки у сполученні з поглибленим оволодінням знаннями з окремої галузі, що сьогодні є основою затребуваності фахівця та його конкурентної спроможності на ринку праці [212].

Уміння діяти означає готовність людини до мобілізації і практичного застосування набутих знань у реальних ситуаціях, які в процесі навчання неможливо передбачити; спроможність людини до різних видів професійної і соціальної діяльності, до продуктивної роботи у групі [212].

Уміння жити спільно й разом означає визнання людиною існування інших традицій, інших способів мислення і її готовність вивчати й ураховувати їх у сумісній діяльності, усвідомлюючи посилення взаємної залежності й необхідність мирного подолання конфліктів і вироблення спільної реакції на існуючі ризики [212].

Уміння бути означає здатність людини до усвідомлення й розвитку власних здібностей, до самореалізації в суспільстві, до критичного оцінювання ситуації та самостійних і відповідальних дій [212].

Випускники другого рівня (магістри) повинні: опанувати предметну галузь на більш високому рівні, володіти новітніми методами та технікою дослідження, знати новітні теорії та їх інтерпретації; критично відстежувати та осмислювати розвиток теорії і практики; оперувати методами незалежного дослідження і вміти пояснювати його результати на більш високому науковому рівні; бути здатним робити оригінальний внесок у дисципліну відповідно до канонів певної предметної галузі, наприклад, у рамках кваліфікаційної роботи; продемонструвати оригінальність і творчий підхід; оволодіти компетенціями на професійному рівні [43].

У процесі дослідження наукових публікацій [10; 44; 62; 99; 100; 106] було встановлено, що навчальний план магістерської підготовки взаємопов'язаний з навчальними планами підготовки бакалаврів і спеціалістів. На бакалаврському рівні професійні знання націлені на вивчення предметної галузі (об'єктів професійної діяльності). Виявлено, що головною особливістю магістерської підготовки є більш глибока орієнтація на фундаментальні та професійні знання, спрямованість на розвиток навичок самостійного здійснення наукових досліджень, прийняття обґрунтованих професійних рішень та отримання знань. Отже, програма підготовки магістра надає випускникові знання й навички наукової, педагогічної й дослідницької діяльності.

Наукова спрямованість магістерської підготовки передбачає необхідність попереднього відбору обдарованої молоді, який проводить вищий навчальний заклад, організовуючи предметні олімпіади, наукові, науково-методичні семінари та конференції за участю в них на добровільних засадах майбутніх магістрів III-IV курсів [47].

Проблеми професійної підготовки фахівців за магістерськими програмами сьогодні досить ґрунтовно висвітлено в науковій літературі і знайшли своє відображення у працях К. Балабанова [6], Л. Бачієва [8], В. Вакуленко [38], Л. Воротняк [48], Я. Ханік [200], Л. Лебедик [120] та ін. Зокрема у працях В. Бондар [19], О. Мороз [140], З. Сліпкань [187] та ін. здійснено пошук шляхів підвищення результативності підготовки майбутніх магістрів магістратури. Проблеми ступеневої освіти, у тому числі магістерської підготовки висвітлено у публікаціях О. Бойко [15], В. Вихрущ [41], М. Дарманського [62], М. Кларіна [88], І. Сусліна [193].

На наявність певних проблем із організацією навчання на магістерському рівні вказують і російські дослідники. Наприклад, на думку В. Сенашенко [183], в контексті прийнятих в Росії останнім

часом документів помітно невідповідність функцій сучасної російської магістратури аналогічному ступеню Болонської освітньої схеми, де магістратура є зв'язуючою ланкою між вищою освітою і науково-дослідницькою діяльністю. У напрацюваннях Б. Якимовича [209] вказано, що керівники магістерських напрямів звертають увагу, перш за все, на небезпеку інерції традиційного підходу до організації навчального процесу, яка сягає корінням у надмірний консерватизм вищої школи, у звичці факультетів і кафедр до «старої» системи підготовки. Тут можуть проявлятися дві небажані тенденції: або навчання магістрів за тією ж схемою, що і навчання аспірантів, або, навпаки, підготовка спеціалістів за традиційною системою, що фактично виражається в зайвій або недостатній для магістранта самостійності в навчальному процесі.

На наявність низки складних і доволі неоднозначних проблем, які спираються на нечіткі та неясно визначені компетенції магістрів вказано у публікації Ю. Маленкова [128]. Так, автор відзначає, що тридцять років методисти працювали над моделлю спеціаліста, підготували велику кількість томів документації, з якої на практиці застосовувалось не більше 10%. Сьогодні ця ситуація може повторитися, бо розробки ідуть старим шляхом, що робить актуальним пошук нових підходів. Науковець зазначає, що серед різних критеріїв якості роботи вищої школи головним необхідно вважати показник, який сьогодні фактично не використовується – додаткову цінність її випускників. Погоджуємося із висновком Ю. Маленкова у тому, що додаткова цінність випускника магістратури може трактуватися «як додаткова сукупність корисних якостей у вигляді знань, навичок, творчих здібностей і компетенцій, що були набуті майбутніми магістрами у процесі навчання, що створює умови для інноваційного і ефективного розвитку економіки, науки і освіти» [128, с.35].

У Національній доктрині розвитку освіти [146] наголошено на тому, що сучасна гуманітарна освіта для майбутніх магістрів покликана системно ознайомити їх з накопиченим світовим культурним знанням про людське суспільство, місцеве соціальне призначення особистості, з сутністю культури як світу людини, формуючи у молодого фахівця високі гуманістичні якості цивілізованого співжиття. Місце і роль гуманітарних дисциплін характеризується їх впливом на процес соціалізації. Зокрема, в узагальненому вигляді, цінність гуманітарних дисциплін визначається такими чинниками, як:

- вони мають допомогти майбутньому фахівцю зрозуміти себе;
- дозволяють з'ясувати психологічні механізми власної поведінки (психологія), визначити сутнісні характеристики суспільства, основні його елементи та закони і принципи взаємодії між ними, місце і роль людини в суспільстві, норми соціальної взаємодії (соціальна філософія, етика, право, соціологія);
- дають змогу освоїти надбання світової і української культури (українознавство, світова та українська культура, культурологія, релігієзнавство);
- забезпечують можливість збагатитись світовим та вітчизняним соціальним досвідом, закономірностями історичного розвитку світового товариства і своєї батьківщини (всесвітня історія, історія України);
- дають можливість навчитись цивілізованому спілкуванню з навколишнім середовищем, жити в злагоді з природою, оберігати і підтримувати її як умову спільного існування та розвитку (екологія, соціальна екологія);
- сприяють розвитку мислення і дозволяють зрозуміти цілісність і багатомірність світу, сенс людського буття (філософію).

Отже, підсумовуючи можемо констатувати, що гуманітарна освіта покликана формувати у майбутнього магістра, як суб'єкта соціалізації, наукове бачення сутності й механізмів соціалізації, а також допомогти йому адекватно оцінити можливості для своєї самореалізації і міру відповідності для цього власного потенціалу й зусиль.

Щоб бути готовим до плідної практичної діяльності майбутній магістр гуманітарного профілю *повинен знати* основи загальнотеоретичних, гуманітарних та спеціальних дисциплін, досконало володіти державною українською мовою, чітко, лаконічно і грамотно викладати свої думки як в усному діалозі чи виступі, так і письмово, вміти спілкуватися іноземними мовами: англійською, німецькою, чи французькою, а також російською, читати і перекладати журнальні газети та інші тексти в галузі науки, техніки та суспільства. Обов'язково повинен знати основи української і світової історії та культури, постійно прагнути до свого духовного, професійного і фізичного вдосконалення [200]. Професійна підготовка майбутніх магістрів у ЗВО спрямована на створення сприятливих умов для творчого розвитку обдарованої особистості та підготовку фахівців для науково-дослідницької, управлінської (виробничої) і педагогічної діяльності та роботи в галузі наукоємних технологій.

Повністю поділяємо позицію А. Посторонка [167] у тому, що майбутній магістр гуманітарного профілю *має вміти* творчо мислити, а це відбувається коли він здатний:

- одержати новий результат у професійній діяльності;
- чітко сформулювати новизну процесу одержання відомого результату;
- подолати логічний розрив на шляху від умови задачі до її розв'язання;
- знайти зв'язок не стільки з розв'язком уже поставленої іншими фахівцями задачі, скільки зі здатністю самостійно побачити і сформулювати проблему;
- одержати новий продукт не випадково, а шляхом простого неевристичного перебору, простим логічним висновком або діями по алгоритму;
- обґрунтувати стійку і тривалу або більш короткочасну, але дуже сильну мотивацію.

Підготовка магістра гуманітарного профілю для особистісного і професійного самовдосконалення передбачає такі *напрями*:

- формування готовності до постійного професійного самовдосконалення, активної позиції в забезпеченні власного кар'єрного зростання;
- розвиток уміння розробляти і реалізовувати програму професійного самовиховання, творчо працювати над удосконаленням власних професійних здібностей; за змістовою спрямованістю (ділових, комунікативних, рефлексивних); за рівнем оволодіння діяльністю (пізнавальних, виконавських, творчо-конструктивних) та за формою реалізації дії (практично-рухових, увагоперцептивних, мовних, розумово-інтуїтивних);
- володіння методиками розвитку креативного мислення, аналіз проблем і знаходження шляхів їхнього конструктивного розв'язку; уміння реалізовувати у взаємодії усі функції спілкування: комунікативну, перцептивну, інтерактивну;
- здійснювати продуктивне діалогічне спілкування; уміння здійснювати рефлексивне управління педагогічним персоналом; володіння усним і письмовим діловим мовленням, рефлексивним і нереліксивним слуханням; уміння створювати творче робоче самопочуття, здійснювати емоційно-вольову саморегуляцію, уміння гідної самопрезентації.

Як доводить Н. Волкова [46] магістрант повинен володіти наступними управлінськими *навичками*:

1) адаптаційна мобільність: схильність до творчих форм діяльності, неперервність, поглиблення й оновлення знань, ініціативність, нетерпимість до відсталості, консервативних проявів, прагнення вчити інших, бажання якісних змін в організації і в змісті власної діяльності, готовність до обґрунтованого ризику, прагнення нововведень, розширення кола своїх повноважень, діловитість;

2) контактність: товариськість, емпатія, інтерес до людей, бачити себе зі сторони, слухати, розуміти і переконувати людей, вміння подивитися на конфліктну ситуацію очима співрозмовника;

3) стресостійкість: інтелектуальна й емоційна захищеність у проблемних ситуаціях, самовладання і тверезість мислення у прийнятті колективних рішень, володіння навичками саморегуляції стану;

4) домінантність: власність, честюлюбство, прагнення до особистої незалежності, лідерство, готовність до безкомпромісної боротьби за свої права, самоповагу, високий рівень самооцінки і притягань, сміливість, вольовий характер [46, с. 59–61].

На основі опрацювання наукових джерел [21; 99; 100; 101] було встановлено, що перелік основних *вимог* до майбутнього магістра гуманітарного профілю має включати:

– обізнаність в основних світоглядних теоріях та концепціях у галузі гуманітарних і соціально-економічних наук, вміння аналізувати соціальні проблеми, використовувати методи цих наук у різних видах професійної та соціальної діяльності;

– володіти здібностями до засвоєння нових знань, прогресивних методик навчання та різноманітних інновацій;

– готовність до продовження навчання, професійної діяльності в умовах іншомовного середовища;

– розуміння процесів і явищ, можливості сучасних наукових методів філологічних досліджень та володіння цими методами на такому рівні, який є необхідний для розв'язання практичних завдань, що постають при виконанні конкретних професійних обов'язків;

– знання етичних й правових норм, які регулюють стосунки між людьми, ставлення людини до довкілля;

– володіння розвиненою культурою мислення, вміння ясно й логічно висловлювати свої думки як усно, так і письмово;

- сформовані навички наукової організації праці, обізнаність у можливостях і методах застосування комп'ютерної техніки у своїй професійній діяльності;
- здатність самостійно опановувати нові знання, критично оцінювати набутий досвід з позицій останніх досягнень психолого-педагогічної науки;
- здатність до ефективної комунікативної взаємодії;
- знання державної та, якнайменш, однієї з іноземних мов на рівні професійного й побутового спілкування;
- мати достатню підготовку для складання і використання в практичній діяльності різних методик викладання, аналізу явищ і процесів;
- системне розуміння впливу зовнішнього середовища на діяльність організації, підприємства тощо;
- здатність засвоювати й реалізовувати наукові та культурні досягнення світової цивілізації з розумінням різних культур, релігій, прав народів і людини;
- вміння критично оцінювати й прогнозувати політичні, економічні, екологічні, культурні та інші події, явища на підставі ґрунтовних знань, реальних фактів.

Таким чином, можемо констатувати, що перехід навчальних закладів до ступеневої системи освіти передбачає оновлення змісту базової педагогічної освіти спеціалістів, бакалаврів, а також розробки змісту, форм і методів підготовки магістрів як фахівців найвищого освітньо-кваліфікаційного рівня, які в майбутньому поновлять склад науковців з різних галузей науки та викладацький корпус ЗВО, спеціалізованих середніх навчальних закладів із поглибленим вивченням окремих предметів, а також матимуть право викладати у гімназіях, ліцеях та коледжах.

Вивчення науково-педагогічної літератури та практичної діяльності університетів дає підстави для висновку, що теорія і методика підготовки магістрів гуманітарного профілю залишається ще й нині недостатньо розробленою з точки зору потреб нової педагогічної реальності. В Україні магістратура знаходиться на етапі розвитку. Нині фактично не існує цілісної концепції педагогічної підготовки магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності. Практичний стан справ у цій галузі не задовольняють потреби педагогів і держави [45]. Цілком природнім є виникнення інтересу до підготовки

магістрів гуманітарного профілю у системі вищої педагогічної освіти, підвищення уваги до їх розвитку, формування педагогічної майстерності і компетентності. Суттєві перетворення суспільного життя сприяють змінам у системі освіти щодо формування особистості майбутнього магістра гуманітарного профілю, здатного самостійно і вільно орієнтуватися в науково-дослідницькій діяльності. Вивченню даного питання і буде присвячений наступний параграф нашого дослідження.

1.2 Змістовий аналіз підготовки майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності

У процесі більш ґрунтовного вивчення означеного кола проблематики, було з'ясовано, що освітньо-професійна програма магістерської підготовки містить освітню та науково-дослідну складові. Причому, освітній компонент магістерської програми спрямований на формування більш цілісного, поглибленого бачення професійної діяльності, широту та фундаментальність освіти, максимальну наближеність її до сучасного рівня наукових знань у відповідній галузі. Так, поряд зі спеціальними професійними знаннями до освітньої компоненти входить педагогічна, гуманітарна підготовка. Науково-дослідницька та науково-педагогічна частини магістерської освітньої програми передбачають підготовку фахівця тієї галузі наукових знань, яку він самостійно обрав. Науково-дослідна частина магістерської програми пов'язана з науковою проблематикою кафедри та спрямована на формування навичок проведення наукових досліджень в конкретній галузі знань. Протягом навчання в магістратурі, як доводить Л. Воротняк [47], майбутні магістри проходять науково-педагогічну практику, яка здійснюється на базі вищого навчального закладу або в школі, розширює можливості підготовки до дослідницької діяльності майбутніх магістрів. Така підготовка спрямована на набуття навичок педагога-дослідника, який володіє сучасним науковим інструментарієм для пошуку та інтерпретації з метою використання його в педагогічній діяльності. Таким чином, відповідно до вимог стандарту випускник, який отримав ступінь магістра повинен бути готовим до науково-дослідницької та педагогічної діяльності в різних типах навчальних закладів, включаючи спеціалізовані гімназії, ліцеї, середні спеціальні та вищі навчальні заклади.

Підтримуємо позицію О. Кривильова [112] у тому, що підготовка майбутніх магістрів гуманітарного профілю до професійної діяльності стає результативною, лише у тому випадку, коли вона:

– по-перше, здійснюється через навчальну роботу, покликану розвивати у них інтерес до науково-дослідницької діяльності;

– по-друге, передбачає установку на творчу працю, вироблення раціональних умінь і навичок такої праці; практично регульовану самостійну роботу, мета якої – закріпити в майбутніх вчителів сформований під час навчальних занять інтерес до науково-дослідницької діяльності, розвиток звички до систематичної розумової праці і вдосконалення навички праці з науковою літературою;

– по-третє, охоплює науково-дослідницьку роботу, призначення якої полягає у тому, щоб озброїти майбутніх магістрів навичками дослідницької діяльності, методами науково-педагогічного дослідження, формування потреби в творчому підході до розв'язання професійних завдань.

Серед кола вимог, які ставлять до підготовки магістра гуманітарного профілю, як наголошує Я. Ханік [200], є вимога оволодіти методами науково-дослідницької діяльності, вміти творчо вирішувати завдання, які стосуються їхньої спеціалізації. Виходячи з перелічених вимог до підготовки магістра, необхідно створювати і відповідні умови проведення навчального процесу, використовуючи для цього найбільш ефективні форми і методи навчання, які реалізуються за принципами ступеневої освіти.

Відзначимо, що визначення науково-дослідницької діяльності, у баченні науковців [121; 119], ґрунтується на тлумаченні поняття «діяльність». Тобто термін діяльність «є системою, що має будову, свої внутрішні переходи і перетворення, свій розвиток» [121, с. 25]. У свою чергу, дослідницька діяльність – це «особливий вид діяльності, вона ставить специфічні вимоги до якостей суб'єкта» [119, с. 52]. У структурі дослідницької діяльності науковці [61; 121] виділяють такі складові: потреба, мотив, мета, умови досягнення мети, дії, операції, але зазначають, що науково-дослідницька діяльність, як особливий вид діяльності, потребує наповнення її компонентів змістом, властивим саме цій діяльності.

У цілому, як доводять В. Свиридова [181], науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів дає змогу якнайповніше виявити індивідуальність, творчі здібності, готовність до самореалізації

особистості. Важливо зазначити, що процес дослідження є індивідуальним і ціннісним як в освітньому, так і в особистісному розумінні.

Сутність поняття науково-дослідницької діяльності визначалася на основі філософського та психолого-педагогічного аналізу категорії діяльності та уявлення про логіку та етапи наукового дослідження. Науково-дослідницька діяльність передбачає «виконання різних навчальних робіт дослідницького характеру, пов'язаних з науковим пошуком, проведенням досліджень, експериментів з метою перевірки гіпотез, встановлення закономірностей, розвитку особистості та системи освіти в цілому».

У процесі вивчення означених питань, ми прийшли до усвідомлення того, що науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів гуманітарного профілю повинна розпочинатися ще з першого курсу під час здобуття ОКР «бакалавр». Тобто, така діяльність включає науково-дослідницьку діяльність протягом навчання на 1-4 курсах та пізніше безпосередньо вдосконалюється під час навчання у магістратурі.

Як доводить С. Харченко, традиційно вважається, що науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів – це «система методів, засобів і заходів для засвоєння майбутніми магістрами в процесі навчання різних етапів науково-інноваційного циклу, що включає фундаментальні й прикладні дослідження» [201, с. 35].

У нашому дослідженні під науково-дослідницькою діяльністю майбутніх магістрів гуманітарного профілю будемо розуміти *один із найважливіших засобів ефективної підготовки фахівців через оволодіння основ професійної творчої діяльності, методів, прийомів і навичок виконання науково-дослідницьких робіт, розвитку креативності, самостійності, здібності швидко орієнтуватися в соціально-економічних ситуаціях.*

Для більш ґрунтовного розуміння вважаємо за необхідне розглянути як розумію наукову дефініцію «науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів» у педагогічних наукових колах. Зокрема було встановлено, що А. Козлов [98] під науково-дослідницькою діяльністю розуміє роботу майбутнього магістра, що виявляє самостійне творче дослідження теми, оволодіння технологією творчості, знайомство з технікою експерименту, з науковою літературою.

Науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів

здійснюється у певних формах. Щодо трактування форм існують певні неузгодження у наукових поглядах фахівців. До прикладу у своїх дослідженнях, З. Слєпкань визначає «лише одну форму науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів – робота студентських наукових гуртків і проблемних груп, студентського науково-творчого товариства» [187, с. 201], а В. Зайцев додає до неї «участь майбутніх магістрів у наукових конференціях, конкурсах, олімпіадах та підготовку публікацій за результатами проведених досліджень» [74, с. 15]. Третьою формою науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів, окрім вищеназваних двох, науковці О. Крушельницька [113], О. Мороз [140] та М. Пилипчук [160] вважають участь майбутніх магістрів у виконанні держбюджетних, або госпрозрахункових наукових робіт, проведенні досліджень у межах творчої співпраці кафедр, факультетів, комп'ютерного центру із закладами культури, освіти тощо. Зазначимо, що остання форма у дослідженні О. Семенов розглядається як «лекторська робота» [182, с. 41].

Децю іншу позицію трактує О. Рогозіна [176], виділяючи три форми науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів, переконана, що із чотирьох зазначених вище форм науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів участь у наукових конференціях, конкурсах та олімпіадах, підготовка публікацій за результатами проведених досліджень не є формою науково-дослідницької роботи майбутніх магістрів.

У процесі дослідження було встановлено, що В. Кудіна [114], О. Мацегорін [135], Т. Федірчик [145] та А. Філінюк [197], погоджуючись із думкою О. Крушельницької [113], О. Мороза [140] та М. Пилипчука [160], які визначають три форми науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів, виділяють ще четверту, а саме роботу у студентських інформаційно-аналітичних та культурологічних центрах, конструкторських та перекладацьких бюро тощо. Нам імпонує підхід О. Сімакова, який наводить розширений перелік форм науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів, додаючи до них такі як: «розробка і виготовлення схем, таблиць, слайдів, фільмів, наочного приладдя для навчального процесу; вивчення й узагальнення передового досвіду певної галузі; переклади технічних текстів» [185, с. 32].

Вважаємо, що основною ідеєю науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів у наукових лабораторіях і центрах, є наступне положення: ця діяльність повинна логічно доповнювати навчальний

процес, виходячи за межі навчальних програм і планів. Вона припускає самостійну роботу в контексті програми навчання й включає виконання індивідуальних наукових досліджень. Ефективність реалізації такого виду науково-дослідної діяльності майбутніх магістрів, на думку Н. Гавриш [50], багато в чому залежить від ефективності механізму її планування, організації й контролю за здійсненням, стимулювання участі в ній викладачів і майбутніх магістрів.

Науковці В. Прошкін та І. Прошкіна [171] вважають, що найважливішими формами науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів є такі заходи, які стимулюють індивідуальну творчість і розвиток системи науково-дослідницької діяльності у цілому. Сюди безпосередньо відносяться: наукові семінари, конференції, конкурси, виставки наукових робіт, олімпіади за напрямками й спеціальностями та ін. Проте, вчені наголошують на тому, що можуть використовуватися в університетській підготовці майбутніх магістрів і такі форми науково-дослідницької діяльності, як:

- зустрічі майбутніх магістрів з провідними фахівцями, ученими-педагогами;
- знайомство з діяльністю освітніх і наукових установ.

У дослідженні Н. Пономарьова [167] серед організаційних форм студентської науково-дослідницької діяльності, яка здійснюється в позанавчальний час виділено і такі, як: традиційні гуртки, дискусійні клуби, проблемні групи, студентські лабораторії, наукові центри тощо. Науковець вказує, що розмаїття форм дає змогу здійснювати наукові дослідження за різними напрямками, запроваджувати нові технології організації досліджень, використовувати оригінальні авторські методики роботи. А особливу роль у розвитку студентської наукової творчості займають конкурси студентських наукових робіт, конференції та виставки, участь в яких надає можливість винести на широке обговорення результатів виконаної роботи.

У низці дисертаційних досліджень (Е. Казанцева [84], Т. Калашникової [86] та З. Сазонова [180]) наголошено на тому, що однією із найбільш поширених форм науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів в університетській підготовці є науково-практичні конференції й семінари. Вони включають теоретичні наукові доповіді, обговорення шляхів вирішення практичних завдань. Самостійна наукова робота, що має зовнішній вихід у вигляді доповіді чи

друкованої роботи, стимулює розвиток дослідницького потенціалу майбутніх магістрів, залучає їх до науково-дослідницької діяльності.

Вивчення означеного питання дозволило нам констатувати, що на конференціях майбутні магістри набувають навичок публічних виступів, спілкування з аудиторією, уміння аргументувати свою точку зору. Як відзначає А. Козлов [98], молоді дослідники мають можливість виступити зі своєю роботою перед широкою аудиторією, що стимулює їх більш відповідально опрацьовувати майбутній виступ. Крім того, кожен може порівняти, як його робота виглядає на загальному рівні й зробити відповідні висновки.

Проаналізувавши думку магістрантів, науковці [179] дійшли до висновку, що майбутні фахівці, які здобувають диплом магістра, які беруть участь у роботі науково-практичних конференцій, мають змогу безпосередньо відчувати на собі сильну емоційну й стимулюючу дію цих наукових заходів та на практиці закріплюють інтерес до науково-дослідницької роботи.

На думку Н. Козак [97], існує п'ять *форм* науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів, а саме:

1. Участь у виконанні держбюджетних або госпрозрахункових наукових робіт, проведенні досліджень у межах творчої співпраці кафедр, факультетів, комп'ютерного центру із закладами культури, освіти тощо.

2. Участь у роботі наукових гуртків, проблемних груп, творчих секцій, лабораторій, студентського науково-творчого товариства та ін.

3. Лекторська, рекламна діяльність тощо.

4. Робота у студентських інформаційно-аналітичних центрах, конструкторських та перекладацьких бюро та ін.

5. Участь у наукових конференціях, конкурсах, олімпіадах та підготовка публікацій за результатами проведених досліджень.

У процесі вивчення означених питань було встановлено, що науково-дослідницька діяльність традиційно займає вагоме місце в процесі університетської підготовки майбутніх учителів. Вона здійснюється через оволодіння майбутніми магістрами основами професійної творчої діяльності, методами, прийомами й навичками виконання дослідницьких робіт, розвиток креативності, самостійності, здатності швидко орієнтуватися в практичних ситуаціях при вирішенні педагогічних завдань. Така діяльність, на думку В. Прошкіна та І. Прошкіна [171] спрямована на пояснення явищ і процесів, що

вивчаються, установлення їх зв'язків і відносин, теоретичне й експериментальне обґрунтування фактів, виявлення закономірностей за допомогою наукових методів пізнання.

Науково-дослідницька робота майбутніх магістрів вищого навчального закладу є одним із напрямів їх самостійної роботи. На основі аналізу напрацювань О.Кривильова [112] встановлено, що поняття науково-дослідницької роботи майбутніх магістрів охоплює два *взаємопов'язаних елементи*:

- навчання елементів дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості;

- наукові дослідження, які здійснюють майбутні магістри під керівництвом професорсько-викладацького складу.

Як зазначають науковці [86; 112; 171] навчання, інтегроване з навчально-дослідницькою діяльністю, орієнтоване на ефективну співпрацю педагога й майбутнього магістра; поступовий перехід від навчання до самоосвіти; перетворення майбутнього магістра на активного суб'єкта освітнього процесу, здатного здобувати знання, оволодівати вміннями й творчо застосовувати їх для вирішення пізнавальних і практичних завдань.

Цікавою, з огляду на предмет нашого дослідження, вважаємо позицію, яку декларує у своїй статті О.Обухов [149], відповідно до якої навчально-дослідницька діяльність визначається як «творча взаємодія викладачів і майбутніх магістрів для вирішення поставлених завдань. Установлено, що в результаті навчально-дослідницької роботи відбувається розвиток дослідницької позиції, формування світогляду як у викладача, так і у майбутніх магістрів, оскільки в міжособистісному спілкуванні обидві сторони зазнають взаємодії» [149, с. 147].

У дослідженні Ф.Галіулліна [51] наукова робота майбутніх магістрів поділена на два *види*: діяльність, що пов'язана з навчальним процесом, і діяльність, що доповнює його. На думку науковця, у межах навчально-дослідницької роботи, що пов'язана з навчальним процесом, відбувається посилення творчої спрямованості в змісті навчальних дисциплін, технологій навчання й комплексі індивідуальних завдань дослідницького характеру. Основними засобами другого напрямку є орієнтація на індивідуальний підхід до наукових інтересів і здібностей майбутніх магістрів, різний спектр позанавчальних форм дослідницької діяльності, формування студентських наукових об'єднань (гуртків, лабораторій, проблемних груп тощо).

У своїх напрацюваннях Т. Калашникова [86] акцентує увагу на тому що, у процесі науково-дослідницької роботи майбутні магістри не тільки засвоюють педагогічні знання в контексті загальної культури, але й оволодівають навичками реального їх застосування в діяльності, збагачують власний досвід.

Подібну позицію відстоює Н. Матушкін [134], який аргументовано доводить, що «науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів дає змогу створити в університеті середовище, при якому проходить актуалізація отриманих знань, досвіду поведінкових відносин у конкретних ситуаціях при вирішенні складних завдань практики; формування мотивації психологічної й практичної готовності до досягнення якісних результатів у професійній діяльності; усвідомлення в процесі дослідницької роботи міждисциплінарних зв'язків; мобілізація зусиль на саморозвиток і самовдосконалення тощо» [134, с. 5].

Ми повністю погоджуємося із О. Кривильовою у тому, що для «науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів вищих педагогічних навчальних закладів освіти характерна єдність цілей і напрямків навчальної, наукової і виховної роботи, тісна взаємодія всіх форм і методів наукової роботи, що реалізується в навчальному процесі, а також і в позанавчальний час. Такий підхід забезпечує їх безперервну участь у науковій діяльності впродовж навчання» [112, с. 80].

У низці досліджень [50; 112; 134] наголошується, що науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів гуманітарного профілю забезпечує стійкий взаємозв'язок між навчальними дисциплінами й науковою діяльністю, що проводиться кафедрами й науковими структурними підрозділами університету. Вона надає творчого характеру навчальним заняттям, сприяє розкриттю майбутніми магістрами дослідницьких здібностей з урахуванням їх наукових інтересів.

Структура науково-дослідницької діяльності є сукупністю взаємопов'язаних та взаємообумовлюючих *компонентів*: мотив – сукупність соціально обумовлених та особистісних потреб, спрямованих на предмет дослідження; мета – отримання об'єктивно нового знання про реальність та формування способів дій з оволодіння цим знанням; об'єкт – визначений для вивчення фрагмент матеріальної чи духовної дійсності; предмет – сукупність властивостей об'єкта; процес – послідовність дій відповідно до логіки наукового дослідження; продукт – об'єктивно нове знання про дійсність [49].

Як було встановлено на основі проведеного аналізу напрацювань А. Посторонка [167, с. 141–143], неперервна науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів характеризується наступними основними положеннями:

- науково-дослідницька розробка підрозділяється на закінчені тематичні розділи, що визначають теоретичну і практичну підготовку;
- тема науково-дослідницької роботи визначається профілюючою кафедрою і містить теоретичні і конструкторсько-технологічні розробки по суспільних, загальнонаукових, загальнотехнічних і спеціальних дисциплінах у провідному науковому напрямі;
- проміжні етапи науково-дослідницької роботи можуть бути розглянуті в окремих звітах;
- результати завершального етапу науково-дослідницької роботи приводяться в магістерській роботі;
- основою виконання науково-дослідницької роботи є програма, що містить окремі взаємозв'язані тематичні розділи єдиної теоретичної і конструкторсько-технологічної розробки;
- метою науково-дослідницької діяльності являється формування у майбутнього магістра гуманітарного профілю наукового світогляду і прищеплення навички наукових досліджень в одному з перспективних напрямів розвитку гуманітарної освіти.

Вивчення та аналіз наукових напрацювань О. Кривильової [112] дозволив нам узагальнити, що науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів, які здобувають освіту у вищому педагогічному навчальному закладі, може здійснюватися у таких *напрямах*:

- науково-дослідницька діяльність є невід'ємним елементом освітнього процесу і входить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм як обов'язкова для всіх майбутніх магістрів;
- науково-дослідницька діяльність, що здійснюється поза навчальним процесом у межах студентського науково-творчого товариства, у наукових гуртках, проблемних групах та інше;
- науково-організаційні заходи: конференції, конкурси, олімпіади, семінари та інше.

На основі «Положення про науково-дослідну та експериментальну роботу в освітніх установах» [164] встановлено, що для належного виконання магістерської роботи кожен із майбутніх магістрів

гуманітарного профілю має знати і пройти такі *етапи* науково-дослідницької роботи:

- *попередній етап*, основними завданнями, якого визначено аналіз проблемної ситуації, виявлення рівня опису її в науковій та науково-методичній літературі; визначення об'єкта, предмета дослідження, формулювання його основної мети і завдань; висунення гіпотез; розробка програми дослідження;

- *концептуально-методологічний етап* передбачає розгортання програми дослідження в цілісну наукову концепцію, пошук та відбір адекватних діагностичних методик, які допомагають розв'язати поставлені у магістерському дослідженні завдання;

- *організаційно-практичний етап* включає реалізацію дослідно-експериментальної частини науково-дослідницької роботи; підготовку звітних матеріалів відповідно до завдань;

- *узагальнюючий етап* передбачає реалізацію таких основних завдань, як аналіз отриманих результатів, обґрунтування істинності чи помилковості висунутих гіпотез; оформлення результатів науково-дослідницької роботи у вигляді наукового звіту;

- *етап розповсюдження інноваційного педагогічного досвіду* передбачає підготовку та реалізацію проекту розповсюдження інноваційного педагогічного досвіду.

Відповідно до об'єкту дослідження нам імпонують структурна схема науково-дослідницької роботи та модель вчителя-дослідника, які розроблені у публікації Т. Клименко [89]. У авторській інтерпретації вони схематично представлені на рис. 1.2 та 1.3.

Отже, як видно із рис. 1.2 для того, щоб магістрант, визначивши проблему дослідження, зумів досягнути максимального упровадження результатів експерименту у практику він повинен пройти декілька логічно узгоджених етапів, які представлені на схемі. А саме доцільно провести: попереднє вивчення стану проблеми в науці та шкільній практиці; чітко визначити тему магістерського дослідження та логічно її обґрунтувати; виважено підійти до організації експериментально-дослідницької роботи; статистично опрацювати отримані результати дати їм пояснення та сформулювати висновки; провести літературне оформлення результатів експерименту.

Рис. 1.2 Структурна схема науково-дослідницької діяльності (за Т. Клименко)

У моделі автором [89] представлено бачення процесу роботи учителя-дослідника, який навчається в магістратурі. Зазначимо, що ми підтримуємо підхід науковця.

Порівняльна характеристика провідних наукових позицій (Е. Бережнова, С. Гончаренко, Г. Кловак, О. Кочетов, В. Краєвський, Н. Кушніренко, В. Шейко) відповідно компонентів та етапів розгортання науково-дослідницької діяльності дає змогу дійти висновку, що це є діяльність пізнавального характеру, яка врегульовується за допомогою комплексу дій, які віддзеркалюють провідні шаблі пошукової роботи: висунення проблеми, завдань і гіпотези; теоретичний аналіз наукових джерел; аргументація авторського підходу до вивчення проблеми; підбір методів дослідження; організація експерименту; аналіз, узагальнення, формулювання висновків [56; 90; 107; 108; 205].

Рис. 1.3 Модель роботи учителя-дослідника (Т. Клименко)

У межах дослідження найбільш близькими є погляди на функції науково-дослідницької діяльності В. Краєвського [110], Н. Кузьміної [115], В. Сластьоніна [186], які ми поділяємо, а саме:

- орієнтаційна – припускає обізнаність у сучасних наукових і практичних розробках у галузі педагогіки, вибір із них найбільш оптимальних;

- аналітична – пов'язана з осмисленням реальної педагогічної дійсності: особливостей процесу й результатів власної діяльності, її достоїнств і недоліків;

- моделююча – спрямована на створення ідеальних моделей процесів і явищ педагогічної дійсності, методів, прийомів, методик, технологій;

- інформаційна – забезпечує зв'язок і взаєморозуміння між освітніми системами, наукою, культурою та ін.;

- прогностична – пов’язана з передбаченням змін в освітньому процесі, в розвитку особистості студента;
- інноваційна – забезпечує проникнення відкриттів науки в суспільну практику освіти;
- системоутворююча – припускає створення системи знань, уявлень у вигляді концепцій і теорій;
- оптимізуюча – забезпечує оптимальне вирішення проблем, що виникають перед педагогом у різних педагогічних ситуаціях;
- рефлексивна – передбачає вивчення вікових і індивідуально-психологічних особливостей людини, способів дії на інших людей, а також аналіз й оцінку власної діяльності.

Належна організація науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю в освітньому процесі ЗВО сприяє поглибленому засвоєнню ними навчальних дисциплін, дає змогу виявити свою індивідуальність, сформуванню власну думку щодо конкретної дисципліни [112].

Цікавим та креативним вважаємо позицію Ю. Соляникова [190], який у межах свого дослідження, що спрямоване на підготовку магістрів педагогічного університету до науково-дослідної діяльності, виділяє наступні підстави для розробки дослідницьких завдань:

- аналіз сучасної науки й практики;
- програмний зміст навчального матеріалу й міжпредметного зв’язку;
- професійні функції;
- сфери професійної діяльності;
- операційний склад професійних дій та ін..

Цінними з огляду на об’єкт та предмет нашого дослідження є напрацювання Н. Гавриш, В. Прошкіна, а також Т. Сущенко [50], які виділили завдання, що найбільш значущі в контексті університетської підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю. До них віднесено:

- формування мотивації до науково-дослідницької діяльності й сприяння майбутнім магістрам в оволодінні науковими методами пізнання, поглибленому й творчому освоєнню навчального матеріалу;
- виховання творчого відношення до майбутньої професії вчителя через дослідницьку діяльність; розвиток творчого потенціалу майбутніх магістрів шляхом поглиблення їх теоретичних пізнань та одержання навичок практичної роботи зі спеціальності, що набувають;

- навчання майбутніх магістрів методикам і засобам самостійного вирішення навчально-дослідницьких завдань, реальних педагогічних проблем;
- популяризація різних форм наукової творчості у контексті єдності освіти, науки й практики, розвиток інтересу до фундаментальних досліджень;
- організація й проведення різних заходів пов'язаних із науково-дослідницькою діяльністю;
- сприяння реалізації результатів наукових пошуків, діяльність майбутніх магістрів гуманітарного профілю через публікації статей та написання тез-доповідей на конференції, упровадження в практику;
- відбір найбільш перспективних майбутніх магістрів для продовження навчання в аспірантурі; забезпечення їм умов для їх наукового зростання;
- інформування та залучення майбутніх магістрів до участі в конкурсах молодих науковців; міжнародних, всеукраїнських, регіональних, вузівських конференціях, семінарах;
- відбір та підготовку найкращих майбутніх магістрів для участі у Всеукраїнській студентській олімпіаді.

На думку Ю. Лимаревої [122], процес включення студента в науково-дослідницьку діяльність проходить у кілька етапів. До найбільш значущих віднесено наступні: загальні бесіди, виявлення інтересів та можливостей особистості; спостереження за науково-дослідницькою діяльністю професорів; участь в обговоренні результатів наукової роботи; допомога у проведенні науково-дослідницької діяльності; виявлення інтересів та мотивів наукової роботи; безпосереднє прийняття участі в науково-дослідницькій діяльності; участь в обговоренні результатів досліджень; встановлення з професорами подальших перспектив роботи; самостійна науково-дослідницька діяльність.

Наші погляди на ці питання, в цілому, співпадають з ідеями Т. Калашникової [86], яка вказує на певний порядок організаційної структури науково-дослідницької діяльності магістрів гуманітарного профілю:

1. Організація функціонування системи науково-дослідницької діяльності магістрів гуманітарного профілю, ефективність якої, залежить від ряду чинників: рівня розвитку пізнавальних навичок й умінь у майбутніх магістрів; готовності освоювати зміст професійного

навчання самостійно; ступеня підготовленості майбутніх магістрів до виконання дослідницької роботи та ін.

2. Розробка й затвердження університетської системи науково-дослідницької діяльності магістрів гуманітарного профілю за принципом органічного зв'язку освіти й науки. Для цього необхідна єдина стратегія кафедр, наукових структурних підрозділів у професійній підготовці майбутніх магістрів через залучення до активної науково-дослідницької діяльності. Важливо усвідомлення того, що реальне завдання науково-дослідницької діяльності магістрів гуманітарного профілю – виховання творчого й мобільного фахівця, який володіє дослідницькими навичками, здатного до самоосвіти, саморозвитку й самовдосконалення.

3. Опрацювання нормативно-правової бази й методичної документації, що закріплює мету, завдання, види, зміст, вимоги науково-дослідницької діяльності магістрів гуманітарного профілю у контексті інтеграції науково-дослідницької й навчальної роботи.

4. Розробка критеріїв ефективності системи науково-дослідницької діяльності магістрів гуманітарного профілю як засобів розвитку здібностей у майбутнього педагога до виконання дослідницької функції професійної діяльності.

5. Підготовка професорсько-викладацького складу до керівництва науково-дослідницькою діяльністю майбутніх магістрів гуманітарного профілю. Надання організаційно-методичної допомоги в керівництві науково-дослідницькою діяльністю. Проведення навчальних, методологічних семінарів і практикумів, консультацій, педагогічних майстерень, науково-практичних конференцій, педагогічних читань, виставок, конкурсів та ін.

6. Здійснення моніторингу ефективності професійного й особистісного становлення майбутнього педагога при реалізації системи науково-дослідницької діяльності магістрів гуманітарного профілю, а також корекція нормативно-правових, методичних документів, що забезпечують функціонування науково-дослідницької діяльності магістрів.

Ми погоджуємось із позицією Н. Козак [97] та вважаємо, що до форм науково-дослідницької діяльності магістрів необхідно додати магістерську роботу, якою завершується науково-дослідницька діяльність на рівні магістратури. Магістерська робота є закінченим науковим дослідженням і повинна мати внутрішню єдність та свідчити

про підготовленість автора до виконання самостійної наукової або творчої професійної роботи з використанням теоретичних знань і практичних навичок. У своїх дослідженнях майбутнім магістрам необхідно використовувати наукову інформацію, що репрезентує сферу їхньої професійної діяльності. Зміст магістерської роботи та рівень її захисту враховують як один з основних критеріїв для оцінювання якості реалізації відповідної освітньо-професійної програми. Така робота продемонструє уміння автора стисло, логічно, аргументовано й філологічно коректно викладати матеріал. Разом з тим магістерську роботу можна віднести до розряду навчально-дослідницьких робіт, в основі яких лежить моделювання уже відомих рішень, а її науковий рівень відповідає програмі навчання. Вважаємо, що дана робота має здійснюватися на протязі всього терміну навчання в магістратурі під супроводом та керівництвом наукового керівника та виступає інтегральним показником якості підготовки магістранта.

У процесі дослідження встановлено, що науково-дослідницька частина магістерських програм пов'язана з науковою проблематикою випускової кафедри та тематикою досліджень, що здійснюються кафедрою у творчій співпраці із закладами освіти. Звичайно акцент має бути зробленим на майбутню професійну діяльність і спрямований на формування навичок проведення наукових досліджень у конкретній галузі знань. Також враховуються умови дослідницької діяльності майбутніх магістрів, наявність бази дослідження, комп'ютерної техніки, можливостей доступу до потрібної наукової інформації, забезпеченість науково-дослідницької роботи майбутніх магістрів кваліфікованим науковим керівництвом.

У своєму дослідженні ми підтримуємо думки М. Князян [92] стосовно того, що пріоритетними передумовами формування науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю є забезпечення інтелектуального саморозвитку особистості майбутнього магістра, можливості самопроекування ним власного життя як процесу безперервного професійно-акмеологічного самозростання і творчої самореалізації, динамізму самостійного розширення структури професійно значущих знань, різнобічної соціалізації особистості.

Наукові дослідження за темою кваліфікаційної роботи магістра виконують з метою: систематизації та поглиблення теоретичних і практичних знань, формування навичок використання цих знань у вирішенні конкретних наукових, науково-технічних і професійних

завдань; розвитку навичок самостійної науково-дослідницької роботи і оволодіння методикою теоретичних, експериментальних і науково-практичних досліджень; набуття досвіду аналізу отриманих результатів досліджень, формулювання висновків і положень; набуття навичок написання й оформлення наукової праці та отримання досвіду її прилюдного захисту [112].

У дисертаційному дослідженні Л. Воротняк [47] вказує на той факт, що магістр, як майбутній науковець та дослідник, повинен мати такі індивідуально-творчі якості: креативність мислення (здатність продукувати нові ідеї, гіпотези, способи вираження проблемних задач); інтуїція (пряме бачення суті речей, знаходження правильного вирішення проблеми без усвідомлення шляхів і способів досягнення); творча уява (самостійне створення нових образів, які реалізуються в оригінальних і цінних результатах діяльності); дивергентність мислення; альтернативність, здатність запропонувати декілька підходів до розв'язання задачі, бачити проблеми, об'єкти в різних ракурсах; оригінальність мислення (своєрідність якостей розуму, способу розумової діяльності, здатність створювати думки, що відрізняються від загальноприйнятих поглядів); асоціативність мислення (здатність використовувати асоціації, в тому числі аналогії, а також віддаленість асоціацій); інтелектуальна активність (інтегральний пізнавально-мотиваційний показник рівня розвитку творчої особистості, що базується на інтелектуальній ініціативі); спрямованість на реалізацію «Само...» – самоосвіти, самооцінки, самоаналізу, саморозвитку, самовизначення, самореалізації тощо.

Як зазначає О. Кривильова [112], у результаті виконання науково-дослідницької частини програми майбутні магістри повинні вміти: проводити бібліографічну роботу з залученням інформаційних технологій; формулювати мету дослідження; вибирати необхідні методи дослідження, модифікувати існуючі та розробляти нові методи, виходячи із завдань конкретного дослідження; опрацьовувати отримані результати, аналізувати й обмірковувати їх з урахуванням опублікованих матеріалів; подавати підсумки виконаної роботи у вигляді звітів, рефератів, наукових статей, доповідей і заявок на винаходи, оформлені згідно з установленими вимогами із залученням сучасних засобів редагування і друку.

Науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів сприяє розвитку потреби постійно накопичувати і поглиблювати знання,

формуванню науково-дослідницької культури, наукової ерудиції тощо. Поділяємо позицію науковців [53] у тому, що спільна наукова праця викладача й майбутнього магістра, обговорення наукових ідей, актуальних проблем розвитку економіки, кризових явищ як в Україні, так і закордоном, пошук разом з фахівцями шляхів їх подолання, а також участь майбутніх магістрів у кафедральній науковій роботі, у проведенні наукових семінарів, конференцій, публікація наукових праць, підготовка магістерської роботи є важливими чинниками формування професійно значущих якостей майбутнього професіонала.

Під науково-дослідницькою культурою розуміють якість особистості, яка визначає її саморозвиток, самовизначення, самодетермінацію, саморегуляцію й самоактуалізацію у науково-дослідницькій діяльності, яка є за своєю сутністю творчо-пізнавальною діяльністю. Науково-дослідницька культура особистості виступає як міра гармонійного і професійного розвитку, освіченості, розвиненості індивідуально-особистісних якостей дослідника, необхідних для реалізації ефективної науково-дослідницької діяльності; виступає як презентація «Я» особистісного та професійного; як спосіб інтелектуального розвитку й саморозвитку і сприяє становленню власного мікросоціуму [195].

Таким чином, узагальнюючи напрацювання В. Прошкіна та І. Прошкіна [171] було з'ясовано, що основним фактором удосконалення професійної підготовки майбутніх магістрів повинна стати освіта через науку, тобто доцільно поєднати дослідницьку діяльність та навчання. Саме за такої умови можна досягнути того, що навчальний процес буде ґрунтуватися на системних наукових дослідженнях, що виконують викладачі спільно із майбутніми магістрами.

У нашому баченні активне застосування різних форм науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів виступає головною запорукою ефективної професійної підготовки педагогів, які повинні володіти високим рівнем дослідницької культури, творчим потенціалом, що реалізується в педагогічній творчості під час вирішення складних практичних задач. Перспективними для вивчення залишається розробка теоретико-методичних основ інтеграції науково-дослідницької та навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх викладачів.

Отже, як засвідчує практика і проведені психолого-педагогічні дослідження [53; 77; 112; 171], науково-дослідницька діяльність

майбутніх магістрів гуманітарного профілю сприяє поглибленню якості засвоєння ними навчального матеріалу із фаху, допомагає суттєво розширити світогляд майбутніх фахівців, забезпечує формування дослідницьких умінь, забезпечує прищеплення студентам навичок власного наукового пошуку, підсилює процес удосконалення власних особистісних та професійних якостей, активізує процес виховання наукової та творчої ініціативи у майбутніх фахівців під час навчання у ЗВО.

1.3. Феноменологічна характеристика інформаційного середовища як фактора формування науково-дослідницької діяльності магістрантів гуманітарного профілю

Найбільш перспективним напрямом використання інформаційно-комунікаційних технологій для майбутніх магістрів гуманітарного профілю є створення в ЗВО інформаційного середовища. Таке середовище забезпечить формування у магістрантів інформаційної культури, оскільки долучившись до професійного, особистісно-значимого інформаційного середовища, кожен майбутній фахівець об'єктивно стає не тільки користувачем, а й активним носієм інформації.

Насамперед вважаємо за доцільне розглянути підходи науковців до трактування наукової категорії «інформаційне середовище». Так, у дисертаційному дослідженні І. Роберт [174] вказано, що інформаційне середовище охоплює значну кількість інформаційних об'єктів і зв'язків між ними, засоби і технології зібрання, нагромадження, передачі, обробки, опрацювання і розповсюдження інформації, саме знання, а також організаційні і юридичні структури, підтримуючі інформаційні процеси. Суспільство, як зазначає О. Бондар [20], створюючи інформаційне середовище, функціонує у ньому, змінює, вдосконалює його. Інформаційне середовище навчального закладу – це система, у якій на інформаційному рівні задіяні та зв'язані між собою всі учасники освітнього процесу: адміністрація закладу – вчителі – учні – батьки. На думку Е. Зайцева [75], інформаційне середовище є складовою середовища навчання, яка проявляє себе як складне, багатоаспектне утворення, своєрідне підсумовуюче всі інформаційно-знаннєві потоки, на перетині яких знаходиться людина.

Дещо іншу позицію займає Л. Панченко [155], який під

інформаційним середовищем закладу освіти розуміє педагогічно і технічно організовану інформаційну взаємодію учасників освітнього процесу, що поєднує компоненти, які забезпечують інформатизацію основних видів діяльності: освітньої (навчально-виховного процесу), управління (освітнім процесом, контингентом студентів, ресурсами), забезпечення комунікації. У баченні науковця в інформаційному середовищі поєднуються матеріально-технічні, інформаційні та кадрові ресурси, забезпечується автоматизація управлінських і педагогічних процесів, проходить узгоджене оброблення та використання інформації, повноцінний інформаційний обмін та передбачається наявність нормативно-організаційної бази, технічного і методичного супроводу.

Розглядаючи систему інформаційного-освітнього забезпечення як найбільш важливий елемент педагогічного процесу, Р. Гуревич стверджує, що «здешевлення комп'ютерної, аудіо, відеотехніки, компакт-дисків та інших елементів, які необхідні для одержання освітньої інформації дає змогу розробляти принципово нові підходи. В процесі цього слід виходити з того реального факту, що сучасні електронні засоби в усіх видах діяльності значно випереджають надходження навчальних книг у студентську аудиторію» [59, с. 13].

Узагальнюючи представлені вище напрацювання можемо констатувати, що під терміном «інформаційне середовище» розуміють єдиний відкритий інтерактивний інформаційний освітній простір, побудований на мережевій технології, що містить: навчальну інформацію та інформацію з результатами навчальної діяльності, представлену з допомогою оптимально-структурованого навчально-методичного комплексу; розширений апарат дидактики, в якому діють принципи інноваційної педагогіки; системи управління навчальним процесом та навчальним контентом, середовище для реалізації процесу навчання у ЗВО.

Цікавою вважаємо позицію, яку задекларував у своїй роботі В. Солдаткін [189]. Так автор доводить, що інформаційне середовище розглядає як «єдиний інформаційно-освітній простір, побудований за допомогою інтеграції інформації на традиційних і електронних носіях, комп'ютерно-телекомунікаційних технологій взаємодії, що охоплює віртуальні бібліотеки, розподілені бази даних, оптимально структурований навчально-методичний комплекс і розширений апарат дидактики, в якому (просторі) діють принципи нової педагогічної системи» [189, с. 35].

Таке інформаційне середовище майбутнім магістрам гуманітарного профілю у їхній науково-дослідницькій діяльності забезпечує: єдині засоби навігації, що дає змогу користувачеві швидко і просто знайти потрібний матеріал для науково-дослідницької діяльності; універсальний набір сервісних служб, які використовує викладач під час викладання дисципліни, надання консультацій, методичних рекомендацій щодо організацій науково-дослідницької діяльності; просту технологію використання навчальної інформації; моніторинг середовища на різних рівнях, збір статистичних даних за широким спектром параметрів [156].

На основі опрацювання публікацій фахівців до головних *властивостей* інформаційного середовища ЗВО було віднесено: універсальність технологічних процесів створення, зберігання і використання навчально-методичних й інших ресурсів, що ефективно забезпечують ведення навчального процесу; інтегрованість в єдиний інформаційний простір різних груп засобів інформаційних технологій; інваріантність середовища й технологій до рівня і профілю освіти; належний рівень методичного забезпечення дисциплін; створення, актуалізація й активне використання лабораторних практикумів з віддаленим доступом [157, с. 86].

У науковій літературі визначають головні *складові* інформаційного середовища. До прикладу, О. Бондар [20] у інформаційному середовищі навчального закладу виділяє фізичну, психологічну та інтелектуальну складові. Базою фізичної частини є кабінет інформатики, а також робочі місця адміністраторів, викладачів. До інформаційного середовища відносяться також Інтернет, локальна мережа та технічні засоби мультимедія, програмне забезпечення навчально-виховного процесу. Науковець вважає, що до психологічної та інтелектуальної складової інформаційного середовища відноситься «людський фактор». На думку Г. Бойко, В. Соболя, Ф. Пустова [14] інформаційне освітнє середовище включає систему апаратних засобів, програмне забезпечення, фахівців і користувачів, бази даних, що реалізують інформаційні процеси.

У процесі дослідження було встановлено, що *модель* інформаційного середовища може складатися з декількох *рівнів*. Так, за переконаннями О. Бондар [20] на першому рівні, коли в наявності є лише один або декілька комп'ютерів, не пов'язаних один з одним, уся база даних встановлюється на один комп'ютер і користувачі змінюються по черзі для роботи з нею. Другий рівень Інтранет – це

внутрішня мережа, коли декілька комп'ютерів об'єднані в єдину мережу. Вона складається з комп'ютерів, які стоять на столах у користувачів, загального сервера та спеціального програмного забезпечення для організації персонального доступу кожного учасника навчального процесу до єдиної інформаційної бази даних. На наявність внутрішньої мережі Інтранет у складі інформаційного середовища вказує у своєму дисертаційному дослідженні О. Романишина [177]. Наступний рівень функціонування інформаційного простору – Інтернет, а саме створення відкритого доступу для всіх учасників навчального процесу та можливість зовнішнього доступу до навчального закладу, що дає змогу спілкуватися, розміщувати інформацію, яка розрахована на широке коло користувачів та службову інформацію для вузького кола учасників навчально-виховного процесу, з доступом через пароль [20].

Зупинимося більш ґрунтовніше на характеристиці інформаційних потреб магістрантів, які можуть бути зреалізованими на основі інформаційного середовища. О. Малюга [129] визначив такі професійні інформаційні потреби майбутнього магістра: потреба у науковій інформації, що репрезентує навчальну дисципліну, до якої належить дослідження кожного окремого майбутнього магістра, його спеціалізацію, орієнтовну тему його дослідження.

Таким чином, здійснивши аналіз підходів науковців до визначення «інформаційне середовище», було встановлено перелік тих складових елементів, які доцільно включити у дану наукову категорію. Отже для предмета нашого дослідження було з'ясовано, що *під інформаційним середовищем майбутнього магістра гуманітарного профілю доцільно розуміти систему інформаційно-комунікаційних та традиційних засобів, спрямованих на організацію навчальної діяльності*. До основних складових інформаційного середовища майбутнього магістра гуманітарного профілю віднесено:

- комп'ютерний інформаційний простір, основою якого є інформаційно-комунікаційні технології;
- інформаційну культуру, як засіб спілкування у інформаційному середовищі;
- кадрове забезпечення.

Схематично взаємозв'язок між складовими інформаційного середовища представлено на рис. 1.4. Обґрунтуємо важливість обраних складових. Усю сукупність технічних і програмних засобів зберігання, передачі, обміну даними можна віднести до так званого

«інформаційного комп'ютерного простору». Аналіз досліджень Т. І. Носенко [125; 148], О. Є. Кравчини [20], А. Ю. Пилипчука [159], Л. Б. Чирун [204], показали, що значення комп'ютерного інформаційного простору з кожним роком підвищується.

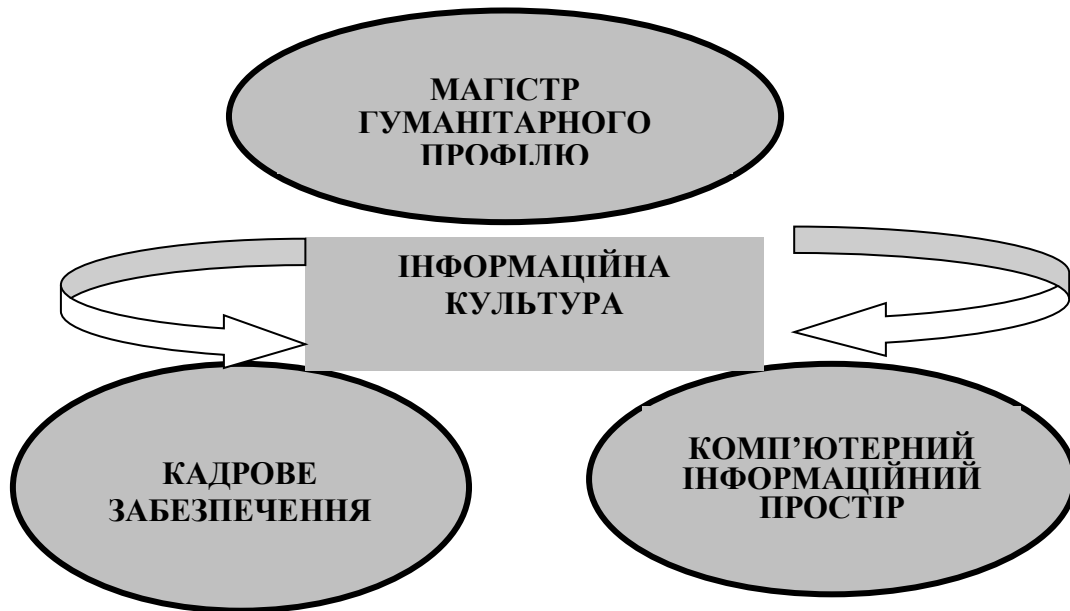

Рис. 1.4 Структура інформаційного середовища майбутнього магістра гуманітарного профілю

Отже наголосимо на тому, що термін «інформаційний комп'ютерний простір» не має однозначного трактування. Однак було з'ясовано, що більшість дослідників розглядають інформаційний простір як сукупність інформаційних ресурсів, інфраструктури, які становлять державні та міждержавні комп'ютерні мережі, телекомунікаційні системи та мережі загального користування, інші транскордонні канали передачі інформації. Як довів О. Герасимчук [54] він отримав широке поширення в соціальних науках на рубежі двох століть внаслідок інтенсивного впровадження новітніх досягнень інформаційно-технологічної революції в суспільну практику в багатьох країнах світу.

У процесі дослідження встановлено, що основою комп'ютерного інформаційного простору виступають інформаційно-комунікаційні технології. Застосування зазначених технологій привносить ряд нових рис при підготовці майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у ЗВО, надаючи широкі можливості для її якісної організації.

Нині розвиток вищої освіти підпорядковується законам ринкової економіки, що вимагає постійного поповнення змісту освіти новітніми матеріалами, запровадження сучасних технологій навчання з високим рівнем інформатизації навчального процесу, розвитку вищої освіти у контексті тенденцій світових освітніх систем [206].

Інформаційне суспільство висуває нові вимоги до педагогічних працівників у питаннях застосування інформаційно-комунікаційних технологій у власній професійній діяльності. Використання зазначених технологій та впровадження їх у практику роботи викладача, на думку М. Кларіна [88], дає можливість побудови продуктивної системи роботи вчителя з організації навчального процесу, економії часу на виконання типових завдань з аналізу результативності навчального процесу й контролю за навчальними досягненнями майбутніх магістрів. Використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій дає більш повну інформацію про результативність і якість освітнього процесу.

Відповідно до Болонської декларації, яку впроваджують українські ЗВО, підготовка майбутніх фахівців здійснюється за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра. На рівні магістратури відбувається не лише синтез отриманих раніше знань і їх поглиблення, але й надається можливість реалізувати індивідуальну освітню програму, що здійснюється за рахунок власної науково-дослідницької роботи, що проводиться під керівництвом найбільш досвідчених викладачів.

У своєму дослідженні повністю поділяємо позицію М. Дмитрієва та В. Соколова [64], ми дійшли до розуміння того, що магістерська програма навчання орієнтована на підготовку кваліфікованих кадрів, які повинні мати високий рівень науково-дослідницької підготовки, а тому проблема впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю набуває особливого значення.

Нині постає нагальна потреба у трансформації науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів. Значний ріст наукового знання та широке застосування його в усіх сферах суспільного життя, особливо впливає на перебудову вищої школи. Тому створення і введення у освітній процес університетів нових форм та методів для засвоєння нових знань, а також підняття на істотно вищий рівень науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного

профілю є логічною неминучістю та розглядається як нагальна вимога сучасного часу.

Процес інформатизації всіх сфер життя суспільства, що стрімко розвивається, дає змогу підняти на новий рівень організацію і якість науково-дослідницької діяльності майбутнього магістра. Відпадає необхідність запам'ятовувати інформацію, оскільки вона може бути оперативно отримана з мережі Інтернет або електронних баз даних, що зберігаються в пам'яті комп'ютера.

Наголосимо на тому, що активні методи навчання потребують від майбутнього магістра гуманітарного профілю вміння користуватися джерелами інформації, виділяти з величезного обсягу потрібний матеріал, обробляти, аналізувати дані. Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють кожному майбутньому магістру, що є учасником навчального процесу стати творцем, а не пасивним споживачем інформації в мережі Інтернет.

Відзначимо, що у баченні С. Лопай [124] середовище сучасних мережних сервісів відкриває реальні можливості створювати навчальні ситуації, в яких майбутні магістри можуть природно освоювати й відпрацьовувати компетентності, необхідні XXI століттю, а саме:

- організаційна грамотність (охоплює здатність планувати свій час і час своєї групи, а також розуміння взаємозв'язків, які існують між людьми, групами, організаціями);

- інформаційна грамотність (передбачає уміння шукати інформацію, порівнювати різні джерела, розпізнавати потрібну інформацію);

- медійна грамотність (базується на здатності розпізнавати й використати різні типи медіаресурсів);

- комунікативна грамотність (включає навички ефективного спілкування й співробітництва; продуктивна грамотність – здатність до створення якісних продуктів, використання адекватних засобів, планування).

Проте, проведений нами аналіз українського сегменту Інтернету на наявність ресурсів для майбутніх магістрів показав, що їх дуже мало, а наявні електронні сайти неоднорідні за змістом і не динамічні, інформація має рекламний, або лише офіційний характер, часто не оновлюється, тому вони не можуть слугувати повноцінним інформаційним супроводом підготовки. Проаналізувавши ресурси Інтернету для підготовки майбутніх магістрів, умовно їх розділено на

такі категорії [152]:

– *офіційні ресурси* (сторінки вузів, факультетів, відділень) – Портал магістрів ДонНТУ (<http://uran.donetsk.ua/~masters>), Інституту магістратури, аспірантури та докторантури (<http://inmad.vstu.vinnica.ua>), Магістратура – Кафедра ВТ НТУУ «КПІ» (<http://comsys.ntu-kpi.kiev.ua/rus/science/magistr.shtml>) та ін.;

– *ресурси для дистанційного навчання магістрів* – Центр дистанційного навчання Національної академії державного управління при Президентові України (<http://www.uapa-dlc.org.ua/courses.html>), Сайт дистанційного навчання МАУП (<http://dl.iapm.edu.ua>), Лабораторія дистанційного навчання ЛНПУ: Магістратура (<http://ldo.lnpu.edu.ua/course/category.php?id=2>) та ін.;

– *особисті сайти магістрантів* (сайти груп, випускників, форуми) – Українська академія зовнішньої торгівлі (<http://zed.in.ua/uazt>), Магістратура – форум майбутніх магістрів КНЕУ (<http://forum.kneu.net.ua/forumdisplay.php>) та ін.; сайти послуг з навчання за кордоном – Програми MBA і бізнес-освіта (<http://www.magistr.net.ua>) та ін.

Отже, головних навчальних ресурсів в українському сегменті Інтернет, крім дистанційних, дуже бракує, і причин цього може бути кілька: невідповідна пошукова оптимізація створених ресурсів; відсутність подібних ресурсів у відкритому доступі; брак таких ресурсів. Так, визначальних причин невідповідної якості наявних ресурсів, на думку М. Дмитрієва та В. Соколова [64], може бути кілька: мала насиченість мереж вищих навчальних закладів; невисока користувацька культура викладачів і співробітників внаслідок молодості технології і низького рівня життя викладачів і співробітників ВНЗ; переважно ініціативний характер в області інформаційного забезпечення, відсутність постійної фінансової підтримки, нерозвиненість позабюджетних механізмів; великий попит на фахівців у області Web-технологій і відповідний еміграційний відтік.

Проведене вивчення та аналіз зарубіжних Інтернет-ресурсів дає змогу з'ясувати потенційні можливості розвитку вітчизняної магістерської підготовки у ЗВО за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Наприклад, заслуговує на увагу організація італійського сайту [210] з курсу «Магістр з проблем співробітництва у міжнародній освіті» (Master sulla dimensione educativa della cooperazione internazionale). По-перше, на відміну від проаналізованих українських

сайтів для навчання студентів у магістратурі, він має гостьовий вхід, тобто не обов'язково бути слухачем курсу, щоб проглянути інформацію стосовно дисциплін. На першій сторінці подано інформацію про мету курсу, структуру та розклад навчання. Після здійснення входу на сайт відображаються матеріали курсу (опис, програма, штат, розклад, перелік дисциплін, корисні посилання, faq), новини, дидактичний модуль, форум, чат, проте доступ до двох останніх заблоковано незареєстрованим користувачам, а також такі кнопки: повернення на головну сторінку, перегляд мапи сайту, виведення інформації про тьютора, отримання допомоги, вихід. Для того, щоб отримати доступ до навчальних матеріалів курсу потрібно пройти реєстрацію та авторизацію на сайті. В українському сегменті Інтернет не було знайдено спеціальних ресурсів з магістратури, про що зазначалося вище, проте необхідно відмітити такий ресурс як «Центр розвитку українського наукового співтовариства» (<http://наука.profi.net.ua>), метою якого є надання інформації для науковців. Інформаційні ресурси сайту поділено на кілька категорій, серед яких: новини, анонси наукових подій, вимоги ВАК України, збірки наукових праць та конференцій, МВА, гранти та ін.

Встановлено, що у північноамериканських університетах (як і у багатьох зарубіжних університетах) інформаційне і методичне забезпечення навчального процесу магістратури та інших форм освіти на сайтах освітніх закладів представлено дуже докладно. Необхідно виділити, онлайн-програму підготовки магістрів з інженерії в Університеті штату Аризона [213], особливістю якої є наявність он-лайн демонстрації курсів у вигляді відео. Необхідно відмітити цікавий комерційний сайт <http://www.masterguide.org> – джерело інформації щодо вищої освіти в Європі. На ньому можна знайти і порівняти основні магістерські програми Великобританії, Франції, Німеччини, Бельгії, Італії, Фінляндії, Данії, Швеції та інших Європейських країн. Сайт складено з програм навчання постбакалаврату, які структуровані у каталог, пошук по якому можна проводити за такими критеріями: країна, мова навчання, напрям підготовки, освітній рівень. Користувачі можуть обрати бажаний список програм у алфавітному порядку і отримати сторінки необхідної інформації щодо кожної програми, як наприклад стартові дати, вимоги до вступу, ціна за навчання, інформація щодо університету і його аплікаційні форми (анкети). Також є інформація, наприклад, про відмінності між ступенем магістра в

бізнесі і MBA, між загальними випробуваннями, які зазвичай потрібні (GMAT, TOEFL, IELTS, GRE) і головні відмінності між Європейськими університетами. Інший проект Studyabroad.com присвячено короткостроковим програмам навчання за кордоном, зокрема літнє навчання за кордоном, стажування, обслуговування, інтенсивні програми мов та ін.

Особливо корисними для магістрантів можуть бути розділи стосовно грантів, MBA (Master of Business Administration – Магістр Ділового Адміністрування) та поради молодим науковцям щодо участі у міжнародних конференціях/семінарах і щодо написання грантових заявок. Адже, випускники магістратури повинні мати високий рівень науково-дослідницької підготовки заставляє бути постійно у тонусі стосовно нових наукових та методичних доробок, вміти аналізувати та систематизувати отриману інформацію, удосконалювати свої професійні якості.

Отже, можна підсумувати, що вітчизняні вищі навчальні заклади поки ще слабо використовують інформаційно-технологічне забезпечення для підтримки навчального процесу магістратури і для відображення своєї діяльності у мережі. Разом із тим у вітчизняних вищих навчальних закладах є передумови для якісної підготовки магістрів у галузі освіти. Накопичено певний методичний досвід, зростає кількість магістерських програм і необхідно очікувати якісного росту нового ступеню в українській системі освіти [152].

Всі вимоги по організації комп'ютерного інформаційного простору можна задовольнити за допомогою використання різноманітних сервісів, служб, додатків, порталів тощо. Для прикладу, як доводить у своєму дослідженні О. Городисько [57], можна побудувати комп'ютерний інформаційний простір використовуючи служби пакету «Google Apps for Education», науковий відео контент та канали Інтернет сервісу youtube. Google APPS – це середовище яке надає такі засоби: Gmail; Google Календар; Google docs; Google групи; Google Talk; Сайти Google, iGoogle (рис. 1.5).

Комп'ютерний інформаційний простір

Рис. 1. 5 Елементи комп'ютерного інформаційного простору (на основі узагальнення напрацювань О. Городиська)

Отже, «**Gmail**» – безкоштовна послуга електронної пошти від американської компанії Google. «**Календар Google**» – безкоштовна відкрита інтерактивна служба «Календар». За допомогою якого простіше відстежити усі важливі життєві події – дні народження, збори, спортивні заходи, прийоми у лікарів – все в одному місці. «**Google Docs**» – розроблений Google безкоштовний мережевий офісний пакет, що включає текстовий, табличний редактор і службу для створення презентацій. Це одна з ключових переваг програми, оскільки доступ до введених даних може здійснюватися з будь-якого комп'ютера, під'єданого до Інтернету. Доступ до особистих документів захищений паролем. «**Google Групи**» – це сервіс, який підтримує створення різноманітних дискусійних груп з великими можливостями для адміністрування. На відміну від інших безкоштовних служб поштової розсилки групи Google надають більше простору для зберігання інформації та унікальні можливості керування. «**Google Talk**» – клієнт обміну миттєвими повідомленнями. Дає змогу спілкуватися за допомогою голосового чату, текстових повідомлень та відео зв'язку. В якості клієнта можливе використання сторонніх додатків таких, як Psi,

Miranda IM, iChat та інших. «**Сайти Google**» – служба, за допомогою якої можливо створювати сайти та розміщувати їх на хостингу Google. «**iGoogle**» – служба, персоналізована стартова сторінка чи Інтернет-портал. Можливості: створення персоналізованої стартової сторінки; використання різноманітних гаджетів (в тому числі деяких міні-додатків Google Desktop). «**Youtube EDU**» – відео та канали з коледжів та університетів партнерів YouTube. Можливості: розміщення різноманітного наукового, навчального відеоматеріалу; створення персоналізованих каналів тощо [54].

На основі напрацювань В. Ільїна [83] застосовування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) при підготовці магістрантів гуманітарного профілю і нашому баченні умовно можна розділити на кілька груп, у залежності від того, яку роль вони відіграють (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Роль інформаційно-комунікаційних технологій при підготовці майбутніх магістрів гуманітарного профілю

Роль ІКТ у науково-дослідницькій діяльності	Реалізація інформаційно-комунікаційних технологій, застосовуваних в освіті
Поширення інформації, публікація матеріалів	HTML-редактори, Web-сайти і пошукові системи, електронні бази даних, e-mail, програмне забезпечення для набору, редагування, роздрукування тексту, програми перекладу тексту в pdf-формат.
Комунікація	Електронна пошта, тематичні форуми в Інтернет, програмне забезпечення для аудіо-відео телеконференцій і конференції на базі WWW, голосової пошти, чатів, відео-додатків до електронного листа.
Кооперація	Програмне забезпечення для аудіо-відео телеконференцій, виконання спільних проектів (результати досліджень доступні через Інтернет усій групі учасників на кожному етапі).
Подання інформації й доступ до ресурсів	Пошукові системи, електронні бібліотеки, архіви й бази даних, програмне забезпечення для розкодування і перегляду відео- і аудіо матеріалів із мережі Інтернет.

Викладання й організація процесу навчання	Інтерактивне програмне забезпечення (для складу тестів, іспитів і виконання практичних завдань, що моделюють реальну ситуацію), програми для проведення лекційних презентацій з використанням відео- і аудіоматеріалів, телеконференцій, надання доступу до ресурсів електронних бібліотек і баз даних.
---	---

На думку науковців [20], для того щоб особистість орієнтувалась в інформаційному середовищі, мала свободу виходу та доступу до нього на всіх його рівнях від глобального до локального, то їй необхідно володіти новим типом спілкування – *інформаційною культурою*. Вона включає в себе грамотність та компетентність в розумінні природи інформаційних процесів та ставлень; гуманістично-орієнтовану інформаційну ціннісно-сміслову сферу (спрямованість, інтереси, світогляд, ціннісні орієнтації); розвинуту інформаційну рефлексію, а також творчість в інформаційній поведінці та соціально-інформаційній активності.

Під інформаційною культурою О. Бойцун [17] розуміє комплекс знань, умінь та навичок фахівця з організації збирання, опрацювання, збереження, пошуку та розповсюдження інформації. Інформаційна культура викладача передбачає знання особливостей використання інформаційних технологій для різних спеціальностей; вміння використовувати інформаційні технології для самоосвіти; вміння ефективно використовувати інформаційних технологій у професійній діяльності та створення на їх основі засобів навчання. На думку Н. Баловсяк, інформаційна культура переважно асоціюється або із техніко-технологічними аспектами інформатизації, оволодінням навичками роботи з ПК, або із засвоєнням правил користування довідково-бібліографічним апаратом бібліотеки, алгоритмів пошуку у традиційних (рідше – електронних) каталогах [7].

Подібну позицію відстоює М. Близнюк [13], яка наголошує на тому, що інформаційна культура є важливою частиною загальної культури людини. Такої ж точки зору притримуються В. Коган та В. Уханов, а тому трактують інформаційну культуру як «єдність інформаційних здібностей і творчої інформаційної діяльності, що реалізуються в інформаційній взаємодії суб'єктів у процесі створення,

зберігання, перетворення, трансляції, сприйняття та використання інформації в суспільстві» [98, с. 48]. Вважаємо, що при підготовці майбутнього магістра гуманітарного профілю необхідно акцентувати увагу на те, що інформація є явищем оточуючого світу і один з найголовніших ресурсів суспільства.

У свою чергу, Р. Гуревич [60] відзначає, що рівень інформаційної культури людини визначається не лише засвоєними нею знаннями та набутими вміннями у галузі інформаційних процесів і комп'ютерних дисциплін, а також здатністю існувати в інформаційному суспільстві, якому зокрема притаманні новизна та швидкоплинність. Інформаційна культура людей, у баченні М. Жалдака та О. Хоміка [72] передбачає здатність використовувати досягнення інформаційної техніки для свого розвитку; їх готовність сприймати нову інформацію; цілісність відношень, що забезпечують цілісність безпрецедентних наслідків безпрецедентних відношень, створюють безпрецедентні можливості не тільки для науково-технічного, а й соціально-економічного розвитку суспільства, коли формується новий, інформаційний уклад життя та професійної діяльності людини.

Нам імпонує визначення Н. Морзе та В. Вембер, які доводять, що інформаційна культура це – «вміння цілеспрямовано працювати з інформаційними даними та використовувати для їх отримання, опрацювання та передавання інформаційно-комунікаційні технології, сучасні технічні засоби та методи» [139, с. 23].

Наголосимо на тому, що одним із найбільш важливих елементів інформаційної культури людини є знання інформаційних ресурсів. Важливим є використання мережі Інтернет, освітній потенціал якої безпосередньо пов'язаний із змістом інформації. Частина інформації створюється цілеспрямовано різними науковими та освітніми спільнотами, решта стихійно заповнює сам простір. Зміст інформації в Інтернеті доволі різнобічний, вона буває різної якості. У зв'язку з цим виникають проблеми: етики, достовірності, надійності інформації, впливу на психіку та підсвідомість людей. Достовірність мережевої інформації важко перевірити: на багатьох сайтах немає даних про авторів та про організації, які займаються розробкою та наданням інформації, на відміну від друкованих видань, у яких завжди вказані вихідні дані. На думку О. Бондара [20] тільки фахівець певного фаху, який сформував певний рівень інформаційної культури, зможе оцінити отриману інформацію та можливості використання її в навчальному

процесі зі слухачами курсів, майбутніми магістрами, школярами.

Наступною виділеною нами складовою інформаційного середовища майбутнього магістра гуманітарного профілю є *кадрове забезпечення*.

У нашому розумінні саме кадрове забезпечення відіграє одну з найважливіших ролей в освітньому процесі, оскільки від нього залежить якість навчального процесу. Кадровий склад може не тільки аналізувати поточний стан навчального процесу, але й передбачати динаміку змін і виявляти критичні ситуації, які можуть виникнути. Особливою складовою кадрового забезпечення і ефективного функціонування інформаційного середовища при підготовці майбутнього магістра гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності є науковий керівник магістерської роботи. Необхідно зацікавити та навчити наукових керівників використовувати інформаційно-комунікаційні технології для навчання, оскільки використання того ж комп'ютера при підготовці магістерської роботи потребує інших підходів та застосування інших методичних прийомів.

Вважаємо, що кадрове забезпечення інформаційного середовища має координувати наступні напрямки щодо організації науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю: розробка системи дослідницьких і творчих завдань в курсах, що їх читають фахівці кафедри; інформування майбутніх магістрів гуманітарного профілю про нові можливості інформаційного середовища ЗВО і включення їх в нього; підготовка студентських наукових робіт, статей, наукових конференцій; інформування майбутніх магістрів про наукові інтереси, найбільш важливі друковані праці, посібники, монографії, співробітників кафедри; включення майбутніх магістрів до роботи професійних наукових спільнот в Інтернеті; робота наукових гуртків.

Висновки до першого розділу

1. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив під час дослідження дійти до розуміння того, що на нині магістратура покликана здійснювати фундаментальну психолого-педагогічну та науково-практичну підготовку фахівців, забезпечувати безперервність освіти й фахову спрямованість викладацької діяльності. У структурі вищої освіти в Україні магістр – найвищий освітньо-кваліфікаційний рівень, який відображає рівень освітньо-професійної підготовки

випускника вищої школи та засвідчує про наявність в нього вмінь та навичок, які притаманні початкуючому науковому працівникові.

2. Основним фактором удосконалення професійної підготовки майбутніх магістрів повинна стати освіта через науку, тобто єдність науково-дослідницької діяльності й навчання, що ґрунтується на наукових дослідженнях, які виконують викладачі спільно із майбутніми магістрами. Науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів гуманітарного профілю це один із найважливіших засобів ефективної підготовки фахівців через оволодіння основами професійної творчої діяльності, методами, прийомами виконання науково-дослідницьких робіт, розвитку креативності, самостійності. Вона охоплює два взаємопов'язаних елементи (навчання елементів дослідницької діяльності, організацію і методичку наукової творчості; наукові дослідження, які здійснюють під керівництвом професорсько-викладацького складу) та передбачає певні етапи (попередній, концептуально-методологічний, організаційно-практичний, узагальнюючий, етап розповсюдження досвіду). До особливостей підготовки майбутніх магістрів відносять: здатність творчо мислити; володіти науковими методами і методиками досліджень; сформовану здатність до наукового аналізу отриманих результатів; розвинуті уміння оцінювати можливості використання отриманого результату у науковій та практичній діяльності; володіння сучасними інформаційними технологіями здійснення досліджень. Застосування різних форм науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів виступає запорукою ефективної підготовки, що реалізується в педагогічній творчості під час вирішення складних практичних задач.

3. Значну роль у науково-дослідній діяльності відіграє інформаційне середовище. Під інформаційним середовищем майбутнього магістра гуманітарного профілю розуміємо систему інформаційно-комунікаційних та традиційних засобів, спрямованих на організацію навчальної діяльності. До складових інформаційного середовища майбутнього магістра гуманітарного профілю віднесено: комп'ютерний інформаційний простір, основою якого є інформаційно-комунікаційні технології; інформаційну культуру, як засіб спілкування у інформаційному середовищі та кадрове забезпечення.

Матеріали розділу відображені публікаціях автора [22]; [27]; [28]; [26]; [30].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Критеріальна та рівнева характеристика готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі

У процесі дослідження було поставлено завдання, насамперед, визначити компоненти, які забезпечують формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі українських ЗВО. Для реалізації поставлено завдання, насамперед, доцільно з'ясувати, що різні науковці розуміють під поняттям готовність. Отже, нами було проведено невелике семантичне дослідження наукової категорії «готовність». Так, у тлумачному словнику готовність описується як «стан готового, тобто такого, що зробив необхідне приготування, підготувався до чогось, висловлює згоду, схильність чи виявляє бажання зробити що-небудь» [194, с. 194].

У педагогічній літературі проблемі теоретичних і методичних аспектів формування готовності до діяльності приділяється значна увага. Наукова дефініція «готовність» виступає однією з головних категорій підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю у процесі навчання до науково-дослідницької діяльності, яка описує наявність відповідних якостей, схильностей та здібностей і прогнозує стан підготовленості людини до такої діяльності. Готовність до діяльності, в першу чергу, охоплює засвоєння теоретичних знань, формування вмінь та навичок, удосконалення сформованих професійно важливих якостей особистості.

У працях А. Мойсеєнко [137] визначено, що готовність – це первинна, фундаментальна умова успішного виконання будь-якої діяльності. На погляд К. Дурай-Навакової [68] готовність до діяльності трактується як складне соціально-психологічне явище, її можна розглядати як форму зв'язку професійної спрямованості з іншими важливими рисами особистості – світоглядом, життєвими настановами і

духовними цінностями, а також з її морально-вольовою та емоційною сферами; вона передбачає також активну самоосвіту і самовиховання.

Подібні думки відстоює О. Міщенко [136], яка зазначає, що готовність до діяльності доцільно розуміти як інтегровану якість особистості, що визначається цінностями даної діяльності і є регулятором відповідної поведінки, умовою результативної діяльності, яка спонукає виконувати функції діяльності на належному рівні. На думку Р. Кузьміна, готовність «передбачає світоглядну зрілість людини, її широку й системно-професійну компетентність» [116, с. 62].

У нашому баченні готовність до діяльності включає моральні якості особистості, соціально значущі мотиви, практичні уміння і навички, знання про дану діяльність, загально-трудова навички та вміння, моральну та психологічну готовність до діяльності, знання із загальноосвітніх предметів. При розгляді наукової дефініції «готовності до діяльності» важливим є визначення компонентів, які входять у її структуру. Кожен компонент характеризується критеріями та їх показниками. Розглянемо ці поняття.

Під *критеріями* у тлумачному словнику української мови [39] розуміється якісна характеристика об'єкта моніторингового дослідження, а параметри (показники) визначаються, як засоби якісної та кількісної оцінки критеріїв. У етимологічному словнику української мови [71] «критерій» визначено як засіб міркування, ознака, на основі якої проводиться визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки.

У процесі вивчення означеної проблематики було встановлено, що кожний критерій має свою систему чітких показників, яка характеризує якісні зміни. Так, А. Алексюк [2], Ю. Бабанський [4], В. Безпалько [12] та інші розглядають показник як чіткий прояв критерію на певному етапі формування майбутніх магістрів. Такий підхід до поняття сутності показників використано і нами у процесі визначення структури готовності. Проаналізуємо ці питання більш ґрунтовніше. Зокрема, Л. Гаврилюк [49], опираючись на аналіз поняття готовності як здатності індивіда діяти в певному напрямку, застосовуючи достатні зусилля сформулювала визначення готовності майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності, яка розглядається як особистісна освіта, що обумовлює стан особистості суб'єкта та включає мотиваційно-ціннісне ставлення до цієї діяльності,

систему методологічних знань, дослідницьких умінь, що дозволяють продуктивно їх використовувати при вирішенні професійних завдань.

З огляду на поняття готовності та структуру науково-дослідницької діяльності, у дослідженні Л. Гаврилюк [49] визначено такі компоненти готовності майбутніх магістрів до науково-дослідної діяльності, як:

- мотиваційний, що характеризується усвідомленням значущості знань про НДР, наявністю позитивного мотиву до заняття НДР, особистісного значення цієї діяльності для майбутнього магістра, задоволеність власною науковою діяльністю;

- орієнтаційний, що включає уявлення про логіку та етапи наукового пізнання, структуру наукового дослідження, способи отримання та обробки результатів;

- діяльнісний, що визначає вміння планувати та реалізовувати власну дослідницьку діяльність, опрацювати літературу, в тому числі іноземною мовою, аналізувати, виділяти головне, бачити проблему дослідження, виявляти протиріччя, формулювати гіпотези, робити висновки;

- рефлексивний, що передбачає здатність особистості до самоаналізу, самооцінки, готовність до подолання труднощів, виявлення та усунення їх причин [49, с. 59–60].

У подальшому автор визначив такі рівні сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності:

- 1) високий рівень (характеризується розумінням значущості науково-дослідницької діяльності, інтересом до дисциплін, що вивчається, та власної науково-дослідницької діяльності; вмінням аналізувати, систематизувати, узагальнювати; володіння логікою наукового дослідження, вміннями самостійно планувати її та практично реалізовувати; високою пізнавальною активністю; розвиненими навичками опрацювання першоджерел, реферування та анотування наукової та технічної літератури за спеціальністю іноземною мовою);

- 2) середній рівень (характеризується усвідомленням особистісної значущості науково-дослідницької діяльності, поверхневою уявою про науково-дослідницьку діяльність, не належною сформованістю практичних умінь і навичок, нестабільним інтересом до дисциплін, що вивчаються не завжди адекватною самооцінкою);

- 3) низький рівень (характеризується нестійким інтересом до дисциплін, що вивчення нерозумінням соціального та особистісного

значення науково-дослідницької діяльності, невмінням працювати з літературою, бачити проблему, виділяти протиріччя, нездатністю самостійно побудувати логіку дослідження, недостатньою задоволеністю власною діяльністю, нездатністю до творчого вирішення задач, відсутністю усвідомленого прагнення до саморозвитку та самовдосконалення) [49, с. 61].

Проаналізувавши напрацювання науковців [39; 49; 71], у нашому дослідженні розглянуто такі **компоненти** готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності: *мотиваційний; комунікативно-інформаційний; креативний; операційно-діяльнісний*. Наші дослідження показали, що сукупність виокремлених компонентів забезпечує оптимальний рівень готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю в освітньому процесі. Дамо характеристику визначеним компонентам.

Отже, **мотиваційний компонент** готовності створює належні передумови для реалізації усіх інших структурних компонентів готовності та визначає позитивне ставлення до науково-дослідницької діяльності у межах обраної професії, певний інтерес до неї та виступає базовою характеристикою готовності до професійної діяльності. Ми виходили з тих міркувань, що мотивація трактується науковцями як джерело активності і виступає, на думку А. Реана [173], процесом спонукання до діяльності, що спрямована на досягнення чітко окресленої мети.

До основних *критеріїв* мотиваційного компонента віднесено: позитивне ставлення до науково-дослідницької діяльності, потреба у застосуванні засобів інформаційного середовища; усвідомлене прагнення до опанування наукових знань.

Так, аналізуючи пізнавальні мотиви науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю, виділено певні рівні мотивації. Початковий (зовнішній) рівень пов'язаний з тим, що потреба у науково-дослідницькій діяльності спочатку зумовлюється зовнішніми чинниками або такими мотивами, як навчальні обов'язки. Така мотивація обумовлює формальну організацію науково-дослідницької діяльності. Основний (внутрішній) рівень мотивації досягається тоді, коли пізнавальні інтереси майбутніх магістрів гуманітарного профілю реалізуються у процесі придбання знань і безпосередньо у самій науково-дослідницькій діяльності. Погоджуємося із М. Овчінніковим [150] у тому, що вищий рівень мотивації відображає

потребу особистості у самореалізації в науково-дослідницькій діяльності завдяки залученню усього свого творчого потенціалу, що розвивається в процесі професійної підготовки у ЗВО.

Таким чином, у процесі науково-дослідницької діяльності майбутнього магістра гуманітарного профілю виникають емоції, що в свою чергу активізують таку діяльність, відповідно емоції та діяльність знаходяться в діалектичному взаємозв'язку. Однак, зрозуміло, особистість досягає значно більших результатів тоді, коли її робота підтримується позитивними емоціями.

Когнітивний аспект науково-дослідницької діяльності майбутнього магістра гуманітарного профілю складають потреби, мотиви, інтереси, нахили. Як доводить Б. Додонов [65], потреби, що лежать в основі науково-дослідницької спрямованості особистості, носять пізнавальний характер. Тобто, майбутній магістр гуманітарного профілю відрізняється потребою здійснювати власний внесок у розвиток науки, формувати власний науковий творчий стиль дослідницької діяльності. До групи внутрішніх мотивів, які впливають на ефективність дослідницької діяльності відносять прагнення пізнати нове, оволодіти певною інформацією, збагатити власні знання, розширити кругозір, виявити інтелектуальну активність, збагатити власний духовний потенціал та ін. Зазначені мотиви підвищують ефективність науково-дослідницької діяльності, з іншого боку, за певних обставин створюються, породжуються в роботі. Такий мотив, як інтерес, здатний забезпечувати формування певних почуттів, думок, дій, що відрізняється конструктивним впливом на результат науково-дослідницької діяльності. Інтерес до пошукової роботи здатний породити інтелектуальну напругу, творчу активність, енергійність, натхнення, вдумливість, прагнення оволодіти якісно новими знаннями, відповідність за об'єктивність отриманих результатів дослідження.

Для встановлення сутності мотивації науково-дослідницької діяльності необхідним є визначення потреби, мотивів, інтересів, ідеалів, прагнень, емоцій, цінностей, що забезпечують науково-дослідницьку діяльність. Внутрішні мотиви є первинними по відношенню до такої діяльності та формуються у відповідності до потреб особистості в пізнанні та розвитку; зовнішні мотиви по відношенню до наукової діяльності вторинні, неспецифічні та формуються під впливом зовнішнього середовища. Таким чином, підтримуємо позицію О. Виханського [40] у тому, що в науково-дослідницькій діяльності

внутрішніми спонуками головним чином виступають такі: задоволення від процесу наукової роботи, прагнення інтелектуального успіху, бажання вирішувати та знаходити проблеми науково-дослідницького змісту, давати роботу розуму, захоплення дослідженням, перебігом своїх міркувань.

Зрозуміло, що поділ мотивів на зовнішні та внутрішні є умовним, оскільки відповідно до визначення мотиву як внутрішньої спонуки людини до дії, він є внутрішнім, тим, що виходить із самої особистості, а зовнішня дія на людину є стимулом. У нашому розумінні зовнішня мотивація проявляється, лише тоді, коли суб'єкт зовнішнього середовища визиває мотиви, що спонукають людину до дії.

Відзначимо, що у своєму дослідженні ми опиралися на праці В. Борисова [32], М. Дьяченко [69], А. Маслоу [132], у яких визначена класифікація мотиваційної сфери особистості на основі функціональної характеристики мотиваційного компонента та перераховано такі фактори:

- спрямовування, що є мотиваторами, що виступають в ролі головних причин, що корегують поведінку людини;
- активізація, в ролі якої виступають інстинкти й потреби, які є джерелами активності особистості;
- динамізації, де провідними є суб'єктивні переживання (прагнення, бажання), емоції та настанови.

Отже, у мотиваційному компоненті можуть бути відокремлені афективний аспект (емоції, прагнення, бажання) та когнітивний аспект (потреби, мотиви, інтереси). На основі аналізу афективного аспекту М. Князян [91] зазначає, що провідними факторами динамізації науково-дослідницької діяльності є гностичні та праксичні емоції. У процесі вивчення означеного питання було з'ясовано, що гностичні емоції дослідника – бажання поширити власні знання в сфері навчальної, методичної, наукової, загально-гуманітарної інформації; проникнути в сутність проблеми; розкрити суперечності, що виникають у процесі дослідження; підтвердити правильність власних попередніх прогнозів тощо.

Встановлено, що праксичні емоції науковця-дослідника пов'язані з успішністю або неуспішністю виконаного дослідження, з результативністю застосування власних варіантів вирішення проблеми. Пошукова робота супроводжується виявленням альтруїстичних емоцій, що пов'язані з бажанням приносити іншим користь, радість, допомогу

своєю діяльністю. У процесі науково-дослідницької діяльності, як встановив М. Князян [91, с. 45–50], поширеними є глоричні емоції, які пов'язані з потребою в самоствердженні, з прагненням здобути визнання, з почуттям задоволення від результатів роботи, яку виконано. Зазначимо, що такий авторський підхід ми також використовували у своєму дослідженні щодо формування мотиваційного компонента науково-дослідницької діяльності магістрантів гуманітарного профілю.

Зупинимося на характеристиці **комунікативно-інформаційний компонента**. У процесі дослідження встановлено, що він, насамперед, базується на системному обміні інформацією, а також спрямований на забезпечення виховного впливу та організацію науково-дослідницької діяльності за допомогою комунікативних засобів. На основі цього компонента здійснюється синтез інформаційного та комунікативного елементів.

Погоджуємося із позицією А. Мудрик [143] у тому, що основу комунікативного елементу становить міжособистісне спілкування. З цього приводу авторка зазначає, що «взаємовідносини між науковцями будуються на потребі у спілкуванні як у складному утворенні: базовою внутрішньою передумовою становлення людини, суб'єктом спілкування є наявність у неї потреби в спілкуванні» [143, с. 165].

Головною складовою спілкування виступають комунікативна компетентність і комунікативні вміння. Комунікативна компетентність розглядається у публікації В. Береки [10] як система внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікації. Тобто науковець доводить, що комунікативні вміння – «це взаємопов'язані групи перцептивних умінь, власне умінь спілкування та умінь і навичок педагогічної техніки. Інформаційний елемент формує у майбутніх магістрів гуманітарного профілю перспективне орієнтування в умовах інформатизації, надає широкий арсенал сучасних методологічних підходів і технологій оволодіння знаннями для налагодження належного рівня інформаційної культури» [10, с. 24].

У нашому розумінні для даного компонента готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності особливу роль відіграє дистанційне спілкування. Так, за баченням В. Луценко [126], варто дотримуватись кількох правил при організації такого спілкування. Першим у переліку правил є намагання уникати багатослів'я, точність вираження думки. Невміння чітко висловитися виявляється в мовленнєвій надмірності (або багатослів'ї). вважаємо, що

майбутньому магістру необхідно уміти ділитися з ким-небудь своїми думками та ділитися своїм міркуванням та баченням. Це означає вступити в активне спілкування. Під час такого мовлення необхідно робити акцент на досягнення головної мети – адекватно орієнтоване спілкування, що передбачає багато варіантів та велику амплітуду коливань. Наприклад, його початкова, найпростіша точка, – так названий мовленнєвий етикет (звертання, привітання, прощання, подяка); це початок, інтродукція, вступ у спілкування. Тоді як ускладнена, вища точка передбачає бесіду в режимі реального часу (online). Тут важко вимагати дотримання першого аспекту – небагатослів'я. Отже, важливість аспекту – уникати багатослів'я – залежить від мети мовлення. Знаючи цю мету, майбутній магістр має навчитися активно вступати в розмову, звітуючи собі, навіщо ти вступив у розмову, – це другий аспект.

Третій аспект дистанційного спілкування стосується інформативної мовленнєвої поведінки майбутніх магістрів. Це, начебто, другий кінець, підтвердження й продовження першого. У тому випадку, коли перший аспект спрямований на девіз: «уникайте багатослів'я», то третій вимагає: «говоріть не тільки коротко, але й просто, зрозуміло, точно». Наголосимо на тому, що інформативне мовлення в устах культурної людини категорично не сприймає ні багатослів'я, ні пустослів'я. у нашому розумінні якщо є інформативне завдання в чистому вигляді – питання/відповідь, згода/відмова, повідомлення, повчання, пояснення тощо, то все змістовно дефектне – розтягненості, неточності, логічні прорахунки, складні формулювання; все це є зайвим для того, кому адресоване мовлення. Адже для повідомлення найважливішим, все ж таки, залишається зміст мовлення, його суть. Підтримуємо В. Луценка [126] стосовно того, що треба говорити саме те, що потрібно для дії, для вирішення справи. І з цим буде пов'язано наступний аспект.

У процесі вивчення означеного питання було з'ясовано, що потрібно уникати мовленнєвої одноманітності; вибирати мовленнєві засоби, погоджуйте із ситуацією мовлення. Треба пам'ятати, що становище зобов'язує, в будь-якій ситуації тебе слухають різні люди, в різній обстановці треба поводитися й говорити по-різному. Чим вища культура мовленнєвої поведінки людини, тим більшою кількістю мовленнєвих ролей вона володіє. Це стосується і постійних ролей (наприклад, професія – викладач), і змінних (той же викладач, але у ЗВО

й удома). Тобто на наш погляд той, хто не вміє добирати потрібні (вагомі) слова згідно конкретної ситуації, наближати до неї свій мовленнєвий досвід до предмета, про який він говорить, до людей, із якими спілкується – не володіє культурою мовленнєвої поведінки.

Наступний виділений нами аспект: майбутній магістр гуманітарного профілю має уміти *знаходити спільну* мову з будь-яким співрозмовником. Вважаємо що під час навчання у магістратурі до цього вміння обов'язково має прагнути майбутній фахівець. Питання в тому, як цьому навчитися, дуже складне, і про нього треба спеціально говорити під час практичних занять.

У нашому баченні не можна заздалегідь вороже ставитися до чужого способу вираження думки. Така поведінка, як доводить В. Луценко [126], неодмінно викликає комунікативну невдачу, тобто спричинить непорозуміння і як результат – не відбудеться повного й справжнього взаєморозуміння під час спілкування. У дистанційному середовищі, як і в соціумі, важливо також при всій повазі й доброзичливості до співрозмовника, все ж таки не загравати з ним, не приймати пропонувані чи нав'язувані ним способи спілкування, якщо вони не відповідають культурі мовленнєвої поведінки.

Отже, підсумовуючи зміст комунікативно-інформаційного компонента було прийняте рішення про те, що *основними критеріями* доцільно визнати: ступінь міжособистісного наукового спілкування; сформованість комунікативних умінь у інформаційному середовищі.

Зупинимося на характеристиці сутності **креативного компонента** готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності. Насамперед наголосимо на тому, що цей компонент забезпечує магістранту творче зростання та сприяє його науково-дослідницькій самореалізації, активізує його особистісний потенціал, саморозвиток. Креативний компонент готовності майбутнього магістра гуманітарного профілю охоплює здатність вирізняти актуальні проблеми науки у гуманітарній сфері, виявляти наявні суперечності, а також творче наукове фантазування, альтернативність і критичність мислення під час дослідження, високий рівень загальної науково-дослідницької культури.

У нашому розумінні, вивчаючи гуманітарні дисципліни, майбутні магістри гуманітарного профілю набувають навичок творчого підходу до отримання знань, вчать самостійно синтезувати знання з інших суміжних дисциплін, оволодівають методами аналізу, синтезу та

аналогії, вчать використовувати ці методи. Тобто, творча діяльність не можлива без розуміння цілей навчання, активного використання вже вивченого матеріалу, здатності до самостійного пошуку.

Вважаємо, що під час формування креативного компоненту неабияку роль відіграє для майбутніх магістрів гуманітарного профілю інтерес до науково-дослідницької діяльності. Такої ж думки дотримується у своєму дослідженні М. Князян [92], який враховує те, як ці інтереси віддзеркалюють процесуальні, інформаційні, діагностичні аспекти професійної діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю:

– інтерес до наукової, навчально-методичної, загальногуманітарної інформації; до новітніх досягнень у психолого-педагогічній науці, аналізу ефективності педагогічних технологій у процесі навчання

– інтерес до процесуальних аспектів (аналіз наукової літератури; спостереження, анкетування, бесіда; дослідження педагогічних та гуманітарних концепцій, теорій; генерація нових ідей; розробка цікавих авторських дидактичних заходів та їх практична організації як втілення педагогічного експерименту; підготовка наукових публікацій з проблеми дослідження тощо).

Наголосимо на тому, що існує нагальна необхідність виявлення інтересу майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності має велике значення, оскільки в умовах позитивної внутрішньої мотивації зростає інтелектуально-творча енергійність, впевненість у собі, творче натхнення, активізується виникнення нових цікавих ідей, задумок, проектів стосовно науково-дослідницької діяльності, раціоналізації засобів накопичення наукової інформації; сприяють розвитку логічності, ясності, мобільності мислення, набуття автоматизму, точності, правильності науково-дослідницької діяльності [23].

До *основних критеріїв* креативного компонента готовності майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності належать: розвиток науково-дослідницької творчості; науково-дослідницька культура у гуманітарній сфері.

Чільне місце у структурі готовності відведено **операційно-діяльнісному (практичний) компоненту**. Цей компонент передбачає володіння майбутніми магістрами гуманітарного профілю низкою науково-дослідницьких методів, прийомів та організаційних форм, що є

необхідними для науково-дослідницької діяльності та складають основу їх професійної майстерності. У нашому розумінні головною змістовою характеристикою операційно-діяльнісного компонента виступає особистісний досвід, отриманий під час навчання, самоосвіта, самовиховання та науково-дослідницька діяльність у цілому.

Вважаємо, що під час формування практичних умінь та навичок особлива роль відводиться самовихованню. У процесі дослідження було з'ясовано, що основними складовими самовиховання є:

- самоаналіз особистісного досвіду науково-дослідницької діяльності;
- самозвіт й самоконтроль (усвідомлення та оцінка суб'єктом особистісних дій, психічних процесів і станів);
- швидкість й гнучкість мислення;
- рішучість, витримка, вимогливість, наполегливість;
- почуття відповідальності за отримані результати під час науково-дослідницької діяльності [23].

У нашому дослідженні операційно-діяльнісний компонент готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності розглядаємо як чинник, який передбачає певний рівень сформованості комплексу практичних умінь та якостей, що забезпечують належний рівень виконання зазначеної діяльності.

До основних *критеріїв* операційно-діяльнісний компонента віднесено: наявність фахових знань; вибір і застосування оптимальних методів, прийомів та організаційних форм при організації науково-дослідницької діяльності.

Підведемо підсумки структурної характеристики готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності. Отже, у цілому, можна констатувати, що виділені критерії кожного із охарактеризованих компонентів відображали необхідний рівень знань, умінь і навичок для успішної професійної діяльності. Усі вони у практичному аспекті будуть реально використані під час констатувального дослідження стану професійної підготовки магістрантів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі та допоможуть вдосконалити зазначений вид діяльності.

У контексті нашого дослідження доцільно зупинитися також на характеристиці рівнів сформованості готовності майбутніх магістрів

гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності. Так вважаємо за доцільне використати таку **рівневу градацію**:

– *високий рівень* (передбачає розвинуту здатність до інновацій, творче ставлення до науково-дослідницької діяльності, охоплює усвідомлення важливості науково-дослідницької діяльності, та базується на володінні логікою організації та проведення наукового дослідження);

– *достатній рівень* (передбачає той факт, що для магістрів відчутний позитивно спрямований інтерес до наукової діяльності на основі реалізації принципово нових ідей, проте відчувається дещо завищена самооцінка власної науково-дослідницької діяльності, що спричиняє загострену реакцію на об'єктивну оцінку результатів з боку наукового керівника);

– *середній рівень* (характеризується володінням загальними методами аналітико-синтетичної переробки інформації й алгоритмами інформаційного пошуку під час організації наукової роботи, а також підготовки й оформлення результатів науково-дослідницької діяльності, у магістрантів розвинута здатність до оволодіння програмними продуктами, можливе самостійне оволодіння знаннями, вміннями і навичками зі свого фаху однак лише за умови зовнішньої мотивації);

– *низький рівень* (передбачає наявність несистематизованих наукових знань та не сформованість дослідницьких умінь, не спостерігається цілісне бачення системного аналізу й прогнозування власної науково-дослідницької діяльності, а також у магістрантів несформована здатність до словесних аналогій та ведення ефективного професійного діалогу).

На основі аналізу та систематизації публікації Є. Спіцина [191] було зроблено узагальнення того, що організація науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю має бути побудована з урахуванням таких чинників:

– по-перше, залучення майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності має бути безперервним, починаючи з першого дня навчання й закінчуючи останнім;

– по-друге, система науково-дослідницької діяльності у ЗВО має включати як творчу підготовку всіх майбутніх магістрів гуманітарного профілю, що безпосередньо здійснюється в освітньому процесі, так і ту частину науково-дослідницьку діяльність, що реалізується у

позанавчальний час найбільш здібними та підготовленими майбутніми магістрами;

- по-третє, тематика наукових досліджень майбутніх магістрів гуманітарного профілю повинна мати тісний зв'язок з науковою тематикою кафедри, лабораторії, викладачів кожного конкретного ЗВО;

- по-четверте, планування науково-дослідницької діяльності у ЗВО повинно носити системний і комплексний характер, що передбачає залучення всіх кафедр, наукових підрозділів, на основі налагодження тісного взаємозв'язку і системного взаємодоповнення всіх форм організації науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю.

Для українських ЗВО характерними є єдність цілей і напрямів навчальної, наукової й виховної роботи, тісна взаємодія всіх форм і методів науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю, що реалізуються в навчальному процесі та позанавчальний час. Це забезпечує їх участь у науково-дослідницькій діяльності протягом усього періоду навчання, що проводиться підрозділами ЗВО.

Наголосимо на тому, що зміст та структура науково-дослідницької діяльності забезпечує послідовність її засобів і форм відповідно до логіки та послідовності освітнього процесу, що зумовлює спадкоємність її методів і форм від курсу до курсу, від кафедри до кафедри, від однієї дисципліни до іншої, від одних видів занять до інших, поступове зростання обсягу та складності набутих майбутніми магістрами гуманітарного профілю знань, умінь, навичок у процесі виконання ними науково-дослідницьких завдань.

У процесі аналізу підручника під назвою «Основи наукових досліджень» під авторством Г. Цехмістрова [203] було з'ясовано, що науково-дослідницька діяльність, яка має бути зреалізована майбутніми магістрами гуманітарного профілю повинна забезпечувати вирішення таких основних *завдань*:

- формувати науковий світогляд, а також сприяти в оволодінні методологією й методами наукового дослідження;

- допомагати у прискореному оволодінні спеціальністю та сприяти в досягненні високого професіоналізму;

- розвивати творче мислення та індивідуальні здібності майбутніх магістрів гуманітарного профілю під час вирішення конкретних наукових завдань;

- вдосконалювати у майбутніх магістрів гуманітарного профілю уміння і навички самостійної організації науково-дослідницької діяльності;

- стимулювати ініціативу, розвивати здатність застосувати теоретичні знання у практичній роботі, залучати найздібніших майбутніх магістрів гуманітарного профілю до розв’язання наукових проблем, що мають практичне значення для науки та практики;

- оновлювати й удосконалювати своїх знань;

- розширювати кругозір та наукову ерудицію майбутнього фахівця;

- створити й розвивати наукові школи у стінах ЗВО та активно залучати магістрантів до їх діяльності.

Поділяємо позицію В. Алфімова [3] у тому, що виконання магістерської роботи має суттєвий позитивний вплив на розвиток у магістрантів гуманітарного профілю науково-дослідницьких *умінь*, а саме:

- інтелектуальні (синтез, аналіз, узагальнення і систематизація порівняння, абстрагування, встановлення причинно-наслідкових зв’язків; висунення гіпотези, пошук аналогій, дедуктивний висновок та доказ, тощо);

- практичні (використання довідкової та навчальної літератури, добір матеріалів для експерименту, оформлення результатів дослідження тощо);

- самоорганізації та самоконтролю (раціональне використання часу й засобів діяльності, планування науково-дослідницької діяльності, перевірка отриманих результатів, самооцінка).

Отже у підсумку наголосимо на тому, що науково-дослідницьку діяльність в інформаційному середовищі ЗВО доцільно розглядати як вагому складову частину загальної професійної готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю. Висуваємо робочу гіпотезу про те, що з метою її ефективної організації доцільно створити та системно і цілісно працювати над впровадженням в освітній процес конкретних педагогічних умов, які будуть сприяти такій практичній діяльності. Ці питання будуть в центрі нашої уваги у наступному параграфі.

2.2. Педагогічні умови формування у магістрантів гуманітарного профілю належного рівня готовності до науково-дослідницької діяльності під час навчання у закладах вищої освіти

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури, а також власний досвід переконливо засвідчує, що в під час ефективної організації певної діяльності необхідно впроваджувати у освітні процес практично спрямовані педагогічні чинники. У нашому баченні такими чинниками виступають конкретні педагогічні умови. У наведеному контексті вважаємо за доцільне, насамперед, зупинитися на характеристиці сутності наукової дефініції «педагогічні умови».

Так, було з'ясовано, що тлумачний словник [151] визначає умову як вимогу, що ставиться однією зі сторін, які домовляються; як усну чи письмову згоду про що-небудь; як правила, що встановлені в будь-якій сфері життя, діяльності; як обставини, за яких відбувається чи залежить що-небудь.

Умова, з точки зору філософії, трактується як фактор (латинське *factor* – чинник), тобто рушійна сила, причина будь-якого процесу. Тобто, як філософська категорія це поняття відображає універсальні стосунки між суб'єктами спілкування [198].

У психологічному контексті (за М. Конюховим) [102] «умову» науковці розглядають як сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього освітнього середовища, що впливають на розвиток конкретного психічного явища; до того ж це явище опосередковується активністю особистості, групою людей.

Незважаючи на те, що предметом великої кількості педагогічних досліджень виступають саме педагогічні умови реалізації певних процесів, в сучасній науці існують певні розбіжності в тлумаченні самого поняття «педагогічна умова» [142].

Педагогічні умови, доводять О. Пехота та В. Будаєв [158], доцільно розглядати як категорію, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети. У процесі вивчення означеного кола проблем, було з'ясовано, що педагоги [5; 158] вважають, що ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він відбувається. З іншого боку, педагогічні умови виступають і формою педагогічної діяльності, метою якої є формування

висококваліфікованого фахівця. Отже, педагогічні умови, у загальному розумінні забезпечують належне виконання державного стандарту з освітньої діяльності у ЗВО під час професійної підготовки.

Для предмету нашого дослідження має значний інтерес наукова дефініція «педагогічні умови», тому розглянемо, як різні вчені трактують дане поняття. Зокрема було з'ясовано, що у дослідженні Н. Бугаєць [36] авторка визначає педагогічні умови як необхідні та достатні обставини, від яких залежить ефективність освітнього процесу. На думку В. Манька [130], педагогічні умови – це «взаємозв'язана сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечують високу результативність навчального процесу і відповідають психолого-педагогічним критеріям оптимальності» [130, с. 155]. Подібне трактування знаходимо у дисертаційному дослідженні О. Бойцун [16], яка під педагогічними умовами розуміє обставини, фактори, зовнішні впливи, при яких найефективніше відбувається навчально-виховний процес. На думку Р. Серьожникова [184], під педагогічними умовами варто розуміти сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів, які використовуються під час організації освітнього процесу.

На основі аналізу наукових поглядів фахівців, ми прийшли до думки, що *під педагогічними умовами доцільно розуміти певну сукупність спеціально створених заходів, внутрішніх і зовнішніх факторів, які забезпечують високий рівень готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності за усіма компонентами готовності.*

Дедуктивний аналіз передбачає розгляд самого спектру педагогічних умов, які би позитивно впливали на формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності. Наголосимо, що у цьому питанні думки науковців різняться.

Так, до педагогічних умов О. Пехота та В. Будак [158] відносять матеріальну базу, форми і методи педагогічної діяльності, професіоналізм колективу, штучно створені і об'єктивно сформовані педагогічні ситуації.

У практичній площині, визначаючи комплекс необхідних і достатніх педагогічних умов, за максимального впровадження яких майбутні магістри гуманітарного профілю будуть ефективно

здійснювати науково-дослідницьку діяльність у інформаційному середовищі, було враховано конкретні *положення*, які задекларовані у дослідженні О. Городиська [57]. До них належать такі положення:

– успішність розробки педагогічних умов залежить від чіткості визначення основної мети, на досягнення якої спрямований навчальний процес;

– ефективність впровадження педагогічних умов досягається за допомогою їх взаємозв'язків, тобто сукупності взаємодоповнювальних і взаємозумовлених дій і заходів, які забезпечують досягнення результату;

– в процесі реалізації педагогічних умов забезпечується мотиваційна налаштованість суб'єктів навчання на науково-дослідницьку діяльність у інформаційному середовищі.

Вважаємо, що у контексті наведених вище положень, з метою забезпечення майбутнім магістрам гуманітарного ефективною науково-дослідницької діяльності, необхідно забезпечити реалізацію педагогічних умов у реально існуючому освітньому процесі того чи іншого ЗВО, які сприяють вияву і розвитку його творчої індивідуальності майбутніх фахівців.

Обираючи конкретний спектр педагогічних умов ми, головним чином, ґрунтувались на тому, що науково-дослідницька діяльність повинна бути організована таким чином, щоб вона була зорієнтована на вирішення поставленої задачі, а з іншого – мала позитивний вплив на прояв внутрішньої особистої зацікавленості, а також стимулювала активність магістранта гуманітарного профілю в інформаційному середовищі ЗВО.

Отже, зупинимося на конкретній характеристиці виокремлених нами у процесі дослідження педагогічних умов. Так, першою педагогічною умовою формування готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю обрано ***створення інформаційного середовища ЗВО на засадах особистісно-орієнтованого підходу***. Наголосимо на тому, що сучасна освіта з кожним днем вимагає все більш активного використання інформаційних і комунікаційних технологій в управлінській, навчально-виховній, фінансовій діяльності ЗВО. Погоджуємося з позицією О. Бондар, О. Кравчиної та Л. Олефіри [20] у тому, що основним критерієм ефективності використання інформаційних технологій у ЗВО є наявність певної кількості комп'ютерів, а створення єдиного

інформаційного освітнього простору.

Організація практичної роботи щодо створення інформаційного ефективного середовища ЗВО на засадах особистісно-орієнтованого підходу, насамперед, позитивно впливає на розв'язання таких практичних завдань, як опис структури усіх його рівнів, ступенів, форм взаємодії внутрішніх та зовнішніх взаємодій інформаційного середовища навчального закладу.

Тобто під час формуванні інформаційного середовища у ЗВО у процесі підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю ми прагнули максимально дотримуватися наступних положень, які задекларували науковці [20; 212], а саме:

- по-перше, під час формування інформаційного середовища необхідно розв'язати проблему змісту освіти на сучасному етапі, співвідношення традиційних складових навчального процесу та інформаційно-комунікаційних технологій, нових взаємовідношень майбутнього магістра, викладачів та освітнього середовища [20];

- по-друге, інформаційне середовище включає технологічні, інформаційні та організаційні ресурси;

- по-третє, під час створення інформаційного середовища майбутніх магістрів зростає значимість ІКТ компетентності викладачів, які працюють в умовах широкого застосування засобів інформаційних і комунікаційних технологій в освітньому просторі навчального закладу. ІКТ компетентність – здатність впевнено й критично використовувати електронні засоби для роботи, відпочинку та спілкування, зокрема застосовувати мультимедійні технології для отримання, зберігання, створення, представлення інформації та інформаційного обміну, спілкуватися за допомогою Інтернету та приймати участь у віртуальних спільнотах [212].

Вважаємо, що створення інформаційного середовища ЗВО на засадах особистісно-орієнтованого підходу для майбутнього магістра гуманітарного профілю дасть змогу ефективно розв'язувати широке коло проблем, серед яких найважливішими науковці [29; 156] вважають такі:

- використання програмного середовища, яке формує інформаційний простір ЗВО;

- забезпечення комунікації всіх учасників освітнього середовища; доступність та відкритість результатів навчального процесу для всіх учасників (розклад навчальних занять, консультацій, дані про

успішність);

- моніторинг якості освіти (аналіз та формування звітності за результатами навчання); доступність всіх нормативних документів;

- наявність відібраної, безпечної та якісної інформації (захист майбутніх магістрів від доступу до неякісної інформації), створювати структуровані електронні сховища даних; підтримувати традиційний і дистанційний навчальний процес;

- створювати комунікаційну мережу всередині навчального закладу; оперативно контролювати й керувати навчальним процесом.

Науково-дослідницька діяльність майбутнього магістра гуманітарного профілю в інформаційному середовищі ЗВО охоплює безпосередню взаємодію *наукового керівника* та *самого майбутнього магістра*. Зокрема, науковий керівник має можливість у інформаційному середовищі надавати доступ до необхідного матеріалу по основним науковим проблемам магістерського дослідження, користуватися соціальними мережами, чатами, блогами, рекомендувати цікаві посилання у мережі Інтернет, що стосуються науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю. Саме науковий керівник може максимально задіювати увесь потенціал навчальних дисциплін педагогічного циклу, навчальної та виробничої практики, оновлювати бази даних щодо завершених наукових розробок. У його прерогативі є оголошення про он-лайн консультації, а також він може створювати он-лайн наукові конференції між майбутніми магістрами, при цьому залучати своїх колег викладачів із інших навчальних закладів, а також оприлюднювати досягнення молодих науковців ЗВО.

Усі ці види діяльності позитивно впливатимуть на здорову конкуренцію, сприятимуть підготовці кваліфікаційних магістерських робіт, створюватимуть позитивну пізнавально-креативну атмосферу, в якій майбутній магістр гуманітарного профілю зможе активно втілювати свої власні дослідницькі задуми, проекти, які володіють креативністю та оригінальністю, а також допоможуть виявляти дослідницьку ініціативу й стимулюватимуть наполегливість.

У свою чергу майбутній магістр гуманітарного профілю у інформаційному середовищі також має можливість вивчати запроваджені педагогічні стратегії, слухати відкриті он-лайн лекції, які спрямовані на довготривалі перспективні дослідження, що охоплюють матеріал декількох змістових модулів та передбачають багатоаспектне

вивчення певної проблеми. Така діяльність спрямовуватиметься на взаємоузгодження експериментальних засобів, поступове ускладнення наукових завдань дослідження. Майбутній магістр має змогу брати участь та організовувати наукові конференції, семінари, на яких будуть демонструватися наукові розробки, а також бути задіяними до участі у виставках різного рівня, організовувати виставки власних наукових розробок на факультетах, рекламувати власні результати досліджень, шляхом їх публікації у наукових виданнях, висвітлення на сайті університету чи факультету, а також в засобах масової інформації різного рівня.

Вважаємо, що при такому підході у майбутнього магістра, що здобуватиме спеціальність «Музичне мистецтво», «Початкова освіта», «Дошкільна освіта» зможе відбутися поступовий перехід від прямого управління з боку наукового керівника до співуправління та самоуправління. Усе це забезпечить суттєве підвищення якості організації науково-дослідницької діяльності магістрантів у інформаційному середовищі ЗВО.

Таким чином, ми передбачаємо, що створення інформаційного середовища ЗВО на засадах особистісно-орієнтованого підходу дасть широкі можливості магістрантам гуманітарного профілю у таких напрямках, як:

- міжнародне співробітництво у сфері наукової-дослідницької діяльності, на основі проведення спільних наукових досліджень із провідними зарубіжними фахівцями;
- участь у міжнародних наукових програмах та конкурсах на здобуття грантів щодо цільового фінансування наукових досліджень;
- участь у програмах двостороннього та багатостороннього обміну науковими, науково-педагогічними працівниками з метою їх стажування та підвищення кваліфікації;
- взаємний обмін науковою інформацією, використання міжнародних інформаційних фондів та систем;
- професійну підготовку наукових та науково-педагогічних кадрів на основі відповідних міждержавних угод;
- проведення міжнародних конгресів, симпозіумів, конференцій;
- організації спільної видавничої діяльності та обмін науковою друкованою та іншою продукцією;

– налагодження прямих багатосторонніх зв'язків між науково-дослідними установами та навчальними закладами як в межах України так і закордоном.

Розглянемо, практичні механізми створення інформаційного середовища у ЗВО на засадах особистісно-орієнтованого підходу. У процесі дослідження було з'ясовано, що початковим (першим) етапом має бути виокремлення проблематики дослідницького пошуку, визначення об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження. Причинами виникнення труднощів під час здійснення цього етапу можуть бути: відсутність досвіду дослідницької діяльності, відсутність кваліфікованого керівника, що веде дослідження в аналогічній предметній сфері або схожі проблеми. Комунікаційні технології можуть допомогти у подоланні цих труднощів.

Як констатує Л. Остапенко [153], відбувається активне залучення вчителів до обговорення проблемних питань під час участі у педагогічних Інтернет-спільнотах (<http://intergu.ru>, <http://pedsovet.su>, www.it-n.ru), тематичних блогах (<http://ped-portal.ru/blog>, <http://blog-ikt.ru>), форумах (www.mno.ru/forum, www.scientific.ru, <http://eureka.ok.club.org>) та чатах. Такі форми Інтернет-спілкування надає реальну можливість усім учасникам визначитися з власною темою, приєднатися до існуючих дослідницьких проектів, звернутися за практичною допомогою у здійсненні педагогічного дослідження до своїх колег.

Наступний (другий) етап педагогічного дослідження безпосередньо пов'язаний із аналізом типового стану практики розв'язання подібних завдань у масовій школі. З'ясовано, що на цьому етапі відбувається накопичення теоретичних знань і фактів, які безпосередньо пов'язані з обраним напрямом наукового пошуку. З метою реалізації цього етапу майбутній магістр може скористатися електронними бібліотеками (Наукова Електронна Бібліотека www.elibrary.ru, Гуманітарна Електронна Бібліотека www.gumer.info та інші), системами пошуку книг в електронних бібліотеках (www.gpntb.ru, www.sigla.ru), електронними каталогами реальних бібліотек (www.nbuv.gov.ua/eb/ep.html – НБУ імені В. І. Вернадського, http://korolenko.kharkov.com/fond/nov_catal.html – ХДНБ імені В. Г. Короленка та ін.), тематичними порталами (портал сучасних педагогічних ресурсів (<http://intellect-invest.org.ua/ukr>)).

Нині для магістранта є доступними добірки електронних версій

вітчизняних і закордонних педагогічних газет і журналів (http://www.intellect-invest.org.ua/educ_resources_e-magazines/; www.ednu.kiev.ua/index_u.htm), які безпосередньо присвячені теоретичним і практичним питанням організації освітнього процесу, їх архівів за попередні роки, енциклопедії, електронні тлумачні словники, бази авторефератів, віртуальні підручники, інформація про важливі події та заходи у сфері педагогічної науки. Також значна кількість наукових бібліотек на власних сайтах надають таку послугу, як складання бібліографії з певних питань, дають доступ до архіву бібліографій.

Майбутній фахівець, що здобуває статус «магістр» може скористатися і колекцією закладок Internet-джерел, які зібрані педагогічною спільнотою щодо певних проблем. Наголосимо на тому, що такі колекції закладок вже існують, а тому кожен бажаючий може скористатися цією колекцією або доповнити її (наприклад Rumarkz (<http://rumarkz.ru>)).

У процесі вивчення означеного кола проблематики, було з'ясовано, що під час роботи з літературою виникають труднощі, а тому у разі необхідності опрацювання зарубіжного досвіду вчителів, висвітленому іншими мовами допоможуть електронні словники, програми-перекладачі (автоматичний on-line-переклад веб-сторінок). Для систематизації опрацьованих літературних джерел, графічного подання зв'язків між поняттями, які використовуються в дослідженні, доцільно застосовувати сервіси побудови ментальних карт (середовище Bubble.us, FreeMind). Ці ж сервіси, як доводять науковці [153], стануть у пригоді під час створення моделей досліджуваних явищ, підготовки і формулювання гіпотези дослідження, планування та організації експериментального дослідження.

Встановлено, що на етапі дослідницько-експериментальної роботи інформаційно-комунікаційні технології можуть відігравати важливу роль як засоби підготовки і проведення експерименту, а також для обробки проміжних і кінцевих результатів дослідження. Тільки за наявності такої інформації можлива побудова гіпотези дослідження. Так, фіксація даних педагогічного дослідження на його дослідно-експериментальній стадії здійснюється, як правило, у формі робочого щоденника дослідника, протоколів спостережень, фотографій, кіно- і відео документів, фонограм. Завдяки розвитку комп'ютерних технологій змінюються форми фіксації і пристрої, якими можна

скористатися для фіксації результатів спостережень. З'ясовано, що щоденник сучасного дослідника все частіше стає електронним або набуває вигляду блогу, для збирання і зберігання текстової, графічної, звукової та відеоінформації про дослідження застосовуються веб-камери, цифрові фото- і відеокамери, мікрофони, перевагою яких є оцифрування даних, що дозволяють їх опрацьовувати на комп'ютері за допомогою відповідних програмних засобів.

Накопичування експериментальних даних стає зручнішим із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, які можуть бути застосовані для проведення опитувань, анкетування і тестування як для учнів, учителів, батьків однієї школи або класу, так і для віддалених респондентів, незнайомих один з одним, і з дослідником. Для організації опитувань невеликої кількості осіб можна скористатися локальними версіями програмного засобу, які можуть бути розміщені на сервері школи або комп'ютерах у класі. Для дослідження великої кількості осіб, як доводить Л. Остапенко [153], магістрант має змогу скористатися технологіями комп'ютерного Інтернет-анкетування, або тестування

Наш власний досвід роботи з магістрантами дозволяє констатувати, що для обробки кількісних даних, отриманих під час експерименту, доцільно і навіть варто застосовуються математичні методи, до яких належать методи статистичного аналізу, які дозволяють знайти вибірковий розподіл даних. Так, з метою здійснення таких розрахунків магістрант як дослідник може скористатися електронними таблицями, наприклад Microsoft Excel або спеціальними програмами для статистичних розрахунків, наприклад STADIA (НПО «Информатика и компьютеры»), STATISTICA (StatSoft, Inc.) і SPSS (SPSS Inc.).

На етапі узагальнення отриманих даних, висвітлення і впровадження результатів дослідження інформаційних технологій універсального призначення допомагають майбутньому магістру гуманітарного профілю в оформленні результатів педагогічного дослідження, підготовці наукових доповідей, статей тощо. З'ясовано, що майбутні магістри можуть скористатися Інтернет-сервісами спільної роботи з текстовими, графічними документами, або системами розробки презентацій.

Необхідно зазначити, що нині активно застосовуються можливості проведення веб-конференцій для обміну набутим досвідом і використання вебінарів для проведення засідання методичних рад.

Зокрема, на думку Л. Остапенка [153], публікація результатів дослідження в електронних виданнях дає реальну можливість майбутнім магістрам гуманітарного профілю приєднатися до наукової думки сучасної педагогіки, а також оновити досвід та суттєво розширити коло власних наукових інтересів та активно брати участь у європейських програмах мобільності та міжнародного наукового співробітництва.

Як було з'ясовано, створення форумів на сайтах дає можливість швидко та своєчасно отримати різні консультації в дистанційному режимі. Засобом професійного спілкування між різними категоріями науковців виступає Інтернет-конференції, на які можна спрямувати власні наукові повідомлення, ознайомитись із науковим досвідом інших регіонів, а також висловити свої враження.

На основі напрацювань фахівців [20; 34; 54] можна констатувати, що Інтернет має декілька напрямів використання для майбутніх магістрів гуманітарного профілю в межах інформаційного середовища, а саме:

- обмін досвідом роботи через телеконференції, форуми, електронну пошту тощо;
- організація роботи з вивчення та узагальнення педагогічного досвіду освітян, а також поширення цього передового досвіду роботи фахівців;
- інформаційне забезпечення майбутнього магістра, який працює в інноваційному руслі, інформація про зміни в розкладі, перенесення занять, консультацій;
- повідомлення про заплановані заходи та нагадування про терміни здачі робіт;
- зосередження необхідної для навчання інформації в одному місці;
- вивчення теоретичного матеріалу та практичного досвіду з проблем досліджень та дослідно-експериментальної роботи;
- використання дистанційних форм навчання;
- отримання вказівок, необхідних методичних матеріалів та розробок, надання посильної допомоги від свого безпосереднього наукового керівника магістерської роботи, а також викладачів, не виходячи з дому;
- використання Інтернет-ресурсів для обговорення, дискусії, голосування, опитування серед учнів, майбутніх магістрів, магістрів,

викладачів; можливість розміщувати відеоматеріали он-лайн та давати лінки на ці матеріали в своїх документах, блогах, групах, тощо.

Другою педагогічною умовою було обрано **поетапне формування у майбутніх магістрів гуманітарного профілю позитивного внутрішнього ставлення до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі**. Дамо характеристику та розкриємо практичні механізми її реалізації в освітньому середовищі ЗВО.

Найперше варто наголосити на тому що позитивне ставлення до науково-дослідницької діяльності для будь-якого майбутнього магістра, що здобуває спеціальність гуманітарного напрямку («Музичне мистецтво», «Початкова освіта», «Дошкільна освіта») створює найбільш сприятливі умови як для корекції його науково-дослідницької діяльності, так і для особистості в цілому. Відзначимо, що ставлення до науково-дослідницької діяльності може набути позитивного, або негативного характеру, певної стійкості, вибірковості та активності, певної усвідомленості та цілеспрямованості, а також спонукати різні мотиви. За певних проявів кожного із цих показників ставлення до науково-дослідницької діяльності буде мати різний характер і рівень.

Так, у процесі формування позитивного ставлення до науково-дослідницької діяльності в майбутніх магістрів гуманітарного профілю коригуються пізнавальні інтереси до науково-дослідницької діяльності, поповнюються наукові знання, формуються дослідницькі навички тощо. Все це сприяє, з одного боку, розвитку розуміння необхідності науково-дослідницької діяльності у майбутній професійній діяльності, інтересу до фахових дисциплін, а з другого боку – позитивно впливає на підвищення успішності. Усі названі чинники стимулюють майбутніх магістрів гуманітарного профілю до ще кращого ставлення до організації та здійснення науково-дослідницької діяльності під час навчання у ЗВО.

Вважаємо, що для переведення зовнішніх мотивів участі магістрантів у науково-дослідницькій діяльності у внутрішні необхідно зацікавити студентів. У нашому баченні вагомим внутрішнім стимулом виступає інформаційне середовище ЗВО. Саме ці факти були покладені у основу вибору другої педагогічної умови.

З практичної точки зору формування внутрішнього позитивного ставлення до науково-дослідницької діяльності передбачає тривалий процес і складається із декількох *етапів*, кожен з яких має свої цілі й завдання.

I етап – підготовчий. На цьому етапі майбутній магістр гуманітарного профілю тільки починає знайомство із науково-дослідницькою діяльністю, з її вимогами і особливостями організації такої діяльності. Він має змогу поступово ознайомитися із роботами інших науковців. На цьому етапі формуються лише початкові (елементарні) уявлення про вимоги до науково-дослідницької діяльності, відбувається перше знайомство з науковими керівниками, науковими проблемами, з нормами оформлення наукових досліджень, правилами їх організації та проведення. У цей період необхідно викликати в магістранта гуманітарного профілю позитивний інтерес та сформувати зацікавленість усім тим, з чим він зустрічається в процесі своєї науково-дослідницької діяльності під час навчання у ЗВО.

До прикладу, майбутнім магістрам, які навчаються за спеціальністю «Дошкільна освіта», пропонується за допомогою інформаційного середовища зробити міні-дослідження на тему: «Сучасний стан системи дошкільного виховання в Україні», або «Підготовка педагогічних працівників до виховання дошкільників в умовах сучасного інформаційного потоку»; для магістрантів спеціальності «Початкова освіта» доцільно запропонувати роботу над темою «Організація навчального процесу у інформаційному середовищі в системі підготовки магістрів початкового навчання до викладацької діяльності», для спеціальності «Музичне мистецтво» – пропонуємо тему «Принципи планування науково-дослідницької діяльності фахівця музичного мистецтва».

II етап – основний, який полягає в створенні позитивного ставлення магістрантів до науково-дослідницької діяльності, яку їм необхідно виконувати. На цьому етапі відбувається створення умов, необхідних для найбільш ефективного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на ставлення до науково-дослідницької діяльності, встановлюється їхня взаємодія, деякі зовнішні стимули переходять у внутрішні мотиви.

З'ясовано, що головними завданнями цього етапу є формування мотивів науково-дослідницької діяльності, інтересу до наукових знань, озброєння майбутніх магістрів гуманітарного профілю способами організації науково-дослідницької діяльності. Цей етап є найбільш тривалим і важким, а тому від виконання його цілей залежить успіх роботи на третьому етапі. Цей етап спрямований на те, що майбутні магістри оволодіють навичками організації науково-дослідницької

діяльності. У практичній площині на цьому етапі пропонуємо майбутнім магістрам спеціальності «Початкова освіта» під час педагогічної практики провести із студентами одне засідання проблемної групи на тему «Перспективи розвитку змісту початкової освіти у сучасних навчально-виховних закладах на основі інформаційного середовища», майбутні магістри спеціальності «Дошкільна освіта» проводили консультації для студентів з питань проведення наукових досліджень та написання курсових і дипломних робіт, брали участь у підготовці студентів до наукових студентських олімпіад, зокрема до готуватись до самопрезентації на тему «Моє покликання – вихователь», до підготовки рекламного ролику професії «Я – вихователь».

III етап – заключний передбачає формування позитивного ставлення до науково-дослідницької діяльності в кожного майбутнього магістра гуманітарного профілю в межах доступних для можливостей на якнайвищому рівні. Такий підхід спонукає мотиви широкого соціального значення та сприяє особистісному й професійному вдосконаленню.

Таким чином, можемо узагальнити, той факт, що формування високого рівня готовності магістрантів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності неможливе без позитивного ставлення до обраної професії та усіх видів діяльностей, що вона охоплює. Свідомий вибір професії, яка відповідає обраній спеціальності, а також розуміння її значення для суспільства, на думку Н. Бордовської, А. Реана [173] позитивно впливає на процес оволодіння майбутніми фахівцями системою знань у процесі навчання та сприяє системній організації науково-дослідницької діяльності. Вважаємо, що комплексне вивчення задоволеності магістрантами професією, її вплив на процес дослідницької діяльності, виявлення в цій сфері закономірностей – це актуальні завдання формування внутрішньої мотивації до науково-дослідницької діяльності.

Зупинимося на розгляді третьої педагогічної умови – ***впровадження компетентнісного підходу у підготовку майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності.*** Обираючи таку умову, ми виходили із Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, яка визначила, що головною метою української системи освіти виступає створення належних умов для розвитку і самореалізації кожної особистості,

забезпечення високої якості освіти випускникам вищих навчальних закладів. З'ясовано, що переважна більшість науковців і практиків переконані, що підготовка фахівців у будь-якій сфері повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу. Тому саме компетентнісний підхід передбачає безпосередню орієнтацію професійної підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю на формування професійної компетентності як інтегрованої характеристики. Цей підхід позитивно впливає на здатність вирішувати професійні завдання, що виникають у реальних ситуаціях науково-дослідницької діяльності на основі використання знань, досвіду, цінностей і конкретних нахилів особистості.

Наукова дефініція «підхід» означає певну сукупність різноманітних засобів та прийомів, які діють на когось. У психолого-педагогічному розумінні поняття «підхід» трактується як вихідна позиція, що складає основу дослідницької діяльності. Поділяємо позицію Л. Федорович [196] у тому, що загальною ідеєю компетентнісного підходу виступає компетентнісно зорієнтована освіта, яка, головним чином, спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях своєї життєдіяльності.

У процесі вивчення напрацювань Н. Кобзар [94] було встановлено, що сучасна українська освіта перебуває у стані перетворень і реформувань, що зумовлено соціально-політичними й економічними змінами в суспільстві, потребою суспільства у кваліфікованих фахівцях здатних ефективно взаємодіяти у професійній діяльності. Така ситуація у суспільстві вимагає зміну цілей і завдань освіти, що зумовлює впровадження компетентнісного підходу в сучасній професійній освіті.

Наголосимо на тому, що науковцями [5; 133; 165; 196; 211] було встановлено, що історичний розвиток компетентнісного підходу у світовій педагогічній думці охоплює чотири основні *етапи*.

Так, перший етап розвитку компетентнісного підходу (1960-1970 рр.) – характеризується введенням у науковий апарат категорії «компетентність» та розмежуванням понять «компетенція» та «компетентність». Компетентність розглядається як особистісна категорія, а компетенції є одиницями навчальної програми, що входять до неї. Поняття «компетенція», «компетентність», «компетентний»

широко використовувались у науковій літературі, але не мали чіткого визначення.

Зазначимо, що другий етап розвитку компетентнісного підходу (1971-1990 рр.) вирізняється використанням категорій «компетенція» і «компетентність» у теорії та практиці навчання мові, професіоналізму в управлінні, керівництві та менеджменті. Виділяють компоненти комунікативної компетенції (лінгвістичний, дискурсивний, прагматичний, стратегічний та соціокультурний). Компетентності розглядаються як кінцевий результат педагогічного процесу, де відповідно до кожного виду діяльності виділяються різні види компетентності.

З'ясовано, що на третьому етапі (1991-1996 рр.), як зазначає О. Пометун [165], відбувалося дослідження компетентності як наукової категорії. У вітчизняну педагогіку вводиться поняття «професійна компетентність» й визначено чотири види компетентностей: спеціальна, соціальна; особистісна та індивідуальна компетентність. Домінантою професійної компетентності є визнання трьох основних компонентів в компетентнісній освіті (формування знань, умінь і цінностей особистості), де компетентність виступає головною складовою компетентнісно-орієнтованого навчання: перша група відносяться до самої людини як особистості, суб'єкта діяльності та спілкування (збереження здоров'я; ціннісно-сміслової; громадянськості; самовдосконалення та саморозвитку); друга об'єднує компетенції, що відносяться до соціальної взаємодії людини та соціальної сфери (інтеграції знання; соціальної взаємодії; спілкування); третя група об'єднує компетенції, що відносяться до діяльності людини (пізнавальна, інформаційно-технологічна, предметна).

Тоді як на четвертому етапі (з 1996 р. і до сьогодні) здійснюється системна та комплексна діяльність щодо розробки концептуальних засад компетентнісного підходу, визначено перелік ключових компетентностей і висвітлено їх у нормативних документах. На цьому етапі компетентність визначається як сукупність професійних властивостей; складну систему внутрішніх психічних станів та якостей особистості; здатність до реалізації професійних вимог на певному рівні; професійну самоосвіту; гармонійне поєднання знань, умінь і навичок, а також способів виконання професійної діяльності. У цей період відбувається становлення поняття компетентності, але його тлумачення все ж таки залишається неоднозначним.

Як було з'ясовано у ході вивчення означеної проблематики, лише в 1996 р. Радою Європи вперше окреслено концептуальні засади компетентнісного підходу та визначено перелік ключових компетентностей. Як доводить вивчення зарубіжних документів [211], міжнародна комісія Ради Європи у своїх документах розглядає поняття компетентності як загальні або ключові, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори або опорні знання. Так, на думку експертів Ради Європи, компетентності передбачають спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби, тобто це комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок.

Отже, зарубіжні дослідники зміст компетентнісного підходу в освіті пов'язують із формуванням готовності особистості мобілізувати всі ресурси, вміння і здібності особистості, що необхідно для виконання завдання на високому рівні. Водночас, проведений аналіз доводить, що визначення компетентності є нечітким, вона окреслюється як спроможність особистості відповідати на індивідуальні та соціальні потреби; знання, вміння, навички; поєднання вмінь, цінностей та ставлень. Так, у країнах Європи й Америки поняття «готовність» усе частіше визначається як «компетентність», «здатність» до вирішення фахових завдань і виконання професійної ролі. Компетентнісний підхід – один із нових концептуальних орієнтирів, напрямів розвитку змісту освіти в Україні та світі, що дає змогу здійснити відбір змісту професійної освіти відповідно до потреб особистості й одночасно орієнтує його на інноваційний досвід успішної професійної діяльності в конкретній галузі.

Науковці [5; 196; 211] переконані у тому, що реальне набуття життєво важливих компетентностей дасть змогу особистості орієнтуватись у суспільстві, що сприяє формуванню здатності швидко адаптуватися до соціального життя. У цьому зв'язку компетентнісному підходу надається значущості як одному з провідних засобів підвищення якості сучасної системи освіти, її відповідності швидко змінюваним умовам життя і потребам особистості. Одним із шляхів вирішення є оновлення вищої освіти, перенесення уваги з процесу навчання на його результат, тобто орієнтація змісту й організації навчання на компетентнісний підхід і пошук ефективних механізмів його запровадження. Тому переорієнтація суспільного поступу на розвиток людини та розуміння того, що тільки вона є метою будь-якого

проекту соціального розвитку держави роблять актуальними проблеми професійної підготовки майбутнього магістра гуманітарного профілю в цілому. Компетентнісний підхід, на думку К. Балабанової [5], забезпечує спрямованість освітнього процесу ЗВО на формування й розвиток базових і предметних компетентностей особистості, що забезпечує професійне становлення фахівця ще під час навчання.

Досліджуючи потенціал компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців І. Матійків [133] доводить, що цей підхід до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю посилює практичну орієнтованість такої діяльності, підкреслює роль наукового досвіду, вмінь практично реалізувати дослідження, встановлюючи підпорядкованість знань уміннями та акцентує увагу на результатах освіти, розглядаючи їх не як суму засвоєних відомостей, а здатність людини вирішувати життєві й професійні проблеми, діяти в різних проблемних ситуаціях. Подібну позицію декларує у своїй праці І. Зимня [82], яка зазначає, що компетентнісний підхід «характеризується посиленням власне прагматичної і гуманістичної спрямованості освітнього процесу», має розглядатися «на основі компетентності (а не компетенції)».

Таким чином, під компетентнісним підходом формування готовності до науково-дослідницької діяльності у майбутніх магістрів гуманітарного профілю будемо розуміти спрямованість науково-дослідницької діяльності на розвиток особистості майбутніх магістрів гуманітарного профілю в результаті формування в нього таких особистісних якостей, як компетентність, за допомогою вирішення професійних і науково-дослідницьких завдань в інформаційному середовищі. Наприклад, у процесі навчання майбутніх магістрів спеціальностей «Дошкільне виховання», перед магістрами ставимо завдання зробити добірку методичних матеріалів та інноваційних підходів, програмних засобів, що будуть сприяти вирішенню проблеми забезпечення наступності навчання у дошкільному навчальному закладі та початковій школі. Майбутні магістри спеціальності «Музичне мистецтво» виконували науково-дослідницьке завдання на тему «Наукова спадщина видатних педагогів, митців та сучасних діячів музичної культури і освіти» та зробити мультимедійну презентацію, у якій використати музичні твори тих митців про яких буде йти мова.

Отже, компетентнісний підхід у системі вищої професійної освіти зумовлений необхідністю підвищення рівня науково-дослідницької

діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю відповідно запитам суспільства, є умовою й напрямом модернізації системи фахової освіти.

У нашому дослідженні четвертою педагогічною умовою обрано *спрямованість спецкурсу «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи» на вдосконалення практичних умінь науково-дослідницької діяльності магістрантів гуманітарного профілю*. Розкриємо її зміст та коротко охарактеризуємо практичні механізми, які покладено в основу її реалізації в освітній процес ЗВО.

Отже, для впровадження четвертої педагогічної умови було використано інтеграцію навчальних дисциплін з метою формування готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів відбувається стихійно. Основними причинами такого підходу стало потреба у стислості курсів за обсягом годин.

У ході дослідження нами було визначено, що інтеграція навчальних дисциплін «Педагогіка», «Основи наукових досліджень», практики (навчальна, педагогічна), курсова робота, котрі знаходять своє продовження у дисциплінах «Вища освіта і Болонський процес», «Філософія науки», «Педагогіка вищої школи», «Методологія та методика педагогічного дослідження», «Менеджмент та маркетинг сучасної освіти», «Превентивна педагогіка»; «Іноземна мова професійного спрямування», «Актуальні проблеми педагогіки початкового навчання» дає позитивний ефект. Виявлено, що у жодній з названих вище дисциплін не навчають майбутніх магістрів гуманітарного профілю найбільш необхідних умінь, а саме: визначати та знаходити інформацію про актуальні на даний час педагогічні проблеми, що стосуються обраного фаху; передбачати які педагогічні проблеми реально вирішити під час магістерського дослідження; визначати проблему, мету, об'єкт, предмет, гіпотезу дослідження з конкретних тем; завдання констатуючого експерименту; узагальнювати педагогічний досвід; розробляти фрагменти рецензій на педагогічну статтю, літературу; створювати Power Point презентації.

У нашому баченні неналежно сформовані, а у багатьох випадках взагалі відсутні такі практичні уміння й навички у майбутніх магістрів гуманітарного профілю, сприяють зниженню якості виконання магістерської роботи і негативно впливають на організацію науково-дослідницької діяльності в цілому (ці наші дані були підтверджені

опитуванням наукових керівників та результатами констатувального експерименту).

Отже, для забезпечення максимальної інтеграції нами було розроблено спецкурс «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи». Зміст спецкурсу базувався на навчальних програмах і планах професійної підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю. Вивчення якого необхідно проводити протягом вересня місяця, тобто до того часу, поки майбутні магістри визначаються із темою магістерської роботи. Теми магістерських робіт закріплюються на початку жовтня магістерської підготовки майбутнього фахівця на основі їх особистих заяв із врахуванням всіх етапів її проведення, включаючи консультації керівника, поточні звіти та графік самостійної роботи майбутнього магістра гуманітарного профілю. Оскільки, часто спостерігаються такі ситуації: магістрант обрав тему з переліку запропонованих на кафедрі чи за порадою наукового керівника, або з власних міркувань, при цьому не розуміючи, що досліджувати, як досліджувати, чому варто досліджувати таку проблему, чи під силу вирішення зазначеної проблеми у межах магістерського дослідження. Стикаючись із такими запитаннями та не знаючи практичного вирішення описаних проблем, майбутній магістр відкладає написання роботи на невизначений термін, згодом не вкладається у строки виконання наукового дослідження, як наслідок – знижується рівень мотивації та падає рівень готовності до науково-дослідницької діяльності.

У процесі навчання у ЗВО майбутні магістри як фахівці-гуманітарії мають навчитися бачити проблемну сферу педагогічної науки, враховуючи власні потреби або потреби суспільства і працюючи над цією проблемою, та досліджуючи її, застосовувати вказані методи науково-дослідницької діяльності, шукати шляхи вирішення відповідних проблем.

Отже, на основі опрацювання публікації Л. Гаврилюк [49], ми прагнули, щоб розроблений нами спецкурс передбачав:

– формування мотивації до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю, на основі структуризації та спрямованого відбору навчального матеріалу, завдань для практичного виконання, співучасті з викладачами у науково-практичних конференціях, круглих столах, рівноправного партнерства під час вирішення наукових проблем, діалогу з однодумцями;

– розвиток у майбутніх магістрів гуманітарного профілю пізнавального інтересу до науково-дослідницької діяльності, самостійності у виконанні педагогічного дослідження, творчої активності, прагнення оволодіти дослідницькими вміннями та навичками;

– активізацію науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю на основі залучення майбутніх магістрів гуманітарного профілю до активної розумової діяльності, спрямованої на розширення діапазону знань про наукове дослідження, на розвиток логічних форм мислення (аналізу, синтезу, порівняння, і т. ін.), набуття первинного досвіду науково-дослідницької діяльності [49].

Під час розробки спецкурсу «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи», було взято до уваги висновки, які задекларовані у роботі О. Земка [81] і у цьому контексті поставлено за мету сформулювати наступні важливі для науково-дослідницької діяльності практичні вміння: *інформаційні, практичні, аналітико-синтетичні, комунікативні, прогностичні, діагностичні*.

У практичному аспекті розроблений спецкурс охоплював 36 год. (1 кредит) та мав за мету практично поетапно допомогти майбутнім магістрам гуманітарного профілю в обранні теми та визначенні наукового апарату магістерської роботи. Адже, вдало і обґрунтовано обрана тема, значною мірою, визначає доцільність і результативність усього наукового пошуку та визначає його ефективність.

При підготовці до практичних занять майбутнім магістрам гуманітарного профілю пропонувалося виконувати певні завдання відповідно до плану. Зокрема, вони мали самостійно виписувати науковий апарат досліджень з магістерських робіт, здійснювали їх детальний аналіз; визначали ключові слова, необхідні для формування мети, завдань, об'єкта, предмета, ознайомлювалися зі словами-кліше, характерними для наукових робіт, тощо. Тобто, протягом перших занять майбутні магістри гуманітарного профілю виконували систему практичних завдань, що сприяли свідомому вибору теми для магістерської роботи.

Таким чином, під час вивчення магістрантами теоретичних тем спецкурсу, ми прагнули забезпечити, щоб такий вибір не мав випадковий характер. Ставимо за мету організувати роботу майбутнього магістра під час вивчення спецкурсу таким чином, щоб після проходження запропонованого практикуму він зміг самостійно

запропонувати тему своєї магістерської роботи з необхідним обґрунтуванням доцільності, визначеним предметом, об'єктом, метою, гіпотезою дослідження, поставленими завданнями та орієнтовним планом-проспектом роботи. При цьому, щоб майбутнім магістром гуманітарного профілю було враховано власні інтереси, нахили, а також такі фактори, як актуальність теми, її наукове і практичне значення, ступінь висвітлення питання в науковій літературі, доступність бази дослідження та ін.

З практичної точки зору спецкурс охоплює наступні теми практичних робіт:

№1. Ознайомлення із структурою та основними компонентами магістерської роботи (2 год.)

№2. Актуальні на даний час педагогічні проблеми мого фаху (2 год.)

№3. Визначення актуальності магістерського дослідження (2 год.)

№4. Визначення предмету, об'єкту, гіпотези, мети та завдань магістерської роботи (4 год.)

№5. Вибір теми власної магістерської роботи (2 год.)

№6. Формування навичок майбутніх магістрів гуманітарного профілю до самостійної роботи з фаховою літературою, пошуку необхідних джерел і матеріалів (2 год.)

№7. Організація науково-дослідної діяльності (4 год.)

Плани практичних робіт висвітлено у Додатку 3.

Протягом вивчення спецкурсу майбутнім магістрам гуманітарного профілю відведено 18 год. на самостійне опрацювання. Наголосимо на тому, що самостійна робота включала таке комплексне завдання: необхідно проаналізувати задану викладачем магістерську роботу за наступним планом:

1. Проаналізувати науковий апарат магістерської роботи (актуальність теми, об'єкт і предмет дослідження, його мета і гіпотеза, завдання дослідження, методи дослідження та ін.).

2. Чи відповідає зміст роботи її плану та чи розкриває тему повністю в її основній частині? Відповідь обґрунтувати.

3. Чи мета дослідження пов'язана з проблемою, відбиває специфіку об'єкта і предмета дослідження? Відповідь обґрунтувати.

4. Чи проявив автор самостійність при виконанні роботи? Відповідь обґрунтувати.

5. Чи зроблено глибокий і всебічний аналіз сучасних офіційних і нормативних документів, нової спеціальної літератури (останні 5-10 років) з теми дослідження? Відповідь обґрунтувати.

6. Чи відбиває рівень досліджуваності проблеми огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи? Відповідь обґрунтувати.

7. Чи розкрито зміст та організацію особистого експериментального дослідження?

8. Чи відповідає кінцевий результат меті дослідження, а висновки поставленим завданням?

9. Чи додержано вимог державного стандарту при оформленні бібліографічного опису джерел у списку використаної літератури? Відповідь обґрунтувати.

Проаналізуємо спектр тих практичних завдань, які стоять перед майбутнім магістром гуманітарного профілю при підготовці до практичних робіт із спецкурсу «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи». Зокрема, магістрант має змогу самостійно вивчити тему заняття за конкретним планом, навчитися бачити її в оточуючому житті, висловлювати власні передбачення, гіпотези, будує інтуїтивні здогадки, обмірковує план і способи їх перевірки, фантазує, організовує спеціальні спостереження і досліді, самостійно вирішує нові пізнавальні завдання або уже відомі задачі розв'язує новими способами. Крім цього майбутній магістр гуманітарного профілю приносить у виконувану наукову роботу власне бачення, а також застосовує теоретичні знання на практиці, розвиває практичні вміння, оволодіває методами і прийомами творчого вирішення науково-дослідницьких проблем.

Було встановлено, що позитивні є зміни й щодо усвідомлення наукової проблеми над якою йде робота, відбувається формування і вирішення гіпотези, проходить активна діяльність щодо вироблення плану наукового пошуку, вивчаються наукові факти, відбувається класифікація, порівняння, узагальнення та систематизація їх, робляться наукові висновки, а також відбувається перевірка їх істинності. Нами було встановлено, що у процесі логічних міркувань магістранти вдаються до передбачень, орієнтувальних і експериментальних спроб. Усі наведені факти розглядаємо як позитивну ознаку підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності.

У ході дослідження ми висунули робочу гіпотезу про те, що

обґрунтовані педагогічні умови сприятимуть досягненню мети та позитивно впливатимуть на підвищення якості науково-дослідної діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю, а також матимуть позитивний вплив на формування наукового потенціалу. Вважаємо, що виокремлені нами педагогічні умови впливають на:

- активізацію наукової діяльності кафедр, як основного базового структурного підрозділу університету, що забезпечує ступеневу професійну підготовку науковців;

- залучення магістрантів до проведення наукових досліджень з практичним досвідом наукової діяльності, які мають наукові ступені, а також науково-педагогічних кадрів з інших ЗВО;

- дотримання принципів ступеневої підготовки майбутніх науковців у системі студент – бакалавр – магістр – аспірант – кандидат наук – доктор наук, забезпечення її ефективності;

- активізацію науково-дослідницької роботи магістрів університету, шляхом посилення ролі наукових груп, наукову спрямованість магістерських робіт, залучення кращих майбутніх магістрів до участі в роботі наукових шкіл; до діяльності ради молодих вчених; всебічної підтримки наукового товариства майбутніх магістрів, магістрів та аспірантів.

Зупинимося на розгляді функціонального спектру означеного питання. Так, на основі аналізу змісту науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрантів гуманітарного профілю Е. Зеєр [80] всі функції поділяє на дві групи: функції-цілі (навчальна, виховна, розвиваюча) і функції-операції (методична, практично-технічна, організаційна і діагностична). У дослідженні В. Безрукова [9] називає ці групи відповідно стратегічними і тактичними. У нашому баченні, майбутній магістр гуманітарного профілю у на основі впровадження у освітній процес обґрунтованих нами педагогічних умов матиме змогу здійснювати науково-дослідницьку діяльність, підпорядковану наступним функціям:

- навчаюча, пов'язана з планомірною передачею наукових знань і умінь, з організацією їх пізнавальної діяльності з отриманням і використання цих знань і умінь;

- виховна, полягає у формуванні особистого науково та дослідницького досвіду майбутнього магістра гуманітарного профілю у його спеціалізації, у становленні особистості;

- розвивальна, означає роботу над науковим та дослідницьким розвитком майбутніх магістрів гуманітарного профілю;
- методична, охоплює діяльність з науково-дослідницької роботи, продумування її технології, забезпечення необхідними матеріально-технічними засобами та ін.;
- практично-технічна, пов'язана з організацією педагогічної та інших видів практик майбутніх магістрів гуманітарного профілю;
- організаторська, базується на плануванні контролю, корегуванні та регулюванні як відношень між майбутніми магістрами гуманітарного профілю, так і їхньої науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі;
- діагностична, пов'язана з отриманням інформації про науково-дослідницьку діяльність майбутніх магістрів гуманітарного профілю: про рівень її організації, отримані результати, вона спрямована на послідовний рух до цілі діяльності;
- інформаційно-комунікативна, передбачає створення необхідного інформаційного потоку у процесі науково-дослідницької діяльності та включає вміння чітко і ясно викладати думки, підтримувати бесіду, передавати раціональну і емоційну інформацію;
- аналітико-конструктивна – забезпечує оволодіння знаннями, необхідними для виконання науково-дослідницької діяльності, здатність оцінювати обстановку, приймати рішення, аналізувати науково-дослідницьку діяльність і її результати, здатність планувати таку діяльність і її результати, складати основу системності всіх заходів;
- регулююча, передбачає організацію виконання управлінських рішень, забезпечує корекцію науково-дослідницької діяльності, полягає у створення педагогічних умов, які стимулюють до продуктивного виконання обов'язків.

Таким чином, визначивши компоненти, критерії та їх показники, а також обґрунтувавши педагогічні умови вважаємо за доцільне на наступному етапі нашого дослідження чітко описати структурну модель формування готовності майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі, акцентувавши увагу на основних її складових, а також зосередити увагу на методичних аспектах педагогічного моделювання і практичних механізмах впровадження моделі в освітній процес ЗВО.

2.3. Структурна модель формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі закладів вищої освіти

Насамперед констатуємо, що на основі аналізу напрацювань фахівців [131; 123] було прийняте рішення про необхідність цілеспрямованої та системної діяльності щодо формування готовності майбутніх магістрів до науково-дослідної діяльності. У практичній площині ми дослухатися до порад Б. Лихачова [123] який вказує на потребу визначити сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу.

Для нашого дослідження важливим є підхід І. Прокопенка [170] та С. Гончаренка [56] щодо доцільності виваженого підходу до організації освітнього процесу у ЗВО при врахуванні взаємодії технічних і людських ресурсів, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти. На основі проведеного аналізу наукових підходів А. Кучеренка [117] прийнято рішення про організацію такого освітнього процесу, який був би максимально спрямований на формування у майбутніх магістрів гуманітарного профілю готовності до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі. Під час такої роботи ми зважали на такі *чинники*, як:

- по-перше, науковість (передбачає вивчення та наукову розробку цілей, змісту та методів організації освітнього процесу та його проектування);

- по-друге, процесуальність (включає опис та розробку алгоритму практичної діяльності з конкретним переліком, методів і засобів для досягнення планованих результатів);

- по-третє, дієвість (охоплює безпосередню реалізацію педагогічного процесу, базується на забезпеченню усіх інструментальних і методологічних педагогічних засобів).

У нашому розумінні насамперед, доцільно отримати усі необхідні відомості про те, як проводити практичну діяльність щодо організації науково-дослідної роботи з магістрантами. Тобто, викладачам, які долучені до організації цього виду діяльності необхідно розробити конкретний алгоритм дій на технологічному рівні. Тобто, організація освітнього процесу у ЗВО має безпосередньо включати сукупність

матеріальних та ідеальних знань, прийомів, засобів, які використовуються у навчанні, і способи її застосування.

Отже, у технологічному контексті, під час організації навчання у магістратурі ми дотримувалися порад І. Грязнова [58] щодо доцільності виділення певних *ланок*, а саме:

- мотивація й стимулювання магістрантів;
- постановка цілей і завдань та їхнє максимальне уточнення;
- організація освітнього процесу для виконання цих цілей;
- застосування найбільш ефективних методів, форм, прийомів і засобів для гарантованого досягнення позитивного результату;
- організація ефективного поточного контролю за пізнавальною діяльністю магістрантів;
- внесення необхідних коректив в освітній процес;
- системний контроль й аналіз ефективності одержаного результату.

Наголосимо на тому, що професійна підготовка майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі ЗВО, у нашому розумінні, це системне утворення, яке має свою структуру, зміст і форми. Розкриємо їх детально на прикладі Мукачівського державного університету. Так, в університеті для забезпечення функціонування системи науково-дослідницької діяльності залучаються:

- вчена рада університету, ректорат, рада наукового студентського товариства, наукове товариство майбутніх магістрів та аспірантів «Наука майбутнього»;
- посадові особи, які відповідають за організацію науково-дослідницької діяльності і керують системою: ректор, проректор з наукової роботи, декани факультетів, завідувачі кафедр, а також представники професорсько-викладацького складу, які здійснюють наукову роботу з майбутніми магістрами гуманітарного профілю;
- структурні підрозділи університету, що беруть участь у реалізації різних форм науково-дослідницької діяльності: кафедри, наукові структурні підрозділи, організаційні комітети заходів (олімпіад, конкурсів);
- структурні підрозділи університету, що організовують і забезпечують науковий і навчальний процес, залучають викладачів та магістрантів до обов'язкової участі в забезпеченні й виконанні науково-дослідницької діяльності;

- науковий відділ;
- наукова бібліотека та ін.

Вважаємо, що нині вкрай важливим є виваженість та науковий підхід до формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі. Такий науковий підхід, насамперед, диктується низкою *обставин*, а саме:

1. Професійна підготовка повинна давати повне та ґрунтовне уявлення магістрантам про організацію науково-дослідницької діяльності, її внутрішню структуру, взаємозв'язок та взаємозалежність її елементів;

2. Доцільно розробити виважені підходи до її організації, що дасть змогу об'єднати інформацію про окремі сторони науково-дослідницької діяльності, розосереджену в різних навчальних дисциплінах, тим самим створить можливості щодо систематизації, виявлення відсутніх тематичних блоків у структурі підготовки майбутнього фахівця-магістра.

З практичної точки зору у процесі дослідження розглянуто три спеціальності гуманітарного профілю: 8.010101 «Дошкільне виховання», 8.010102 «Початкове навчання», 8.02020401 «Музичне мистецтво». У зазначеному контексті нами було проаналізовано освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівців за названими спеціальностями. Зупинимося на аналізі цих характеристик. Так, *магістр педагогічної освіти, викладач дошкільної педагогіки та психології* може викладати фахові дисципліни в педагогічних коледжах, інститутах, університетах. У процесі навчання він виконує: науково-педагогічну, дослідницьку та викладацьку діяльність спрямовану на реалізацію стратегічних завдань в галузі вищої педагогічної освіти, культури, охорони здоров'я, політики. Випускник, який здобув протягом навчання статус магістра може займати посади наукового співробітника та викладача вищого навчального закладу. Такий фахівець має можливість проводити наукові дослідження з актуальних проблем дошкільної освіти і професійно-педагогічної підготовки фахівців та професіоналів з дошкільного виховання.

Згідно ОКХ майбутній викладач за напрямом «Педагогічна освіта» спеціальності «Дошкільне виховання» відповідно до професійно-орієнтованої гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової, професійної й практичної підготовки може

виконувати такі види професійної діяльності: світоглядно-спрямовуючу, професійно-педагогічну, організаційно-методичну, акмеологічну та науково-дослідну (здійснювати дослідження часткових і загальних проблем вищої педагогічної і дошкільної освіти; забезпечувати взаємозв'язок навчальної і науково-дослідної діяльності, наукові дискусії з проблем дисциплін психолого-педагогічного циклу). Випускник-магістр може займати посади наукового співробітника та викладача вищого навчального закладу (асистент).

Майбутній викладач повинен знати: основні тенденції і напрями перспективного розвитку та становлення національної освіти в Україні; сучасні інформаційні технології в освіті та науці; методологію і методи наукових досліджень; актуальні проблеми дошкільної педагогіки і методик дошкільного виховання; основні напрями і тенденції розвитку вітчизняних і зарубіжних технологій виховання і навчання дітей дошкільного віку; сучасний стан експериментальних досліджень проблем дошкільного виховання; логіку побудови наукових досліджень з проблем дошкільної освіти; особливості організації навчально-виховного процесу в вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації; концептуальні засади підготовки фахівців та професіоналів дошкільного профілю; особливості управління ціннісно-орієнтаційною, навчально-пізнавальною і науково-дослідною діяльністю магістрантів в процесі вивчення ними фахових навчальних дисциплін; особливості структурування змісту, розробки дидактичних технологій викладання навчальних дисциплін; особливості проведення науково-педагогічних досліджень у вищих закладах освіти.

З'ясовано, що за напрямом «Педагогічна освіта» спеціальності «Початкове навчання» випускник отримує кваліфікацію *магістр педагогічної освіти, вчитель початкових класів, викладач педагогіки початкової освіти*. Фахівець здатний займати посади вчителя 1-4 класів, вихователя групи продовженого дня, лаборанта кафедри, лабораторії. Магістр початкової освіти повинен володіти необхідною й достатньою системою сучасних наукових знань та методик їх викладання, що дають можливість на високому рівні забезпечувати навчально-виховний процес. Його компетенція може охоплювати такі види діяльності: викладання в початкових класах середніх загальноосвітніх, спеціалізованих (ліцей, гімназія, колегіум) та допоміжних навчальних закладах, робота вихователя в дошкільних та середніх навчальних закладах (групи продовженого дня), дитячих

кімнатах міліції, керівництво гуртковою роботою в Центрі дитячої та юнацької творчості.

Магістр початкової освіти повинен опанувати загальнотеоретичними основами дисциплін, які необхідні для вирішення психолого-педагогічних, науково-методичних та організаційно-керуючих завдань, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей школярів. Засвоїти систему сучасних наукових знань, озброїтися методикою викладання на рівні сучасних вимог. Майбутній фахівець повинен бути обізнаним в нових педагогічних та інформаційних технологіях навчання та виховання, розуміти педагогічні процеси та явища і використовувати сучасні наукові методи педагогічних досліджень для удосконалення навчально-виховної роботи. Магістр початкового навчання повинен бути здатним самостійно опанувати нові знання, критично оцінювати набутий досвід з позицій останніх досягнень методики початкової освіти.

Фахівець освітньо-кваліфікаційного рівня *«магістр» за спеціальністю 8.020207 «Музична педагогіка і виховання» напряму підготовки 0202 «Мистецтво» отримує кваліфікацію викладач музичного мистецтва* може займати первинні посади: викладач вищого навчального закладу; викладач-інструменталіст; викладач хорових дисциплін; викладач музично-теоретичних дисциплін; викладач вокалу; викладач професійного навчально-виховного закладу; викладач (методи навчання); вчитель музичного мистецтва; вчитель етики та естетики; вчитель художньої культури; вихователь-методист; методист позашкільного закладу; організатор позакласної та позашкільної роботи з дітьми; педагог-організатор; музичний оформлювач; керівник музичний; акомпаніатор; керівник хору (ансамблю); артист ансамблю (пісні й танцю, вокально-інструментального, вокального, естрадно-інструментального, хорового, народних інструментів та ін.).

Як підготувати майбутнього магістра гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності, щоб маючи під рукою необхідний путівник чи навігатор, що допомагає орієнтуватись у фахових наукових питаннях і знаходити необхідні напрями руху у вигляді готового алгоритму науково-дослідницької діяльності, вони могли творчо розв'язувати науково-дослідницькі завдання, проявляли професійну гнучкість, толерантність і мобільність?

Відзначимо, що для того щоб дати відповідь на поставлене вище запитання, а також з метою підвищення сформованості рівня науково-

дослідницької діяльності у інформаційному середовищі майбутніх магістрів гуманітарного профілю було використано процедуру *педагогічного моделювання*. Отже, для наочного опису формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у дослідженні було застосовано метод моделювання, який широко використовується у педагогічних дослідженнях.

Моделювання (від лат. *modulus* – міра, мірило, зразок) – це «опосередковане дослідження характеристик об'єкта, за якого вивчається не сам об'єкт, а певна допоміжна система, яка виступає в речовій, або абстрактній формі і відображає таким чином функціональні зв'язки об'єкта на основі певної подібності моделі і об'єкта» [21, с. 289]; модель – це «система елементів, що відтворює певні сторони, зв'язки, функції об'єкта з метою пояснення тих чи інших властивостей об'єкта» [111, с. 190].

У дослідженні ми виходили з тієї позиції, що модель має мати вигляд структурної схеми, на якій подано окремі компоненти, які структурно пов'язані. Рівень деталізації такої моделі може бути довільним і залежить від ступеня врахування різноманітних чинників. Функціональність моделі виражається взаємозв'язками між окремими її компонентами та описом перебігу педагогічного процесу. Безпосередньо при розробці моделі формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідної діяльності ми використовували поради К. Коржова та В. Хоменко [104]. Так, науковці встановили, що саме структурна модель дає змогу позбутися у дослідженні маловпливових чинників та зосередити головну увагу на аналізі вагомих чинників. Це, в свою чергу, сприяє здійсненню ефективного аналізу обраної складової та прогнозуванню зміни її результативності при зміні певних умов.

Отже, нами було визначено конкретні педагогічні умови формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі ЗВО, проаналізовано складові інформаційного середовища, мету, методи і засоби, досліджено уміння, шляхи активізації науково-дослідницької діяльності, компоненти, критерії та рівні готовності. На цій підставі доцільно внести усі ці чинники у модель та представити їх графічно на рис. 2.1.

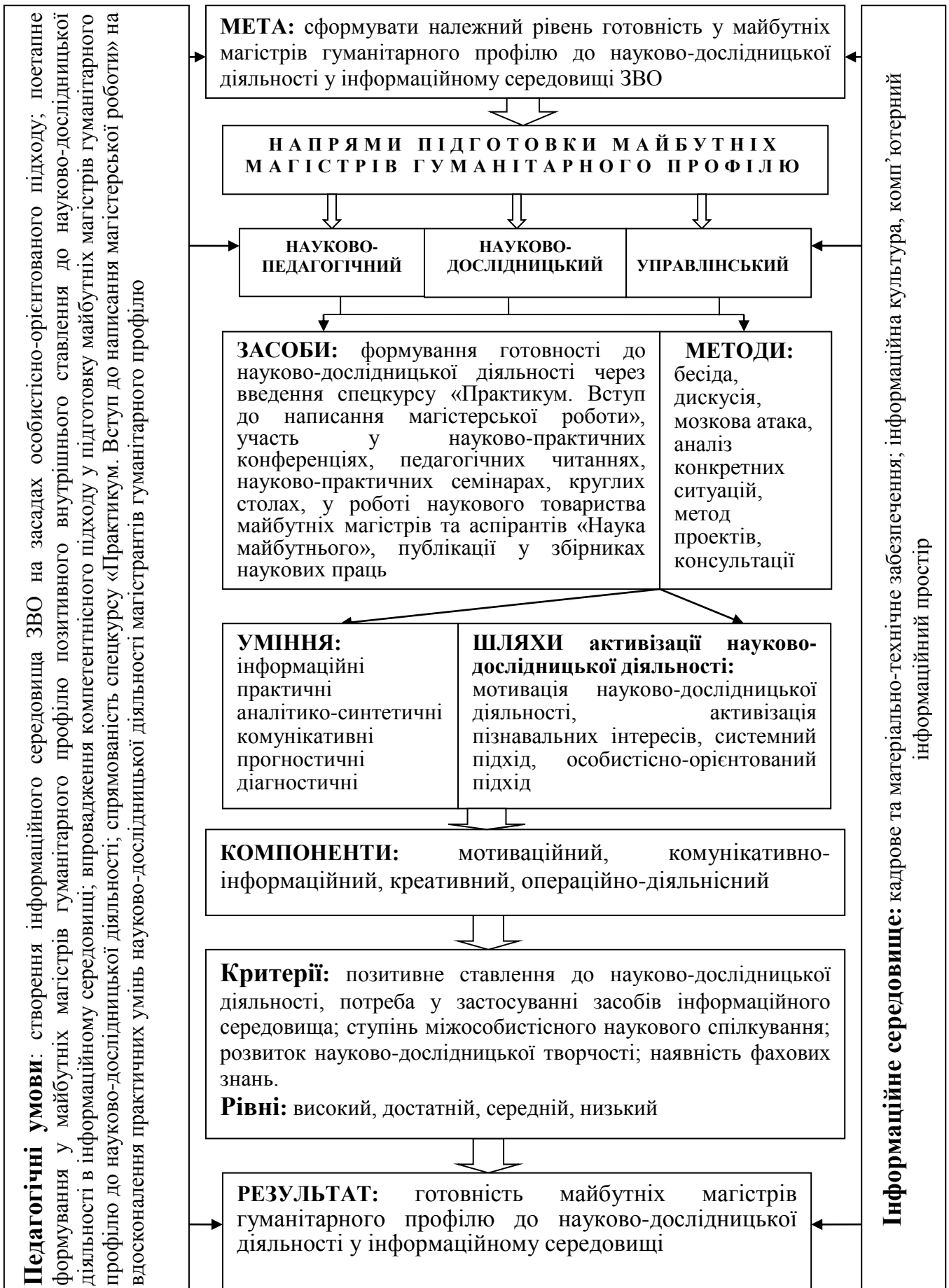

Рис. 2.1. Модель формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі

Поняття структурна модель останнім часом увійшло в практику. У нашому розумінні побудова структурної моделі передбачає чітке узгодження прийомів роботи викладача у конкретній сфері. За баченням І. Грязнова та Н. Логінової [58], суть її полягає в тому, що всі методи, форми, прийоми й засоби навчання повинні розглядатися як цілісна концептуальна схема, що дає змогу послідовно реалізовувати конкретно поставлені на кожному занятті дидактичні цілі й завдання.

Вважаємо, що педагогічна модель формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі ЗВО має мати вигляд структурної схеми на якій логічно представлено окремі складові інформаційного середовища, мету, методи і засоби, вміння, шляхи активізації процесу, компоненти, критерії і рівні, результат. Структурна модель буде дієвою за визначених педагогічних умов і складових інформаційного середовища (кадрове та матеріально-технічне забезпечення, інформаційна культура учасників процесу, комп'ютерний інформаційний простір).

Зупинимося більш глибоко на характеристиці розробленої структурної моделі формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі. Насамперед зазначимо, що наша авторська структурна модель була спрямована, головним чином, на досягнення поставленої *мети*: сформувані у майбутніх магістрів гуманітарного профілю належний рівень готовності до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі ЗВО.

У процесі розробки структурної моделі формування у майбутніх магістрів готовності до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі ЗВО було враховано наступні **принципи** навчання:

1) **науковість** змісту й методів навчального процесу, його зближення із сучасним науковим знанням і суспільною практикою, єдність логічного й образного пізнання;

2) **активність та самостійність** майбутніх магістрів гуманітарного профілю у науково-дослідницькій роботі, взаємозв'язок і єдність навчальної та дослідної роботи, освіти та самоосвіти, застосування засобів інформаційного середовища;

3) **систематичність** в оволодінні досягненнями науки, теоретичних фахових знань і практичних умінь магістранта

гуманітарного профілю як майбутнього фахівця, що включає інтеграцію науково-дослідного, навчального процесів і практики, послідовність в освоєнні методів наукових досліджень відповідно до стадій освітнього процесу, а також використання різних форм організації науково-дослідницької діяльності, що передбачені навчальними планами чи виконуються поза ними;

4) **раціональності** включає розуміння сенсу науково-дослідницької діяльності, активне набуття наукових знань, формування дослідницьких вмінь і навичок, потрібних у майбутній професійній діяльності;

5) **індивідуальний** підхід до кожного майбутнього магістра гуманітарного профілю, що передбачає врахування його особистісного, інтелектуального потенціалу та наукових інтересів;

6) **діяльнісний**, що базується на активному включенні майбутнього фахівця в діяльність освітньої системи, навчально-виховні процеси, інформаційне середовище;

7) **наступності**: опора на знання, одержані майбутнім магістром гуманітарного профілю під час здобуття освітньо-кваліфікаційний рівня «бакалавр» (на основі вивчення навчальних дисциплін: «Педагогіка», «Основи наукових досліджень», проходження ряду практик (навчальна, педагогічна), написання курсових робіт); пізніше вдосконалення умінь та навичок під час опановування навчальних дисциплін «Вища освіта і Болонський процес», «Філософія науки», «Педагогіка вищої школи», «Методологія та методика педагогічного дослідження», «Менеджмент та маркетинг сучасної освіти», «Превентивна педагогіка»; «Іноземна мова професійного спрямування», «Актуальні проблеми педагогіки початкового навчання», які читаються у магістратурі, а також виробничої практики у вищому навчальному закладі I-IV рівнів акредитації, до якої безпосередньо залучені магістранти; виконання та захист магістерської роботи.

8) **алгоритмізації науково-дослідницької діяльності**. Під алгоритмізацією науково-дослідницької діяльності магістра гуманітарного профілю розуміємо доцільний науково обґрунтований добір прийомів, засобів, методів, технологій майбутньої професії, їх чітку ієрархію, послідовність з обов'язковою узгодженістю позитивних або негативних чинників, які сприяють, або перешкоджають позитивним змінам у вирішенні професійних завдань.

9) **комплексність** підходу до розв'язання наукових проблем, які виникають у магістрантів;

10) **апробованість** майбутні магістри гуманітарного профілю мають отримати реальну можливість апробувати результати власних наукових досліджень на різних рівнях, що передбачає участь у наукових форумах, семінарах, конференція різних рівнів.

У процесі дослідження було з'ясовано, що до найбільш дієвих *засобів* віднесено спецкурс «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи». Зміст експериментального спецкурсу базується на освітньо-кваліфікаційних характеристиках, навчальних програмах і планах підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю.

Наголосимо на тому, що необхідність впровадження такого спецкурсу обумовлений низьким рівнем залучення майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності та низькими результатами опитування наукових керівників магістерських робіт, які виділили найбільш типові зауваження до магістерських робіт, які написані за останні роки.

У ході дослідження було виділено наступні *проблеми*, з якими стикаються майбутні магістри гуманітарного профілю під час підготовки магістерської роботи:

- деякі тема магістерських робіт були сформульовані невдало (неоднозначно, недостатньо конкретно, надто широко);

- не завжди наявна повна відповідність між обраною темою магістерської роботи і її реальним наявним письмовим змістом;

- тема чи предмет магістерського дослідження не відповідає обраному фаху;

- фактичний зміст, що представлений у магістерській роботі не відповідає визначеному предмету дослідження;

- невдало узгоджені між собою предмет дослідження, мета і завдання, що поставив собі майбутній магістр гуманітарного профілю;

- визначені в роботі методи наукового пізнання не відповідають, або відірвані від реально зробленого майбутнім магістром гуманітарного профілю дослідження;

- робота виконана на застарілій теоретичній основі, що не відповідає сучасному стану педагогічної науки;

- джерельна база дослідження надто вузька для виконання поставленого завдання, або містить застарілі наукові джерела;

- текст магістерської роботи не «прив'язаний» до джерельної бази;

– розглянуто за надто складну науково-педагогічну проблему, вирішення якої не реальне у межах магістерської роботи;

– текст магістерської роботи недостатньо добре структурований, не має логічності викладу;

– висновки не є логічно сформульованими та не впливають з дослідження, не мають достатнього обґрунтування, або ж висновки містять такі загальновідомі твердження, що їм не потребують додаткового наукового обґрунтування;

– технічне оформлення магістерської роботи не відповідає вимогам, що поставлені до наукових праць;

– наявність правописних, стилістичних, а також технічних помилок (що виникли при комп'ютерному наборі тексту, верстці).

Виходячи із вище перерахованих недоліків та помилок, які найчастіше зустрічаються при написанні магістрами своїх наукових досліджень, можна констатувати, що такі «напрацювання» часто позбавляють магістерське дослідження будь-якої наукової та навіть інформаційної цінності, а тому не можуть бути гідно оцінені екзаменаційною комісією під час публічного захисту.

Зазначимо, що у розробленій нами структурній моделі присутні також такі *засоби* як:

- участь у науково-практичних конференціях;
- педагогічних читаннях;
- науково-практичних семінарах;
- круглих столах;
- у роботі наукового товариства майбутніх магістрів та аспірантів «Наука майбутнього»;
- публікації наукових статей, тез, есе у збірниках наукових праць.

У моделі структурно ми також відобразили конкретні *методи* навчання, які використовували під час практичних робіт. До найбільш ефективних віднесено наступні: бесіда, дискусія, мозкова атака, аналіз конкретних ситуацій, метод проектів, консультації. З огляду на те, що вони посідають вагомую роль у формуванні готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі, коротко їх проаналізуємо.

Відзначимо, що одним із основних методів навчання протягом вивчення спецкурсу «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи» є *бесіда*, що вимагає від майбутніх магістрів гуманітарного

профілю уваги, примушує до самостійного мислення. За допомогою бесіди викладач підводить майбутніх магістрів гуманітарного профілю до самостійних висновків виявлення певних закономірностей і законів. Пізнавальна самостійність і активність майбутніх магістрів при використанні таких методів навчання є максимальною. Бесіди із магістрантами щодо активізації науково-дослідницької діяльності була спрямована на переведення зовнішніх мотивів на внутрішні.

У практичні діяльності з формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі чільне місце відведено *дискусії*, яку розглядаємо, як колективне обговорення спірного питання, обмін думками, ідеями між кількома майбутніми магістрами гуманітарного профілю на базі отриманих знань учасників під час підготовки до практичної роботи, що розглядається. За мету дискусії ставимо виявити відмінності в розумінні розглядуваного питання і в товариській суперечці встановити істину, прийти до спільної думки. Зазвичай, як показує практика використовують керовані викладачем дискусії. з практичної точки зору на першому занятті викладач ознайомлює майбутніх магістрів гуманітарного профілю з загальними правилами ведення дискусії, такими, як ясність і чіткість формулювання головної проблеми, предметність і компактність висловлювання, уміння синтетично підводити підсумки ходу дискусії чи формулювати заключні висновки. Цей метод дає змогу узагальнювати зміст уже відомого майбутнім магістрам гуманітарного профілю матеріалу, упорядкувати його, узагальнити і закріпити, розвинути уміння самостійно будувати виступ, захищати свої погляди, що важливо для науково-дослідницької діяльності.

Головне завдання дискусії, на думку Г. Ковальчук [95], спрямоване на поглиблення практичних знань та навичок майбутніх магістрів гуманітарного профілю з теми, яка розглядається; виявленні заплутаних запитань; розвитку вміння аргументовано обстоювати свою думку, уміння уважно та зважено вислуховувати думки опонентів; формуванні й розвитку культури обговорення спірних питань. Дискусія «передбачає організований обмін думками й поглядами майбутніх магістрів гуманітарного профілю з приводу даної теми, а також розвиває мислення, допомагає формувати погляди й переконання, уміння формулювати думки та висловлювати їх, учить оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів,

зважувати їхню істинність» [95, с.97].

З метою стимулювання творчої активності та продуктивності науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю використовуємо такий метод як *мозкова атака*. «Мозкова атака» – це метод розв’язування невідкладних завдань за дуже обмежений час. Її суть полягає в тому, що необхідно висловити найбільшу кількість ідей за невелику кількість часу, обговорити та здійснити їхній відбір. Цей метод часто використовується для розвитку творчих здібностей майбутніх магістрів гуманітарного профілю або для розв’язання складних проблем. Мозкову атаку використовуємо, зокрема, на практичній роботі №4. Викладач називаючи тему можливої або уже захищеної магістерської роботи відповідно до фаху групи майбутніх магістрів гуманітарного профілю ставить задачу запропонувати, які можна поставити завдання дослідження під час вирішення такої наукової проблеми. Після висловлення одного з майбутніх магістрів виникає дискусія у групі, під час якої відбувається аналіз реальності вирішення запропонованих завдань дослідження.

У нашому баченні, важливим у формуванні готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності є такий метод активного навчання як *аналіз конкретних ситуацій*. Цей метод є одним із тих методів активного навчання, який дає змогу наблизити процес навчання майбутніх магістрів гуманітарного профілю до реальної практичної науково-дослідницької діяльності.

На основі використання на семінарських заняттях конкретних ситуацій ми отримали реальну змогу розглянути практичні ситуації, дослідити складні конфліктні випадки, проаналізувати проблемні ситуації, проаналізувати позитивні та негативні інциденти у процесі вивчення навчального матеріалу. Так, практикуємо під час практичних робіт спецкурсу аналізувати з майбутніми магістрами гуманітарного профілю приклади наукового апарату дослідження захищених магістерських робіт відповідно до обраного фаху.

Наприклад:

Тема магістерської роботи: «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій».

Об’єкт дослідження – професійна підготовка майбутнього вихователя ДНЗ.

Предмет дослідження – процес формування самоосвітньої

компетентності вихователя засобами ІКТ.

Мета дослідження – наукове обґрунтування та експериментальна перевірка моделі формування самоосвітньої компетентності майбутнього педагога дошкільного навчального закладу.

Гіпотеза дослідження. Формування самоосвітньої компетентності вихователя буде успішним за реалізації сукупності педагогічних умов: створення інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища; організації самостійної роботи майбутніх магістрів засобами ІКТ; використання методів активного навчання.

Завдання дослідження.

1. На основі вивчення наукової літератури проаналізувати соціально-педагогічні дослідження професійної підготовки майбутніх вихователів.

2. Здійснити психолого-педагогічний аналіз особистості вихователя ДНЗ.

3. Визначити особливості компетентнісного підходу до підготовки вихователів.

4. Розробити концепцію реалізації самоосвітньої компетентності майбутніх вихователів ДНЗ.

5. Експериментально перевірити модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх вихователів. (Інші приклади подано у додатку К).

На основі аналізу напрацювань науковців, ми прийшли до усвідомлення того, що цілеспрямоване використання методу аналізу конкретних ситуацій сприяє «поглибленню знань із теми, установленню зв'язку теорії та практики, формуванню вмінь у майбутніх магістрів гуманітарного профілю аналізувати ситуацію, робити висновки, приймати відповідні рішення, вести конкретну продуктивну діяльність у нетипових або непередбачуваних ситуаціях» [95, с. 128].

З практичної точки зору великим позитивним ефектом володіє метод *проектів*, який ми цілеспрямовано і системно використовуємо під час підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю до написання магістерської роботи. Важлива частина, якого, а саме визначення наукового апарату магістерської роботи виконується під час вивчення спецкурсу «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи». Метод проектів є одним з тих, які сприяють формуванню у майбутніх магістрів гуманітарного профілю умінь використовувати різноманітні джерела інформації для розв'язання проблеми, працювати

спільно в групі, представляти й аргументувати власні пропозиції щодо виконання завдань, використовувати знання з інших предметів, застосовувати теоретичні знання на практиці.

Як було з'ясовано, практичне виконання проекту дає можливість майбутнім магістрам детально «познайомитися з проблемою, виявити існуючі на практиці способи її розв'язання й запропонувати власні алгоритми й технології, а також змушує знаходити цікаві форми репрезентування результатів власної праці» [95, с. 226].

З'ясовано, що в основу методу проектів покладена ідея, що складає суть поняття «проект», його прагматична спрямованість на результат, що виходить при розв'язанні практично або теоретично значимої проблеми, що має значення у науково-дослідницькій діяльності. Цей результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності під час виконання наукової роботи. Метод проектів завжди орієнтований на самостійну діяльність – індивідуальну, парну, групову, яку майбутні магістри гуманітарного профілю виконують за визначений відрізок часу.

Як доводять Е. Полат, М. Бухаркіна та М. Моїсеєва [163], вирішення проблеми передбачає, з одного боку, використання сукупності різноманітних методів і засобів навчання, а з іншого – необхідність інтегрування знань і умінь з різних сфер науки. Звертаємо увагу на те, щоб результати виконаних проектів були необхідними: якщо це теоретична проблема, то конкретне її вирішення, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження.

На основі аналізу публікації О. Пехоти та В. Будака [158] до основних вимог до використання методу проектів, які ми дотримувалися, організовуючи практичну діяльність віднесено:

1. Самостійна (індивідуальна, або за потреби парна, чи групова) діяльність майбутніх магістрів гуманітарного профілю над проектом.

2. Присутність значимої в дослідницькому творчому плані проблеми/задачі, яка потребує інтегрованого та системного знання, дослідницького пошуку для її рішення.

3. Теоретична, пізнавальна та практична значимість передбачуваних результатів.

4. Структурування змістової частини проекту (із указівкою поетапних результатів).

5. Використання дослідницьких методів, що передбачають визначену послідовність дій: визначення проблеми і задач дослідження,

що впливають з неї, (використання в ході спільного дослідження методу «мозкової атаки», «круглого столу»); висування гіпотези їхнього рішення; обговорення методів дослідження (статистичних, експериментальних, спостережень і т.д.); обговорення способів оформлення кінцевих результатів (презентацій, захисту, творчих звітів, переглядів та ін.); збір, систематизація й аналіз отриманих даних; підведення підсумків, оформлення результатів, їхня презентація; висновки, висування нових проблем дослідження.

Наголосимо на тому, що вагомий вплив на ефективність науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю мають *консультації*. У нашому розумінні саме консультування розглядаємо як важливий вид індивідуальної допомоги майбутнім магістрам гуманітарного профілю. Консультації є одним із засобів керування науково-дослідницькою діяльністю магістрантів, а також формою інтенсивного індивідуального контакту між викладачем і майбутнім магістром на основі використання режиму організації продуктивної взаємодії та співробітництва.

Консультація, як доводить Р. Гейзерська [53], більше, ніж усі інші заходи й форми роботи, дає змогу встановити індивідуальний контакт з майбутніми магістрами. В основу консультування покладений принцип з'ясування потенційних можливостей, здібностей до саморозвитку й самоактуалізації. У ході дослідно-експериментальної роботи було встановлено, що така форма роботи, як консультація потрібна, насамперед, майбутнім магістрам, які мають низький рівень сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності.

Зазначимо, що розроблена нами структурна модель була спрямована на удосконалення *практичних умінь* які впливають на результативність науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів, а саме:

- інформаційні (уміння використовувати інформаційні технології та технічні засоби навчання під час написання магістерської роботи та для реалізації інших видів науково-дослідницької діяльності);

- аналітико-синтетичні (уміння досліджувати розвиток різних галузей педагогічної науки; аналізувати наукові праці українських та зарубіжних педагогів; уміння виділяти і аналізувати наукові проблеми; виділяти основні проблеми наукових досліджень митців; аналізу шкільної документації; аналізувати і синтезувати наукову літературу, яка використовується у підготовці магістерської роботи; робити

відповідні висновки);

- практичні (уміння виокремлювати об'єкт, предмет, мету, актуальність, необхідність у дослідженні даної проблеми; проводити констатувальний і формувальний експерименти з проблеми наукового педагогічного дослідження; вивчення передового педагогічного досвіду);

- прогностичні (уміння прогнозувати результат науково-педагогічної діяльності; передбачати результат наукового дослідження);

- комунікативні (уміння спілкуватися з науковим керівником, колегами, однодумцями);

- діагностичні (уміння проводити анкетне опитування, інтерв'ювання, діагностичні методики з учнями та вчителями; вести психолого-педагогічне спостереження за учнями, майбутніми магістрами).

У розробленій структурній моделі (рис. 2.1) значний акцент зроблено на конкретних *шляхах*, які ми пропонуємо для вдосконалення процесу формування у майбутніх магістрів гуманітарного профілю готовності до науково-дослідної діяльності в інформаційному середовищі ЗВО. До найбільш вагомих віднесено:

- мотивацію науково-дослідницької діяльності;
- активізацію пізнавальних інтересів;
- системний підхід;
- особистісно-орієнтований підхід.

У підсумку відзначимо, що *компоненти, критерії та рівні* готовності також виступають вагомими складовими розробленої структурної моделі формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі. Ці складові моделі описані доволі ґрунтовно нами у параграфі 2.1. Акцентуємо увагу на тому, що дієвість авторської структурної моделі забезпечували *педагогічні умови* та складові *інформаційного середовища*.

Усі складові елементи розробленої нами моделі були спрямовані на досягнення *результату* – готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі. У подальших дослідженнях перевірятимемо ефективність авторської моделі, та дієвість обраних педагогічних умов.

Висновки до другого розділу

1. У процесі дослідження визначено та охарактеризовано компоненти (мотиваційний; комунікативно-інформаційний; креативний; операційно-діяльнісний), критерії та показники готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі ЗВО. З'ясовано, що мотиваційний компонент забезпечує належні передумови для реалізації інших структурних компонентів та визначає позитивне ставлення до науково-дослідницької діяльності у межах обраної професії; комунікативно-інформаційний компонент передбачає обмін інформацією, сприяє забезпеченню виховного впливу й організацію науково-дослідницької діяльності за допомогою комунікативних засобів; креативний компонент сприяє науково-дослідницькій самореалізації, активізує особистісний потенціал, саморозвиток; операційно-діяльнісний компонент передбачає володіння низкою науково-дослідницьких методів, прийомів та організаційних форм, що є необхідними для науково-дослідницької діяльності.

2. Науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів гуманітарного профілю забезпечується відповідними педагогічними умовами. У контексті дослідження обрано та обґрунтовано спектр педагогічних умов: формування у майбутніх магістрів гуманітарного профілю позитивного ставлення до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі; застосування компетентнісного підходу при формуванні готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю; створення інформаційного середовища ЗВО; впровадження спецкурсу «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи».

3. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив розробити структурну модель формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі. Авторська модель має вигляд структурної схеми, на якій представлено окремі компоненти: мету, методи і засоби, уміння, шляхи активізації науково-дослідницької діяльності, компоненти, критерії і рівні, результат. Модель є дієвою за визначених педагогічних умов і складових інформаційного середовища.

Матеріали розділу відображені у таких публікаціях: [23]; [24]; [25]; [29].

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ У МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Діагностика стану готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності

На сучасному етапі розвитку системи вищої освіти у нашій країні науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів набуває все більшого значення і стає одним із головних важелів професійної підготовки майбутнього фахівця у ЗВО. Це, перш за все, обумовлено тим, що ефективність останньої значною мірою визначається рівнем сформованості дослідницьких знань, умінь, розвитком особистісних якостей, накопиченням досвіду творчої дослідницької діяльності. Крім того, вивчення навчальних дисциплін також вимагає від майбутніх магістрів володіння методами наукового пізнання та дослідницькими вміннями. Дослідження фахівців [49] вказують на той факт, що одним з найефективніших способів виховання інтересу студентської молоді до майбутньої професії є залучення її до наукової та дослідницької діяльності, яка безпосередньо пов'язана із професійною освітою.

У нашому баченні виважена та чітка організація науково-дослідницької діяльності магістрантів гуманітарного профілю у освітньому процесі сприяє поглибленому засвоєнню фахових навчальних дисциплін, розвитку самостійності мислення, залученню майбутніх магістрів до збору, аналізу та узагальнення кращого практичного досвіду, проведення соціологічних та експериментальних досліджень, підготовки доповідей і повідомлень, дає змогу майбутньому фахівцю якнайповніше проявити свою індивідуальність. При цьому створюються умови для безпосереднього спілкування майбутнього магістра з викладачем. З'ясовано, що науково-дослідницька діяльність спрямовує енергію молоді на корисні справи і надає їй можливість виразити і перевірити себе в обраному фаху.

Проведений нами аналіз правил прийому у магістратуру різних ЗВО України засвідчує той факт, що вже при вступі неабияку роль відіграє науково-дослідницька діяльність. Так, особи, які здобули

освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра за відповідним напрямом підготовки при вступі на навчання за освітньо-професійною програмою магістра беруть участь у конкурсному відборі. З'ясовано, що у більшості ЗВО при формуванні рейтингового списку вступників визначається конкурсний бал як сума балів за навчальну та наукову роботу. Наукова робота оцінюється на підставі документально підтверджених результатів участі майбутнього магістра у виконанні держбюджетних і госпдоговірних науково-дослідницьких робіт, в університетських, Всеукраїнських і міжнародних конкурсах студентських наукових робіт, наукових конференціях, в університетських, Всеукраїнських і міжнародних студентських олімпіадах, наявності публікацій, заявок на винаходи тощо.

У процесі вивчення означеного кола проблематики встановлено, що для таких спеціальностей як «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Музичне мистецтво», які ми безпосередньо досліджували, науково-дослідницька діяльність є обов'язковою та виступає невід'ємною частиною професійної підготовки висококваліфікованих фахівців ЗВО як складова частина освітнього процесу.

Ще 10 років тому назад у публікації Л. Воротняк [48] було досліджено у чому полягає мета вступу абітурієнтів до магістратури. Отримані результати у той час були такими (розміщено у порядку зменшення):

- досягнути успіху в своїй професійній діяльності та роботі навчального закладу (30% – безпосередньо-спонукальний мотив);
- прагнення кар'єрного росту (25% – перспективно-спонукальний мотив);
- бажання поновити свої знання в галузі педагогіки (20% – інтелектуально-спонукальний мотив);
- оволодіти сучасними технологіями (15% – інтелектуально-спонукальний мотив);
- бажання зайняти вищу посаду (10% – перспективно-спонукальний мотив).

На жаль, можна констатувати, що отримані результати свідчать про те, що жоден із опитаних у своїх відповідях чітко не відмітив бажання займатися науково-дослідницькою діяльністю, яка виступає пріоритетним напрямком у підготовці майбутніх магістрів. Ми також можемо нині стверджувати що картина з плином часу практично не змінилася.

На основі дослідження Е. Нікітіна [147] було встановлено, що у 2007 р. значна частина (70%) майбутніх магістрів мають низький рівень сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності, а у 30% – встановлено середній рівень. Отриманий результат засвідчує недостатню підготовленість магістрантів до науково-дослідницької діяльності. Усі ці факти також спостерігаються і у науково-дослідній діяльності магістрантів гуманітарного профілю й у 2018 році.

З практичної точки зору для з'ясування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності нами було проаналізовано загальні вимоги до змісту кваліфікаційної роботи магістра, що передбачають:

- проведення аналізу стану вирішення проблеми за матеріалами вітчизняних і зарубіжних публікацій з метою визначення актуальності, обґрунтування мети дослідження;

- уміння формулювати мету, визначати об'єкт, предмет та завдання наукового дослідження;

- проведення аналізу методів, які застосовують під час вирішення науково-дослідного завдання у науковій роботі, розробку загальної методики дослідження та виокремлення його апаратного забезпечення;

- організація наукового аналізу та узагальнення фактичного матеріалу, який використовується у процесі написання наукової роботи;

- отримання нових результатів, що мають теоретичне, науково-методичне чи прикладне значення;

- апробацію отриманих результатів і висновків у вигляді доповідей на наукових студентських конференціях, семінарах, симпозіумах, вебінарах, тренінгах, або підготовлених публікацій в наукових журналах і збірниках;

- узагальнення результатів наукової роботи з розробкою конкретних висновків і рекомендацій;

- уміння оформити та захистити результати власної творчої діяльності.

У 2017 р. було проведено педагогічну діагностику стану готовності магістрантів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності. До організації та проведення діагностичного дослідження були залучені такі п'ять ЗВО, як: Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мукачівський

державний університет, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Із кожного навчального закладу у дослідженні брали участь по 20 магістрантів спеціальностей 8.010101 «Дошкільне виховання», 8.010102 «Початкове навчання», 8.02020401 «Музичне мистецтво». Тобто для точності дослідження ми залучили 100 респондентів.

Наголосимо на тому факті, що вибір діагностичних засобів для з'ясування стану сформованості готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності визначали на основні конкретних принципів:

- економічність (має затратитися мінімум часу і зусиль);
- інформативність (результати діагностування повинні охоплювати широке коло питань);
- доступність [49].

Під час організації констатувального етапу експерименту ми виходили з тих міркувань, що діагностика дозволяє з'ясувати головні «умови і обставини, у яких протікає процес навчання; отримання чіткого уявлення про ті причини, які сприяють чи перешкоджають досягненню накреслених результатів» [138, с. 350]. Тобто у діагностику ми вкладали широкий і глибокий зміст та розглядали її як результат, що передбачає тісний зв'язок з шляхами і способами їх досягнення. Як констатує Н. Копняк [103], окрім традиційних методів перевірки, оцінки знань і умінь, діагностика включає їх аналіз, виявлення динаміки, тенденцій, прогнозування подальшого розвитку результатів навчальної діяльності.

У практичному контексті було досліджено ціннісні орієнтації майбутніх магістрів гуманітарного профілю, визначено пріоритетні потреби, досліджено інтерес і ступінь розуміння необхідності науково-дослідницької діяльності для ефективної реалізації обраної професії, ми також задалися ціллю з'ясувати реальний ступінь впливу різних факторів на формування наукового світогляду у майбутніх фахівців. Для досягнення реальних результатів діагностування початкового стану сформованості готовності майбутніх магістрів до науково-дослідної діяльності ми розробили не тільки авторські анкети, план проведення інтерв'ю, але й запропонували практичні схеми для вивчення організаційних аспектів науково-дослідницької діяльності й вивчення особистісних властивостей майбутніх магістрів гуманітарного профілю,

що включав аналіз стану методико-теоретичної та практично-наукової активності.

Так, методико-теоретична активність охоплювала такі якості, як: сформованість теоретичних знань про проведення педагогічного дослідження, знання та дотримання вимог до оформлення статей, тез та ін.; сформованість професійних умінь і навичок щодо організації інших видів науково-дослідної діяльності. Ми також поставили собі завдання перевірити рівень оволодіння раціональними прийомами науково-дослідницької діяльності. Таке дослідження методико-теоретичної активності майбутніх магістрів гуманітарного профілю відбувалося за допомогою теоретичного опитування стосовно таких запитань:

1. Методи опрацювання літератури й висвітлення її в рефераті, науковій доповіді (тезах, статтях), на конференції тощо.

2. Правила написання тез, анотацій, статей, рецензій, доповідей, рефератів.

3. Особливості здійснення самостійної дослідницької діяльності.

4. Необхідність науково-дослідницької діяльності для обраного фаху.

5. Форми науково-дослідницької роботи та засоби їх виконання.

Одержані результати відображено у діаграмі, що зображена на рис. 3.1 (№1, №2, №3, №4, №5 – відповідно номери запитань).

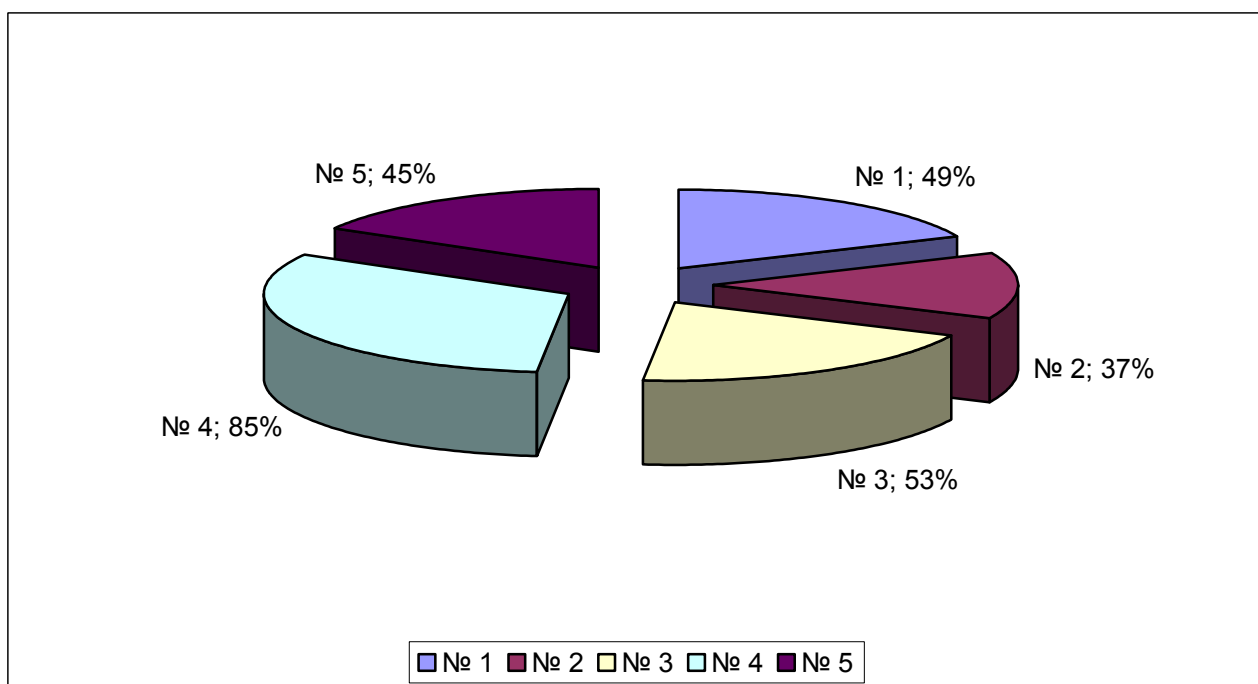

Рис. 3.1 Діаграма результатів опитування методико-теоретичної активності науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю

Визначення відсоткової кількості здійснено за формулою:

$$k = \frac{n}{N} \cdot 100\% \quad (3.1),$$

де, n – кількість магістрантів, які дали позитивну відповідь,

N – загальна кількість опитаних.

Проведене діагностичне дослідження показало, що переважна більшість (85%) майбутніх магістрів гуманітарного профілю розуміють наявність тісного зв'язку між науково-дослідницькою діяльністю і їхнім ставленням до майбутньої професійної діяльності. Це ставлення є інтегральним показником ставлення до навчальної діяльності й можливістю реалізації свого потенціалу як особистості. Встановлено, що лише 49% та 37% респондентів дали відповіді на запитання №1 та №2, тобто мали уявлення про методи опрацювання наукової літератури, правила написання тез, анотацій, статей, рецензій, доповідей, рефератів. При теоретичному опитуванні виявлено проблеми щодо організації власної науково-дослідницької діяльності, про це свідчать результати відповідей на запитання №3 та №5. У більшості магістрантів уявлення про науково-дослідницьку діяльність достатньо загальні та неповні, крім того, практичні уміння у цьому напрямку сформовані фрагментарно. Більшість респондентів не усвідомлює соціального та особистісного значення науково-дослідницької діяльності.

Практично-наукова активність включає якість виконання певних видів наукової роботи що представлена у вигляді таблиці 3.1

Таблиця 3. 1

Анкета оцінювання певних видів науково-дослідницької роботи

№ п/п	Питання	Так	Ні
1	Участь в університетському конкурсі студентських наукових робіт		
2	Участь у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт		
3	Перемога (призове місце) в університетському конкурсі студентських наукових робіт		
4	Перемога (призове місце) у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт		
5	Виступ на університетській науковій конференції		
6	Виступ на Всеукраїнській науковій конференції		

7	Публікація		
8	Участь в університетській студентській олімпіаді		
9	Участь у Всеукраїнській студентській олімпіаді		
10	Перемога (призове місце) в університетській студентській олімпіаді		
11	Перемога (призове місце) у Всеукраїнській студентській олімпіаді		
12	Участь у виконанні науково-дослідної роботи		

Отже, в анкеті респонденти мали змогу дати відповіді на запитання, які спрямовані на педагогічну діагностику сформованості готовності до деяких видів науково-дослідницької діяльності магістрантів гуманітарного профілю. Результати одержані під час анкетування відображені у вигляді діаграми на рис. 3.2. (У діаграмі показаний відсотковий показник стверджувальних відповідей на запитання № 1-12).

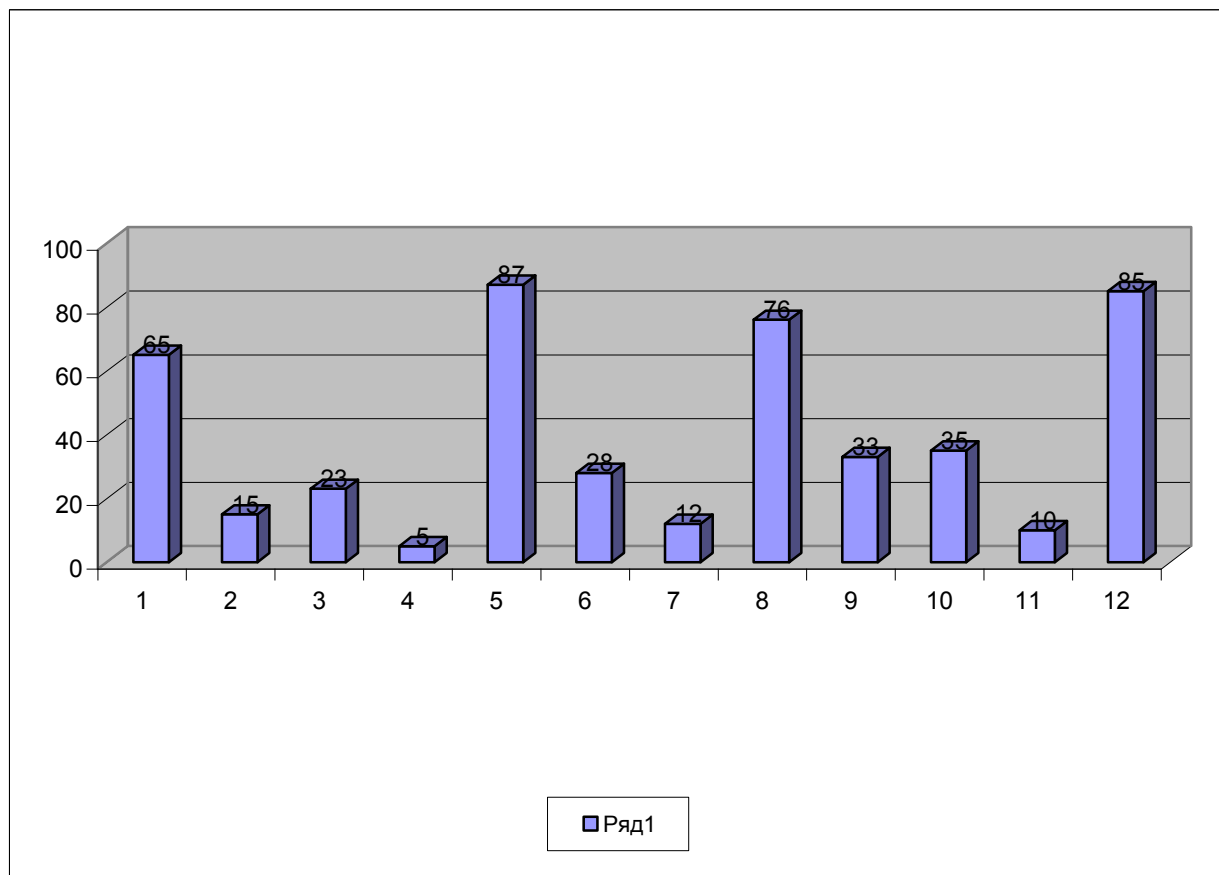

Рис. 3.2. Діаграма результатів анкетування для визначення практично-наукової активності науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю (у %)

У нашому дослідженні ми виходили з тієї позиції, що науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів гуманітарного профілю є одним із найважливіших засобів формування висококваліфікованих фахівців. У процесі вивчення стану сформованості готовності майбутніх магістрів до науково-дослідної діяльності було з'ясовано, що рівень наукової діяльності та її інтеграції з навчальним процесом не забезпечує необхідної підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів і створення конкурентоздатних наукових розробок. Значення науково-дослідницької діяльності в університетській підготовці майбутніх магістрів гуманітарного профілю важко переоцінити. У нашому баченні ця діяльність виступає невід'ємною складовою професійної підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних творчо вирішувати педагогічні завдання в процесі навчання. Вона дає можливість майбутнім магістрам гуманітарного профілю залучатися до досліджень, дає змогу сформуванню всі необхідні здібності сучасного педагога-дослідника.

Педагогічна підготовка майбутніх магістрів повинна враховувати особливості інформаційного середовища, сприяти розвитку здатностей до інноваційної діяльності, оволодіння інформаційними технологіями, комунікації (спілкування з колективом і різними категоріями майбутніх магістрів) та застосування їх при організації та здійсненні науково-дослідницької діяльності.

Вважаємо, що науково-дослідницька діяльність, з практичної точки зору, дозволить майбутнім магістрам гуманітарного профілю:

- виробляти вміння на творчому рівні вирішувати наукову проблему самостійно, поєднувати практичні уміння й навички із знаннями з різних сфер життя;
- здійснювати експериментальні дослідження та стати новаторами у вирішенні поставлених завдань;
- здобути ґрунтовні знання, вдосконалити практичні вміння і навички щодо організації науково-дослідницької діяльності, які будуть необхідними майбутнім магістрам для якісної реалізації своєї професійної діяльності;
- розвивати свої здібності та вдосконалювати творчий потенціал;
- якнайефективніше використовувати міжпредметні зв'язки.

Під час педагогічної діагностики було здійснено оцінку рівня сформованості компонентів готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності. Критерії

та показники, що були основою оцінки, а також методика проведення взяті із дисертаційного дослідження М. Князян [92, с. 45–80], а саме:

- системно-внутрішньомотиваційний, що передбачає виявлення майбутнім магістром позитивного ставлення до самостійно-дослідницької діяльності та утворення системи внутрішніх мотивів (інтересів, цінностей). Показником цього критерію є система ціннісних орієнтацій, яка відбиває прагнення особистості до пізнання, творчості, власного щастя та інших, продуктивного життя, саморозвитку, а також внутрішні мотиви (інтерес до фахових дисциплін й процесу науково-дослідницької діяльності, прагнення до самореалізації засобами цієї діяльності);

- конструктивно-знаннієвий, який відображає синтезованість і конструктивність інформації, набутої майбутнім магістром у процесі науково-дослідницької діяльності. Показники конструктивно-знаннієвого критерію: повнота і системність науково-педагогічних знань, які виявляє майбутній магістр в результаті виконання самостійно-дослідницьких завдань;

- продуктивно-дієвий, що віддзеркалює правильність, точність застосування науково-дослідницьких дій, які забезпечують досягнення майбутнім магістром високого результату дослідження. Показником виступає вільне володіння майбутніми магістрами всіма комплексами науково-дослідницької діяльності;

- контроль-самооцінний відображає вміння здійснювати майбутнім магістром самодіагностику, проектування власного розвитку та контроль за ефективністю втілення своїх сил у науково-дослідницькій діяльності. Показниками є оволодіння вміннями самоаналізу, самооцінки, самоконтролю, програмування свого становлення як дослідника, розробки засобів оптимальної самореалізації.

Відповідно до означених критеріїв і ступеня вияву їх показників в освітньому процесі М. Князяним [92], було конкретизовано типологію рівнів науково-дослідницької діяльності: пороговий, низький, середній, достатній, високий, якими ми також на етапі педагогічного діагнозу скористалися. Результати педагогічної діагностики дозволили дійти висновку, що рівень сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності у магістрантів, які здобувають спеціальність «музичне мистецтво», «початкова освіта», «дошкільна освіта» досить низький (табл. 3.2).

Результати сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніми магістрами гуманітарного профілю

Рівень сформованості	Результати опитування
Пороговий	14
Низький	24
Середній	36
Достатній	15
Високий	11
Всього брало участь	100

Проаналізуємо з якісної точки зору отримані результати. Так, лише 26 респондентів із 100 опитаних знаходяться на високому та достатньому рівнях. Ці факти можна пояснити наступними чинниками:

- недостатністю отриманого досвіду щодо організації науково-дослідницької діяльності протягом навчання у бакалавраті (1-4 курси);
- незначною кількістю педагогічних заходів, що мали науково-дослідницьке спрямування;
- низьким рівнем мотивації та не усвідомленням значущості науково-дослідницької діяльності у майбутній професійній діяльності;
- не належне використання у навчально-виховному процесі магістерської підготовки інформаційно-комунікаційних технологій та інших можливостей інформаційного середовища;
- недостатнім насиченням навчального матеріалу науковою інформацією;
- відсутністю пропаганди важливості участі майбутніх магістрів у наукових гуртках, семінарах, конференціях, проблемних групах;
- недостатнім педагогічним стимулюванням самоосвіти майбутніх магістрів.

У результаті проведених діагностичних зрізів, спрямованих на виявлення вихідного рівня сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності магістрантами гуманітарного профілю виявлено такі недоліки: відсутність належного рівня загальнотеоретичних вмінь (аналіз теоретичних явищ; обґрунтування проблеми дослідження; застосування теоретичних знань на практиці;

уміння застосовувати науково обґрунтовані рішення); методичних умінь (проводити експеримент; використовувати методи наукового дослідження; будувати систему операцій дослідження); технічних умінь (користуватися бібліографічним, довідковим каталогами; працювати з технічними засобами; ілюструвати таблиці, схеми, креслення; оформляти дослідну роботу).

Виявлені недоліки будуть враховані під час проведення практичного дослідження, яке стосуватиметься формування у майбутніх магістрів гуманітарного профілю готовності до науково-дослідної діяльності.

3.2. Практична діяльність та аналіз результатів формування готовності у майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі

З практичної площини під час підготовки та організації педагогічного експерименту, який був спрямований на формування готовності у майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі ми виходили із трактування С. Гончаренка про те, що «педагогічний експеримент – науково поставлений дослід у галузі навчальної роботи ... спостереження досліджуваного педагогічного явища» [56, с. 112].

Отже, педагогічний експеримент проводився з метою практичної перевірки теоретичних положень, викладених у першому та другому розділах дисертації. Основна увага при організації і проведенні експерименту приділялась виявленню реальних можливостей використання педагогічних умов та моделі формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі на якість засвоєння наукових знань та наукових вмінь, що визначені освітньо-кваліфікаційними характеристиками майбутніх фахівців та освітньо-професійними програмами підготовки у ЗВО в Україні.

Проведення експерименту базувалось на знаннях про об'єкт дослідження [205] – науково-дослідницьку діяльність майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі, які дали змогу перевірити на практиці ефективність розробленої моделі. В основу експериментальної моделі формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у

інформаційному середовищі були покладені системний, комплексний, емпіричні та теоретичні методи дослідження: педагогічний експеримент, анкетування, тестування, спостереження, бесіда, порівняння та психолого-педагогічний аналіз результатів діяльності.

Методика педагогічного дослідження мала однакову структуру як за показниками, обраними для проведення експерименту, так і на кожному етапі, що дало можливість забезпечити статистичну значимість оцінюваних результатів даного педагогічного експерименту.

Дослідно-експериментальну роботу було організовано відповідно до основних вимог проведення формувального експерименту (С. Гончаренко, Н. Кузьміна, П. Образцов, В. Сластьонін та ін.). У експерименті, що проводився протягом 2017-2018 рр., взяли участь 133 (таблиця 3.3) майбутніх магістри за спеціальностями: «Дошкільне виховання», «Початкове навчання», «Музичне мистецтво», з яких були сформовані експериментальна та контрольна групи.

Таблиця 3.3.

**Кількість магістрантів гуманітарного напрямку, які здобувають ОКР
«магістр» (2017 – 2018 н.р денна форма навчання)**

Назва навчального закладу	Спеціальність			Загальна
	Музичне мистецтво	Початкова освіта	Дошкільна освіта	
Мукачівський державний університет	10	5	10	25
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	5	10	–	15
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія	5	15	10	30
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького	10	5	10	25
Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»	8	25	5	38

Для проведення експерименту на факультетах були створені експериментальні і контрольні групи з приблизно рівними вихідними показниками. Що стосується підбору експериментальних та контрольних груп, то дотримано думки тих науковців, які вважають недоцільним проводити спеціальне комплектування таких груп [209]. Тобто, враховуючи загальну кількість магістрантів, які були долучені до педагогічного експерименту, КГ та ЕГ були сформовані наступним чином: магістранти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії та Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», загальною кількістю 68 склали контрольну групу (КГ); тоді як магістранти Мукачівського державного університету, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, загальною кількістю 65 – були у експериментальній групі (ЕГ). До експериментального дослідження були залучено 10 викладачів, які працюють із магістрами зазначених спеціальностей. Безпосередньо дисертантом реалізовувався план експериментального дослідження на базі Мукачівського державного університету.

Зупинимося більш глибоко за загальних аспектах експериментального дослідження. Так, на кожному етапі педагогічного дослідження експеримент охоплював дві складові:

– **констатувальну**, яка передбачала визначення стану готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі;

– **формувальну**, яка ставила за мету забезпечення необхідних і достатніх вихідних умов для визначення ефективності обґрунтованих та введених у навчально-виховний процес педагогічних умов на основі розробленої авторської моделі формування готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі та перевірку їх дієвості на практиці.

Формування контрольних та експериментальних груп відбувалося за такими ознаками: обидві категорії груп мали приблизно однакову кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю; за результатами вхідного контролю середній бал і якість знань майбутніх магістрів гуманітарного профілю контрольних і експериментальних груп на початку формувального експерименту мали майже однакові показники.

На початку проведення експерименту сформульовано нульову гіпотезу – розбіжність між значеннями експериментальних і контрольних груп є неістотними. Альтернативна гіпотеза передбачає наявність істотних розбіжностей між рівнями готовності майбутніх магістрів експериментальних і контрольних групах гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі. Відмінності зумовлені цілеспрямованим застосуванням у навчальному процесі запропонованих нами педагогічних умов та моделі підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю.

У процесі дослідницької роботи було передбачено перевірку правомірності висунутої робочої гіпотези, уточнення деяких її положень, впровадження педагогічних умов та моделі формування готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю, наповнення конкретним фактичним змістом тих чи інших її оцінок і висновків.

У найбільш загальному контексті, основне завдання формувального експерименту полягало у здійсненні дослідно-експериментальної апробації педагогічних умов та моделі формування готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі та перевірити на практиці дієвість обраних педагогічних умов, що сприяють підвищенню ефективності виконання науково-дослідницької діяльності майбутніми магістрами гуманітарного профілю.

Педагогічний експеримент здійснювався у декілька *etapiv*:

- 1. Підготовчий етап** передбачав вивчення, аналіз і систематизацію філософської, наукової, психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження, нормативних документів про підготовку майбутніх магістрів гуманітарного профілю з метою обґрунтування проблеми дослідження та встановлення рівня змістового і методичного її розв'язання; визначались завдання, формулювалась робоча гіпотеза; проведено аналіз готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі. На цьому етапі нами була проведена розробка теоретичної концепції експериментального дослідження, визначено основні завдання педагогічного дослідження, педагогічні умови, обрані форми та методи роботи та розроблена модель формування готовності до науково-

дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі.

2. Основний етап формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницькою діяльністю у інформаційному середовищі ЗВО охоплював такі види діяльності:

- педагогічне спостереження (під час якого було з'ясовано: відвідуваність майбутнім магістром гуманітарного профілю консультацій у керівника магістерської роботи; якість виконання завдань пропонуванних у рамках вивчення спецкурсу «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи»; особливості індивідуального стилю наукового спілкування з викладачами випускної кафедри; особливості поведінки майбутнього магістра гуманітарного профілю на наукових конференціях університету, олімпіадах, круглих столах; взаємовідносини з колегами);

- опитування, за допомогою якого було з'ясовано: знання магістранта гуманітарного профілю про науково-дослідницьку діяльність;

- самооцінка власних можливостей здійснити педагогічне дослідження;

- анкетування наукових керівників магістерських робіт, які допомогли з'ясувати найбільш часто повторювані помилки, недоліки, неточності, які допускають майбутні магістри гуманітарного профілю під час виконання магістерської роботи; особисті мотиви науково-дослідницької діяльності майбутніх фахівців, які здобувають ОКР «магістр»;

- проведення констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту із створення і перевірки педагогічних умов та авторської моделі.

3. Підсумковий етап передбачав аналіз та обробку отриманої інформації в результаті експерименту з перевірки ефективності визначених педагогічних умов та дієвості моделі формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі. На цьому етапі на підставі одержаних результатів нами було сформовано висновки педагогічного експерименту, а також поведена систематизація та математична обробка отриманих результатів експерименту з використанням методів дослідження у професійній педагогіці.

Кожен з етапів характеризується своєю специфікою, а саме:

На підготовчому етапі було визначено:

- основні компоненти готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю: мотиваційний; комунікативно-інформаційний; креативний; операційно-діяльнісний. Здійснено їх глибинний аналіз;

- обґрунтовано та впроваджено в освітній процес професійної підготовки магістрантів гуманітарного профілю спецкурс «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи» під час вивчення якого проводилося експериментальне дослідження;

- визначено групи майбутніх магістрів гуманітарного профілю, які навчалися за традиційною методикою («контрольні групи» – КГ), та групи майбутніх магістрів гуманітарного профілю, які навчалися за методикою, запропонованою в нашій дисертаційній роботі («експериментальні групи» – ЕГ).

У ході реалізації **основного етапу** дослідження основний акцент зроблена на такі чинники, як:

- проведення констатувального етапу експерименту з метою встановлення початкових показників сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі;

- проведення формувального етапу експерименту, що базувався на цілісному і системному впровадженні педагогічних умов та структурної моделі формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності безпосередньо в експериментальних групах у інформаційному середовищі ЗВО;

- проводилося оцінювання успішності написання та захисту магістерської роботи майбутніми магістрами гуманітарного профілю, велося спостереження за їхньою участю у різних формах науково-дослідницької діяльності (науково-практичні конференції; педагогічні читання, науково-практичні семінари, круглі столи з актуальних проблем сучасної науки й освіти; участь у роботі наукового товариства майбутніх магістрів та аспірантів «Наука майбутнього»; публікації в збірниках наукових робіт та ін.).

Головною метою **результативного етапу** було встановлення рівнів сформованості готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі, аналіз динаміки змін, установлення й доведення вірогідності отриманих результатів за допомогою використання методів

математичної статистики.

У нашій практичній діяльності було використано параметричний метод оцінювання ефективності педагогічних умов та структурної моделі формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі, що передбачав зіставлення двох ключових параметрів:

- 1) якості підготовки фахівців до впровадження;
- 2) якість підготовки фахівців після впровадження.

Установлено, що розроблена структурна модель формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності має позитивний вплив у декількох аспектах, а саме:

– *забезпечує* формування позитивних мотивів до науково-дослідницької діяльності, потребу в самовдосконаленні, актуалізацію особистого науково-дослідницького досвіду і включення його у зміст дослідницької діяльності;

– *містить* механізми управління науково-дослідницькою діяльністю майбутніх магістрів гуманітарного профілю, що спрямовані на розвиток особистості майбутнього фахівця і на набуття ним умінь проводити науково-дослідницьку діяльність;

– *сприяє* виявленню індивідуальних результатів науково-дослідницької діяльності й передбачає, за необхідності, їх корекцію в ході роботи над магістерським дослідженням в умовах інформаційного середовища ЗВО.

Для перевірки гіпотези дослідження було необхідно провести порівняння емпіричних даних, отриманих у ході експериментального дослідження з теоретичним критерієм, числові показники якого дано у спеціальних таблицях. Результати вірогідності дослідження та достовірності проведеного експерименту було опрацьовано статистичними методами обробки результатів педагогічного експерименту [118].

З цією метою було перевірено дані нульової гіпотези, сутність якої полягає в тому, що відмінність у показниках рівнів сформованості кожного компоненту готовності майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі на етапі вхідного і підсумкового контролю в групах КГ не залежить від технології навчання, а є результатом природного ходу навчального процесу [118, с. 276].

Отримані дані порівнювалися з результатами альтернативної гіпотези – динамікою сформованості цих самих рівнів у майбутніх магістрів гуманітарного профілю, які навчалися за експериментальною методикою. Сутність альтернативної гіпотези полягає в тому, що різниця в показниках результатів вхідного та підсумкового рівнів сформованості компонентів готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів у інформаційному середовищі ЗВО, які навчались у ЕГ, обумовлена не випадковими факторами, а цілеспрямованим застосуванням запропонованих педагогічних умов та моделі готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів у інформаційному середовищі.

Для аналізу статистичних даних використано метод порівняння дисперсій за допомогою F-критерію за формулою 3.2. [118]:

$$F_{emp} = \frac{\sigma_1^2}{\sigma_2^2}, \dots \dots \dots (3.2)$$

де σ_1^2 – більша із дисперсій при вступному чи підсумковому визначенні рівнів сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів у інформаційному середовищі;

σ_2^2 – менша із дисперсій при вступному чи підсумковому визначенні рівнів сформованості готовності майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі.

Дисперсію визначаємо за формулою 3.3:

$$s^2 = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^2}{N}, \dots \dots \dots (3.3)$$

де f – кількість оцінок 5, 4, 3 або 2; $x_i - \bar{x}$ – різниця між індивідуальними величинами оцінок (5, 4, 3, 2) і показником середнього балу успішності; N – кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю у групі, де обчислювалася дисперсія.

Для перевірки достовірності отриманих результатів за показниками сформованості готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі необхідно порівняти значення емпіричного F-критерію контрольних (F_{emp} -КГ) та експериментальних груп (F_{emp} -ЕГ) з показником теоретичного F-критерію (F_{krit}), числові значення якого дано у стандартних таблицях [118], і встановлюються за числом ступенів свободи.

Оскільки в обох категоріях груп кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю не змінювалася в ході експериментального дослідження, відтак число ступенів свободи для КГ становить 67, тобто: $68 - 1 = 67$, а для експериментальних груп число ступенів свободи має показник 64, який отримуємо так: $65 - 1 = 64$. Якщо число ступенів свободи становить 60, то $F_{krit} = 1,53$. У наших розрахунках число ступенів свободи дорівнює кількості майбутніх магістрів (67 і 65), що ближче до 60 ніж до 120.

Результати обчислених показників для визначення F-критерію занесені до таблиці 3.4

Таблиця 3.4

Обчислені дані для визначення F-критерію

Гр.	ЕК	СБ	Показники, які використовуються для обчислення F-критерію										
			f				$x_i - \bar{x}$				$\sum f(x_i - \bar{x})^2$	σ^2	F_{emp}
			5	4	3	2	5	4	3	2			
КГ 68	ВК	2,75	2	9	23	34	2,25	1,25	0,25	-0,75	44,75	0,65808	1,19
	ПК	2,91	4	12	26	26	2,09	1,09	0,09	-0,91	53,4708	0,78633	
ЕГ 65	ВК	2,71	1	8	27	29	2,29	1,29	0,29	-0,71	35,4465	0,54533	1,34
	ПК	3,58	11	21	28	5	1,42	0,42	-0,58	-1,58	47,786	0,73516	

Умовні позначення: Гр – групи; ЕК – етапи контролю; СБ – середній бал; ВК – вхідний контроль; ПК – підсумковий контроль; КГ – контрольні групи; ЕГ – експериментальні групи; f – кількість оцінок 5, 4, 3, 2.

Аналіз табличних даних показує, що показник дисперсії вхідного контролю за рівнем сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів у інформаційному середовищі контрольних груп (σ_1^2) становить 0,65808, а значення дисперсії підсумкового контролю в КГ (σ_2^2) становить 0,78633. F-критерій (F_{emp} -КГ) для контрольних груп має показник 1,19.

Дисперсія вхідного контролю в експериментальних групах має показник 0,54533, а дисперсія підсумкового контролю у ЕГ становить

0,73516. Обчислення F-критерію для експериментальних груп дає змогу отримати F_{emp} -ЕГ, що має показник 1,34.

Порівнявши F_{emp} контрольних та експериментальних груп із показниками стандартних таблиць для вище описаних рівнів свободи отримуємо, що так як $F_{emp} < F_{krit}$, то нульова гіпотеза не є достовірною, а приймається до уваги альтернативна, яка і підтверджує ефективність впроваджених педагогічних умов та моделі сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі.

Для з'ясування достовірності одержаних результатів щодо різниці між показниками контрольних і експериментальних груп також застосовано критерій К. Пірсона, який ще називають критерієм узгодження, або методом χ^2 . Його знаходять за формулою [118]:

$$\chi^2 = \sum \left[\frac{(f'_E - f'_K)^2}{f_K} \right], \dots \dots \dots (3.4)$$

де f_E – кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю експериментальних груп, рівень сформованих знань, вмінь та навичок яких відповідає певній оцінці; f_K – кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю контрольних груп, рівень сформованих знань, вмінь та навичок яких відповідає певній оцінці.

Використано результати таблиці 3.14, які необхідні для обчислення χ^2 – критерію Пірсона. Згідно показників табл. 3.14 обчислюємо χ^2 .

$$\chi^2 = \frac{(11-4)^2}{6} + \frac{(28-26)^2}{26} + \frac{(21-12)^2}{12} + \frac{(5-26)^2}{26} \approx 32.02$$

Отже, кількість ступенів свободи під час обчислення χ^2 становить $n - 1$, де n – кількість інтервалів (у нашому дослідженні відповідає кількості оцінок – 4). Отже, ступінь свободи обчислюється так: $(n - 1) = (4 - 1) = 3$.

Дані [119] показують, що при ступені свободи 3 χ^2_{krit} на 99,99% рівні вірогідності дорівнює 11,3 (Додаток М). Розрахунки χ^2_{emp} у нашому дослідженні показують, що

$$\chi^2_{emp} > \chi^2_{krit}$$

Тобто: $32,02 > 11,3$.

Отже, одержані розрахунки критерію Пірсона дають можливість стверджувати, що застосування в експериментальних групах впроваджених педагогічних умов та моделі сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів у інформаційному середовищі дає достовірні результати з вірогідністю більшою, ніж 99,99%, а зміни в контрольних групах зумовлені природним навчальним процесом.

Запропонована авторська модель не вичерпує всіх питань, пов'язаних із готовністю до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю в інформаційному середовищі. У нашому баченні це лише можливий шлях підвищення результативності науково-дослідницької діяльності майбутніх фахівців, що базується на використанні потенційних можливостей інформаційного середовища у процесі навчання у магістратурі.

Аналіз результатів засвідчує ефективність впроваджених педагогічних умов та розробленої структурної моделі. До складу методик оцінювання ефективності увійшли такі методи, як опитування (анкетування, інтерв'ювання), бесіда, аналіз навчальної документації, методи математичної статистики та ін.

Вважаємо, що методика оцінювання ефективності – це опис відповідного порядку, послідовності оцінювання. Ми виходили із міркувань В. Солдаткіна [189] про те, що метод оцінювання ефективності – це спосіб, прийом оцінювання, який розкриває характер реалізації цього процесу, шлях його перебігу.

Для визначення вхідного рівня сформованості мотиваційного компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю ЕГ та КГ у інформаційному середовищі ЗВО було розроблено анкету, де враховано всі аспекти формування мотивації до науково-дослідницької діяльності. Так, за результатами анкетування, бесід із майбутніми магістрами гуманітарного профілю, спостереженнями за їхньою науково-дослідницькою діяльністю визначено, що на вхідному студенти експериментальних та контрольних груп мали приблизно однаковий рівень сформованості мотиваційного компоненту. Так, відповідаючи на запитання анкети (Додаток А): «Які визначальні мотиви Вашого вступу у магістратуру?» більшість магістрантів, які навчаються на бюджетній основі пояснювали свій вступ, тим, що оскільки рівень їхніх фахових знань є достатньо високим та їм не склало труднощів пройти

конкурсний вступний відбір на навчання у магістратурі і, так як, після отримання «бакалавра» за той же час можна вчитися і здобувати освітньо-кваліфікаційний рівень «спеціаліст» або «магістр», то вони вважають, що напевно «магістр» краще. Дехто навчається за рекомендаціями знайомих або батьків. Ті, майбутні магістри, котрі навчаються на умовах контракту, дають пояснення, що ціна за навчання для них є доступною, а ті хто навчався і до того за контрактом, підкреслює, що різниця оплати навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» і «магістр» не суттєво відрізняється, то мабуть навчання у магістратурі краще. Не спостерігалось і бажання майбутніх магістрів займатися науково-дослідницькою діяльністю. Під час відповідей на запитання №3 були такі варіанти, як диплом «магістра» престижніший ніж «спеціаліста», дехто із опитаних респондентів вважав, що це допоможе їм отримати кращу посаду у майбутньому, виявилось кілька бажаючих продовжувати своє навчання у аспірантурі. Можливості інформаційних технологій майбутні магістри гуманітарного профілю вбачають виключно для набирання магістерської роботи, виконання ІНДЗ.

Застосовано наступні рівні сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі: низький, середній, достатній, високий.

Низький вхідний рівень мотиваційного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі властивий тим майбутнім магістрам гуманітарного профілю, у яких вибір навчання у магістратурі не є свідомим, обумовлений можливістю навчатися в тому ж закладі і за той же час, що і при здобуванні освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» і отримати «престижніший» диплом, який допоможе обрати кращу посаду. Було з'ясовано, що у них домінують зовнішні мотиви, які мають здебільшого соціально-практичний зміст. У зв'язку з тим, що майбутні магістри гуманітарного профілю не мали достатньої практики роботи з комп'ютером (в основному через те, що інформаційні технології не є визначальними підготовки фахівців гуманітарного профілю), вони виявили невпевненість у необхідності їх використання, а також були дуже поміркованими у своєму прагненні оволодіння інформаційними технологіями для майбутньої науково-дослідницької діяльності.

Середній вхідний рівень сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі властивий тим фахівцям, яких приваблює той факт, що він дає можливість працювати у ЗВО, а не в школі, дитячому садочку, що для них є не досить цікавим видом професійної діяльності, і з'являється можливість мати більше коло професійних інтересів. Вони вважають, що науково-дослідницька діяльність не буде основним їхнім видом діяльності і займатися нею вони мають намір поверхнево, так щоб закінчити магістратуру. Знайомство з інформаційним середовищем у них відбулося, здебільшого, під час навчання протягом 1-4 або 1-5 курсів відбувалося на заняттях з інформатики, вони мають лише елементарні знання з інформаційних технологій і вважають, що такі знання і не будуть зайвими у науково-дослідницькій діяльності, проте не знають як конкретно застосовувати їх.

Достатній вхідний рівень сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі характеризується сформованим прагненням пізнати щось нове. Їхні мотиви вступу у магістратуру є свідомими та обґрунтованими, у них є бажання розширити свій науковий кругозір та ерудицію, що стане корисним і необхідним у майбутньому для їхньої професійної діяльності. Вони усвідомлюють необхідність займатися науково-дослідницькою діяльністю, розуміють підготовку для продовження навчання у аспірантурі; вважають що для досягнення бажаного рівня готовності до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі необхідно добре освоїти фаховий матеріал, належним чином організувати своє дослідження, апробувати його під час проходження практики, мають бажання, а дехто має і досвід участі у різних видах науково-дослідницької діяльності. Магістранти спеціальності «Музичне мистецтво», «Початкова освіта» та «Дошкільна» усвідомлюють важливість інформаційного середовища під час навчання у магістратурі, вбачають це за рахунок можливості спілкування з їхніми однолітками з інших навчальних закладів, обмінюватись досвідом, розширювати свої наукові знання і дослідницькі вміння.

Високий вхідний рівень сформованості мотиваційного компоненту майбутніх магістрів гуманітарного профілю визначався потребою у науково-дослідницькій діяльності, вони мали уже власні

напрацювання у цьому виді діяльності, у них спостерігалось стійке бажання продовжити навчання у аспірантурі. Ці майбутні магістри виявили бажання займатися всіма для них можливими видами науково-дослідницької діяльності, оскільки прагнуть до професійного зростання, щоб бути у майбутньому компетентним науковцем у обраній темі наукового дослідження. Застосування можливостей інформаційного середовища майбутні магістри гуманітарного профілю вважали обов'язковою складовою науково-дослідницької діяльності, ознакою компетентного науковця, підкреслюючи, що використовують Інтернет для пошуку деяких цікавих наукових статей, оголошень про наукові конференції, круглі столи, он-лайн вебінари, майстер класи, оголошення про конкурси, нові знайомства з однодумцями, для спілкування з друзями, обговорень власних досліджень тощо.

На констатувальному етапі експерименту в ході проведеного анкетування магістрантів гуманітарного профілю у КГ та ЕГ, співбесід з ними, спостережень за навчальним процесом під час відвідування занять був установлений вхідний рівень сформованості *мотиваційного компоненту* готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі. Отримані показники занесені в таблицю 3.5.

Таблиця 3.5

**Результати встановлення вхідного рівня сформованості
мотиваційного компоненту готовності до науково-дослідницької
діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у
інформаційному середовищі**

Групи	К-сть	Рівні сформованості мотиваційного компоненту								СБ
		Високий (5 балів)		Достатній (4 бали)		Середній (3 бали)		Низький (2 бали)		
		КМ	%	КМ	%	КМ	%	КМ	%	
КГ	68	2	2,94	9	13,24	23	33,82	34	50	2,69
ЕГ	65	3	4,62	11	16,92	22	33,85	29	41,62	2,81

Аналіз даних таблиці 3.5 дозволив констатувати однорідність КГ та ЕГ на даному етапі експерименту, так як вхідний рівень сформованості мотиваційного компоненту готовності до науково-

дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі згідно середнього балу у КГ становить 2,69, а у ЕГ 2,81, а у відсоткових показниках високий рівень в КГ був притаманний 2,94% особам, а в ЕГ – 4,62%; достатній рівень – в КГ – 13,24%, а в ЕГ – 16,92%; середній рівень: в КГ – 33,82%, а в ЕГ – 33,85,15%; низький рівень: в КГ – 50%, в ЕГ – 41,62%.

З метою визначення стану сформованості мотиваційного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю на підсумковому етапі було проведено анкетування (Додаток Б). Аналіз отриманих відповідей на поставлені запитання виявив, що більшість із випускників магістратури тих ЗВО, у яких було проведено дослідження хотіли би продовжувати своє навчання у аспірантурі, займатися науково-дослідницькою діяльністю та приймати участь у різних її видах. Окрім анкетування нами було проведено бесіди із магістрантами спеціальності «Музичне мистецтво», «Початкова освіта» та «Дошкільна», головною метою яких було з'ясування рівнів сформованості мотиваційного компонента (низький, середній, достатній, високий). Під час бесід визначено такі фактори:

- сформованість у майбутніх магістрів гуманітарного профілю інтересу до науково-дослідницької діяльності, різних її видів та форм, що знаходила відображення у бажанні отримати високий бал під час захисту магістерської роботи;
- використання можливостей інформаційного середовища для активізації науково-дослідницької діяльності;
- бажання продовжити навчання у аспірантурі, отриманні задоволення від участі у наукових та науково-практичних конференціях, форумах, круглих столах, відстоювання позиції власного нововведення, займати посади у навчальних закладах I-IV рівнів акредитації;
- рівень сформованості потреби брати участь у науково-дослідницькій діяльності, що обумовлюється внутрішньою необхідністю усвідомлювати себе конкурентоздатним компетентним науковцем;
- стан сформованості ініціативи дослідження тих чи інших педагогічних проблем як дієвого початку науково-дослідницької діяльності.

Наявність кожного із факторів оцінювалась 1 балом. Відповідно набрана кількість балів формувала загальну оцінку сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх магістрів

гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності. Отримані результати представлені у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Результати встановлення підсумкового рівня сформованості
мотиваційного компоненту готовності майбутніх магістрів
гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у
інформаційному середовищі**

Групи	К-сть	Рівні сформованості мотиваційного компоненту								
		Високий (5 балів)		Достатній (4 бали)		Середній (3 бали)		Низький (2 бали)		Сере дній бал СБ
		КМ	%	КМ	%	КМ	%	КМ	%	
КГ	68	4	5,88	12	17,65	26	38,24	26	38,24	2,91
ЕГ	65	13	20	33	50,77	17	26,15	2	3,08	3,87

Рівень сформованості мотиваційного компоненту готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі у КГ практично не відрізнявся від вхідного. Тоді як у ЕГ є значні покращення (табл. 3.6).

Порівняння результатів вхідного та підсумкового етапів сформованості мотиваційного компоненту готовності магістрантів спеціальності «Музичне мистецтво», «Початкова освіта», «Дошкільна» у інформаційному середовищі зроблено зведену таблицю 3.5.

Таблиця 3.7

**Результати встановлення вхідного рівня сформованості мотиваційного
компоненту готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до
науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі**

Групи	К-сть магістанті в (КМ))	Рівні сформованості мотиваційного компоненту								
		Високий (5 балів)		Достатній (4 бали)		Середній (3 бали)		Низький (2 бали)		СБ
		КМ	%	КМ	%	КМ	%	КМ	%	
КГ-ВК	68	2	2,94	9	13,24	23	33,82	34	50	2,69
КГ-ПК	65	3	4,62	11	16,92	22	33,85	29	41,62	2,81
ЕГ-ВК	68	4	5,88	12	17,65	26	38,24	26	38,24	2,91
ЕГ-ПК	65	13	20	33	50,77	17	26,15	2	3,08	3,87

Отже, згідно середнього балу рівень сформованості мотиваційного компоненту у КГ змінився з показника 2,69 до 2,81, це пояснюється нормальним природнім процесом, у ЕГ середній бал збільшився із показника 2,91 до 3,87; у відсоткових показниках високий рівень в КГ був зріс на 1,68%, а в ЕГ на 14,12%; достатній рівень – в КГ отримав приріст 3,68%, а в ЕГ – 33,12%; середній рівень: в КГ збільшився на 0,03%, а в ЕГ знизився на 12,09%; низький рівень: в КГ знизився на 8,38%, а в ЕГ – 35,16%. Отримані результати підтверджують позитивні зміни у рівні сформованості мотиваційного компоненту готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі.

Для встановлення рівня сформованості готовності *комунікативно-інформаційного компоненту* майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності було проведено анкетування (Додаток В). Під час анкетування з'ясовано знання, уміння і навички комунікативного спілкування майбутніх магістрів гуманітарного профілю та використання ними можливостей інформаційних технологій, які найбільш важливі для науково-дослідницької діяльності. За відповідь на кожне запитання можна було отримати від 2 до 5 балів, характеристика бальної системи подана у таблиці 3.5. Отже, за відповіді на запитання майбутній магістр гуманітарного профілю міг набрати мінімально 32, а максимально 80 балів.

Таблиця 3. 8

Характеристика балів кожного показника

Бал	Характеристика показника
«5»	показник розвинутий, чітко виражений, виявляється часто
«4»	показник виражений, але виявляється рідко та неефективно
«3»	показник виражений слабо, у виявленнях характерною є негативна спрямованість
«2»	показник не виявляється

Відповідно до отриманих балів було поділено опитуваних на 4 рівні сформованості комунікативно-інформаційного компоненту майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності: високий, достатній, задовільний, низький. Кожному рівню відповідає певна бальна шкала (таблиця 3.9).

Таблиця 3.9

Відповідність між рівнем сформованості комунікативно-інформаційного компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю та бальною шкалою

Рівень	Оцінка	Бальна відповідність	
		вхідний контроль	підсумковий контроль
високий	«5»	72-80	36-40
достатній	«4»	61-71	31-35
середній	«3»	49-60	25-30
низький	«2»	32-48	16-24

Установлено вхідний рівень сформованості комунікативно-інформаційного компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності магістрантів спеціальності «Музичне мистецтво», «Початкова освіта» та «Дошкільна» у інформаційному середовищі. Отримані показники занесені в таблицю 3.10.

Таблиця 3.10

Результати встановлення вхідного рівня сформованості комунікативно-інформаційного компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі

Групи	К-сть	Рівні сформованості комунікативно-інформаційного								СБ
		Високий («5»)		Достатній («4»)		Середній («3»)		Низький («2»)		
		КМ	%	КМ	%	КМ	%	КМ	%	
КГ	68	2	2,94	12	17,65	24	35,29	30	44,12	2,79
ЕГ	65	1	1,54	10	15,38	26	40	28	43,08	2,75

Аналіз даних таблиці 3.9 встановив однорідність контрольних і експериментальних груп на даному етапі експериментального дослідження, так як вхідний рівень сформованості комунікативно-інформаційного компоненту готовності магістрантів гуманітарного профілю контрольних і експериментальних груп до науково-

дослідницької діяльності у інформаційному середовищі згідно середнього балу є майже однаковим, а у відсоткових показниках високий рівень в КГ був притаманний 2,94% особам, а в ЕГ – 1,548%; достатній рівень – в КГ – 17,65%, а в ЕГ – 15,38%; середній рівень: в КГ – 35,29%, а в ЕГ – 40%; низький рівень: в КГ – 44,12%, в ЕГ – 43,08%.

Для з'ясування підсумкового рівня сформованості комунікативно-інформаційного компоненту готовності майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності КГ і ЕГ у інформаційному середовищі проведено анкетування (Додаток Г) у якому визначено наскільки було застосовано майбутніми магістрами гуманітарного профілю можливості інформаційних технологій під час написання магістерської роботи. Повноту відповіді на кожне запитання оцінювалось від 2 до 5 балів, характеристика бальної системи подана у таблиці 3.5., а відповідність рівням сформованості у таблиці 3.6. Отримані результати зафіксовані у таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

Результати встановлення підсумкового рівня сформованості комунікативно-інформаційного компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі

Групи	К-сть	Рівні сформованості комунікативно-інформаційного								СБ
		Високий («5»)		Достатній («4»)		Середній («3»)		Низький («2»)		
		КМ	%	КМ	%	КМ	%	КМ	%	
КГ	68	5	7,35	15	22,06	24	35,29	24	35,29	3,01
ЕГ	65	11	16,92	24	36,92	27	41,54	3	4,62	3,66

Аналіз даних, які представлено у табл. 3.10 та 3.11 підтверджують ефективність запропонованих нами педагогічних умов та авторської структурної моделі формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі і для формування комунікативно-інформаційного компоненту. Аналіз таблиць показав, що кращі показники в ЕГ, ніж в КГ, а саме:

- кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю з високим рівнем сформованості цього компоненту в КГ зросла від 2,94% до 7,35%, а в ЕГ – від 1,54% до 16,92%;
- кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю, яким властивий достатній рівень сформованості комунікативно-інформаційного компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності, зросла в контрольних групах від 17,65% до 22,06%, а в ЕГ – від 15,38% до 36,92%;
- кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю, в яких сформувався середній рівень цього компоненту в КГ залишився без змін, а в ЕГ збільшився від 40% до 41,54%;
- кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю з низьким рівнем сформованості цього компоненту на завершальному етапі експериментального дослідження зменшилась в КГ від 44,12% до 43,08%, а в ЕГ – від 35,29% до 4,62%;
- за показниками середнього балу відбулися такі зміни: в КГ зміни відбулися від 2,79 бала до 3,01 бала (на 0,22 бала), а в ЕГ – від 2,75 до 3,66 бала (на 0,91 бала), що на 0,69 бала більше, ніж в контрольних групах.

Для визначення вхідного рівня сформованості *креативного компоненту готовності* магістрантів спеціальності «Музичне мистецтво», «Початкова освіта» та «Дошкільна» до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі було використано методику Н. Вишнякової [42]. За якою визначено результат сформованості «Я-реального» і «Я-ідеального» за такими креативними якостями: творче мислення, допитливість, оригінальність, уява, інтуїція, емоційність, почуття гумору, творче ставлення до професії.

Так, з практичної точки зору важливими для нас були показники «Я-реального» по тих креативних якостях, де показник був більшим ніж у «Я-ідеального». Рівні сформованості креативного компоненту готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі: низький (сформовано 1-4 якостей), задовільний (сформовано 5-6 якостей), достатній (7 якостей), високий (8 якостей). Отримані числові показники відображені у табл. 3.12.

Результати встановлення вхідного рівня сформованості креативного компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі

Групи	К-сть	Рівні сформованості креативного компоненту								СБ
		Високий («5»)		Достатній («4»)		Середній («3»)		Низький («2»)		
		КМ	%	КМ	%	КМ	%	КМ	%	
КГ	68	3	4,41	12	17,65	22	32,35	31	45,59	2,81
ЕГ	65	2	3,08	13	20	21	32,31	29	44,62	2,81

Аналіз даних таблиці 3.12 встановив однорідність КГ і ЕГ на вхідному етапі експериментального дослідження, так як вхідний рівень сформованості креативного компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі згідно середнього балу є майже однаковим, а у відсоткових показниках високий рівень в КГ був притаманний 4,41% особам, а в ЕГ – 3,08%; достатній рівень – в КГ – 17,65%, а в ЕГ – 20%; середній рівень: в КГ – 32,35%, а в ЕГ – 32,31%; низький рівень: в КГ – 45,59%, в ЕГ – 44,62%.

З метою визначення підсумкового стану сформованості креативного компоненту готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі було проаналізовано магістерські роботи та захист своїх досліджень під час якою за допомогою системи запитань (для кожного магістра запитання стосувались теми магістерської роботи). Креативний компонент оцінювався за такими рівнями:

Низький: відчутна втрата інтересу до обраної теми магістерської роботи, низький рівень мотивації до науково-дослідницької діяльності. Проте, такий рівень характеризується здатністю до продуктивного породження несподіваних ідей, щодо вирішення тої чи іншої наукової проблеми, не переймаючись можливостями їх доцільності.

Середній: присутній страх критики виказаних нестандартних думок під час захисту магістерської роботи, переживання невдач призвело до небажання майбутніх магістрів гуманітарного профілю мислити креативно і пропонувати неординарні рішення. Майбутні

магістри гуманітарного профілю задовільного рівня сформованості креативного компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі характеризуються стандартністю і шаблонністю щодо генерування ідей.

Достатній: відчутний спрямований інтерес і готовність у майбутніх магістрів гуманітарного профілю до створення та дослідницької реалізації принципово нових і незвичайних ідей. Їм притаманна загострена реакція на виникаючі суперечності самооцінки і об'єктивних результатів діяльності та є важливим стимулом для породження креативних ідей під час науково-дослідницької діяльності.

Високий: характеризується легкістю і швидкістю генерування оригінальних, неповторних, продуманих та деталізованих нестандартних ідей майбутніх магістрів гуманітарного профілю, підпорядкованістю їхньої творчості професійній мотивації, стійкому інтересу до науково-дослідницької діяльності.

Отримані показники відображені у таблиці 3.13.

Таблиця 3.13

**Результати встановлення підсумкового рівня сформованості
креативного компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності
майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному
середовищі**

Групи	К-сть	Рівні сформованості креативного компоненту								СБ
		Високий («5»)		Достатній («4»)		Середній («3»)		Низький («2»)		
		КМ	%	КМ	%	КМ	%	КМ	%	
КГ	68	5	7,35	15	22,06	27	39,71	21	30,88	3,06
ЕГ	65	11	16,92	27	41,54	22	33,85	5	7,69	3,67

Аналіз числових даних таблиці 3.13 засвідчує позитивні зміни у формуванні креативного компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі, оскільки середній бал у контрольних групах становив 3,06, що зумовлено природнім процесом, а у експериментальних став 3,67, при цьому приріст становив 0,86, в той же час приріст контрольних груп тільки 0,25.

Відсоткові показники наступні:

- кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю з високим рівнем сформованості креативного компоненту в КГ зросла від 4,41% до 7,35%, а в ЕГ – від 3,08% до 16,92%;
- кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю, яким властивий достатній рівень сформованості креативного компоненту, зросла в контрольних групах від 17,65% до 20%, а в ЕГ – від 22,06% до 41,54%;
- кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю, в яких сформувався середній рівень цього компоненту, зменшилась в КГ від 32,35% до 32,31%, а в ЕГ – від 39,71% до 33,85%;
- кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю з низьким рівнем сформованості цього компоненту на завершальному етапі експериментального дослідження зменшилась в КГ від 45,59% до 30,88%, а в ЕГ – від 44,62% до 7,69%.

Для з'ясування стану сформованості *операційно-діяльнісного (практичного) компоненту* готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності на вхідному етапі було проведено практичне опитування (один із варіантів подано у Додатку Е), у якому з'ясовано наявність одних з необхідних практичних вмінь для організації науково-дослідницької діяльності. Оцінювання здійснювалось наступним чином: вірна відповідь на одне запитання 1 бал, відповідно за набраних 4 бали майбутній магістр отримувал оцінку «5», 3 бали – «4», 2 бали – «3», 1 бал – «2». Отримані результати зафіксовано у таблиці 3.14.

Таблиця 3.14

Результати встановлення вхідного рівня сформованості операційно-діяльнісного компоненту готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі

Групи	К-сть	Рівні сформованості операційно-діяльнісного компоненту								СБ
		Високий («5»)		Достатній («4»)		Середній («3»)		Низький («2»)		
		КМ	%	КМ	%	КМ	%	КМ	%	
КГ	68	6	8,82	9	13,24	21	30,88	32	47,06	2,84
ЕГ	65	5	7,69	8	12,31	23	35,38	29	41,62	2,83

Аналіз даних таблиці 3.14 встановив, що на вхідному етапі експериментального дослідження контрольні та експериментальні групи мали приблизно однаковий рівень сформованості операційно-діяльнісного (практичного) компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі. Це підтверджено наступними показниками: середній бал відрізняється тільки на 0,01, що не є дуже суттєвим; у відсотках: високий рівень в КГ був притаманний 8,82% особам, а в ЕГ – 7,69%; достатній рівень – в КГ – 13,24%, а в ЕГ – 12,31%; середній рівень: в КГ – 30,88%, а в ЕГ – 35,38%; низький рівень: в КГ – 47,06%, в ЕГ – 41,62%.

Рівень виконання та захист магістерської роботи був основним показником підсумкового рівня операційно-діяльнісного (практичного) компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі. Виконання магістерської роботи включало два основних етапи: написання та захист. Під час оцінювання магістерської роботи використано критерії, що подані у табл. 3.15:

Таблиця 3.15

Критерії та їх показники оцінювання захисту магістерської роботи

№	Критерій та його бальний еквівалент	Показники
1	зміст магістерської роботи (0-1,5 бали)	актуальність, науковість, доступність, теоретичне і практичне значення роботи; відповідність фаху; системність і повнота у розкритті теми; аргументованість висновків, їх відповідність отриманим результатам; наукова новизна одержаних результатів; наявність проблемних запитань; висвітлення методики проведення та отриманих результатів педагогічного експерименту; дослідницький характер роботи; доцільність та коректність використаних наукових методів дослідження; відповідність представленої роботи вимогам до оформлення наукових робіт; стилістичне та орфографічне оформлення тексту роботи; використання методів індукції і дедукції;

2	використання наочності (0-1)	доцільність використаних наочних засобів; проблемність у застосуванні; наявність презентації; послідовність, поєднання демонстрацій презентації із виступом; відповідність доповіді допустимим часовим нормам;
3	майстерність у викладенні матеріалу (0-1,5 бали)	вільне володіння проблемою дослідження; стиль, грамотність, логічність викладу; дотримання плану, структури, логічності та послідовності викладу; доказовість та аргументованість у роз'ясненні проблеми дослідження, виділення об'єкту, предмету, мети дослідження, наявність висновків; виділення перспективних напрямів дослідження у даній науковій проблемі; використання наукових методів проблемного викладення, індукції, дедукції; чіткі, лаконічні, доцільні відповіді на запитання слухачів, вихід із проблемних ситуацій, застосування яскравих прикладів;
4	досягнення цілей роботи (0-1 бали)	підтвердження робочої гіпотези

Паперовий варіант магістерської роботи оцінювалось за наступними критеріями: *оформлення роботи (0-1 бал)*: відповідність технічним вимогам; дотримання існуючих правил цитування й оформлення посилань, бібліографії; наявність назви, нумерації й розшифровки умовних позначень малюнків і таблиць; представлення змісту роботи зв'язне й аргументовано, без помилок друку; *актуальність й обґрунтування дослідження (0-2 бали)*: обґрунтування актуальності дослідження; повнота літературного огляду, зокрема вивчення українських і зарубіжних, класичних і сучасних традицій дослідження проблеми; чіткість визначення об'єкту, предмету, мети, завдань, гіпотези, методів дослідження; логічність побудови плану роботи; *дослідницька компетентність майбутнього магістра гуманітарного профілю (0-2 бали)*: відповідність назви загальному змісту роботи; ступінь узгодженості задуму роботи та його реалізації; співвідношення й взаємозв'язок теоретичного та емпіричного матеріалу; повнота опису, глибина обговорення та якість інтерпретації результатів;

використання сучасних методів обробки даних дослідження; повнота розкриття проблеми в цілому; характер і ступінь власного внеску в дослідження проблеми; коректність авторських узагальнень, змістовність і обґрунтованість висновків та ін.

Визначення оцінки та рівня сформованості операційно-діяльнісного компоненту відбувалась за наступною схемою: 9-10 балів – оцінка «5», рівень високий; 8-9 – оцінка «4», рівень достатній; 6-8 бали – оцінка «3», рівень середній; 0-6 бали – оцінка «2», рівень низький.

Крім описаних критеріїв доповіді захисту магістерської роботи, як результату науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі аналізувалася, порівнювалася та враховувалася їхня участь у таких заходах, як науково-практичні конференції; педагогічних читаннях, науково-практичних семінарах, круглих столах з актуальних проблем сучасної науки й освіти; участь у роботі наукового товариства майбутніх магістрів та аспірантів «Наука майбутнього»; університетському етапі Всеукраїнської студентської олімпіади, конкурсі студентських та магістрантських наукових робіт; публікації в збірниках наукових робіт та ін. Отримані результати зафіксовано у таблиці 3.16.

Таблиця 3.16

Результати встановлення підсумкового рівня сформованості операційно-діяльнісного компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі

Групи	К-сть	Рівні сформованості операційно-діяльнісного компоненту								СБ
		Високий («5»)		Достатній («4»)		Середній («3»)		Низький («2»)		
		КМ	%	КМ	%	КМ	%	КМ	%	
КГ	68	7	10,29	14	20,59	25	36,76	22	32,35	3,09
ЕГ	65	13	20	21	30,31	28	43,08	3	4,62	3,68

Порівняльний аналіз цифрових даних таблиці 3.16 дав змогу дійти висновку, що запропоновані в дисертації педагогічні умови та авторська модель формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному

середовищі є ефективною для сформованості операційно-діяльнісного (практичного) компоненту. Що підтверджують отримані результати: приріст середнього балу 0,59; приріст показників високого рівня готовності для ЕГ у порівнянні з показниками КГ становив 10,57%; достатнього рівня – 10,65%; збільшення показників середнього рівня становило 1,82%; низького – 22,29%.

Для візуального сприйняття зміни показників таблиць 3.14 та 3.16 було побудовано діаграму (рис. 3.1), що підтверджує ефективність впровадженої педагогічної технології готовності до науково-дослідницької діяльності магістрантів спеціальностей «Музичне мистецтво», «Початкова освіта», «Дошкільна освіта» в інформаційному середовищі для експериментальних груп, під час формування операційно-діяльнісного компоненту та незначні природні зміни у показниках контрольних груп.

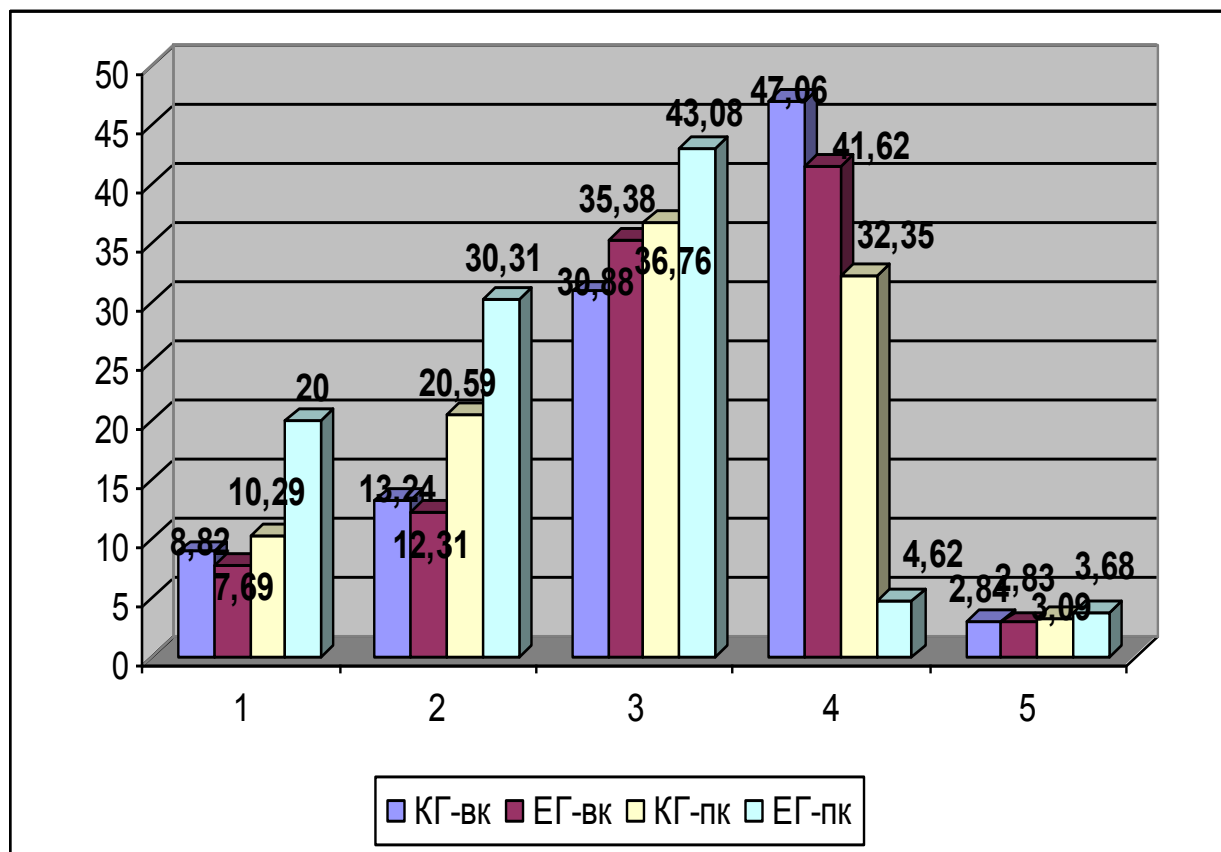

Рис. 3.3 Динаміка формування операційно-діяльнісного (практичного) компоненту готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі (у %)

Для визначення загальної сформованості готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у

інформаційному середовищі використано наукове бачення, яке запропоновано у дисертаційному дослідженні Р. Брик [35]:

Високий рівень характерний для майбутніх магістрів гуманітарного профілю, у яких був високий рівень сформованості всіх чотирьох компонентів готовності до науково-дослідницької діяльності.

Достатній рівень властивий майбутнім магістрам гуманітарного профілю у яких були високий і достатній рівні сформованості різних компонентів готовності до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі та не виявлено жодного задовільного рівня.

Середній рівень міг мати той майбутній магістр гуманітарного профілю, у якого всі компоненти готовності до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі визначалися високим, достатнім і задовільним рівнями (без низького).

Низький рівень властивий майбутньому магістру, у якого хоча б один компонент готовності до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі був сформований на низькому рівні.

Для аналізу динаміки сформованості готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі проаналізовано стан сформованості кожного компоненту, як на вхідному етапі так і на підсумковому та індивідуальні показники сформованості кожного компоненту в КГ та ЕГ, визначено кількість магістрантів, яким властиві відповідні рівні сформованості. Отримані результати узагальнено в табл. 3.17.

Таблиця 3.17

Результативність формування готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі

Групи	К-сть майбутніх магістрів (КМ)	Рівні готовності до науково-дослідницької діяльності								
		Високий		Достатній		Середній		Низький		Середній бал
		КМ	%	КМ	%	КМ	%	КМ	%	
КГ(вк)	68	2	2,94	9	13,24	23	33,82	34	50	2,75
КГ(пк)	68	4	5,88	12	17,65	26	38,24	26	38,24	2,91
ЕГ(вк)	65	1	1,54	8	12,31	27	41,54	29	41,62	2,71
ЕГ(пк)	65	11	16,92	21	32,31	28	43,08	5	7,69	3,58

Аналіз числових показників таблиці 3.17 засвідчує позитивні

зміни у формуванні готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі, оскільки різниця у показниках середнього балу у КГ становила тільки 0,16, в той час коли середній бал у ЕГ зазнав змін з 2,71 до 3,58, а приріст становив 0,87.

Відсоткові показники наступні:

- кількість майбутніх магістрів з високим рівнем сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності в КГ зросла від 2,94% до 5,88%, а в ЕГ – з 1,54% до 16,92%;
- кількість майбутніх магістрів з достатнім рівень готовності до науково-дослідницької діяльності зросла в контрольних групах від 13,24% до 17,65%, а в ЕГ – від 12,31% до 32,31%;
- кількість майбутніх магістрів з середнім рівнем готовності до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі, зросла в КГ від 33,82% до 38,24%, а в ЕГ – від 41,54% до 43,08%;
- кількість майбутніх магістрів з низьким рівнем готовності до науково-дослідницької діяльності на завершальному етапі дослідження зменшилась в КГ від 50% до 38,24%, а в ЕГ – від 41,62% до 7,69%.

Отримані дані відображено на рис. 3.4.

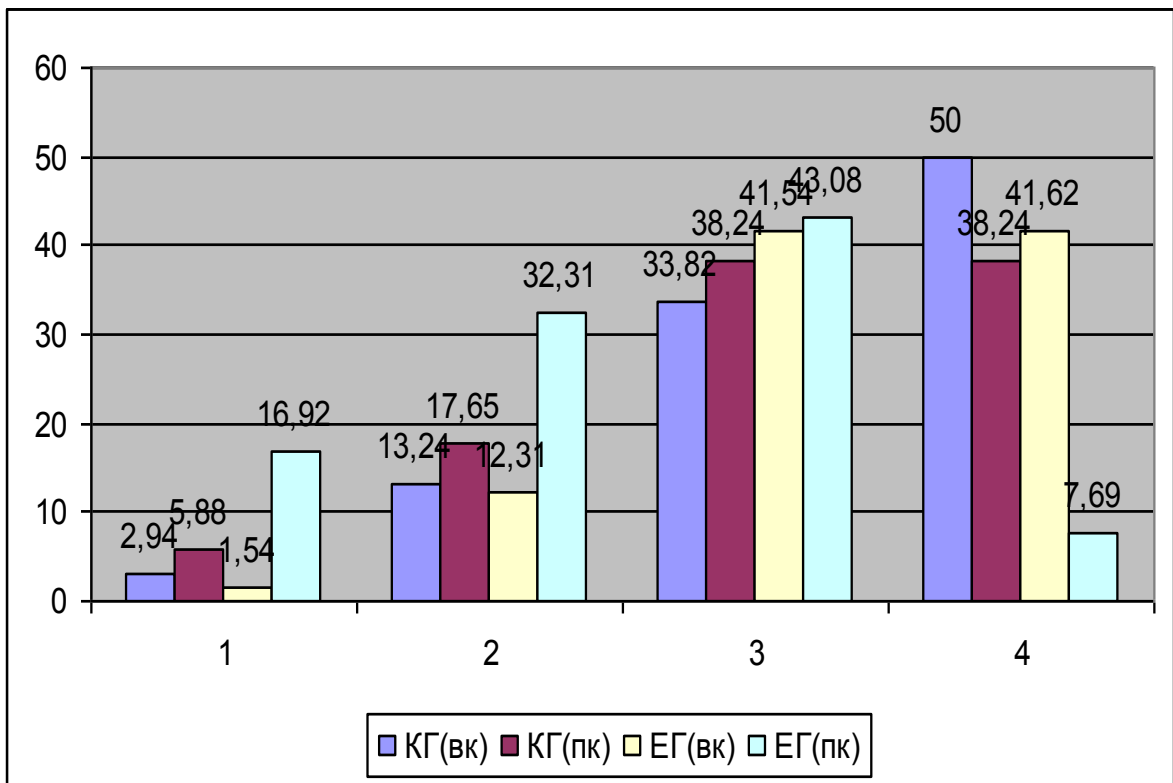

Рис. 3.4. Динаміка формування рівнів готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі (у %)

Таким чином, можемо констатувати, що розроблена структурна модель формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності спрямована на забезпечення високої якості вищої освіти, підвищення конкурентоздатності майбутніх фахівців на ринку праці. Впровадження в освітній процес авторської моделі та педагогічних умов забезпечило позитивні механізми для інтеграції вищої школи України до світового освітянського і наукового простору, шляхом впровадження досвіду передових університетів світу в науково-дослідну діяльність ЗВО України. Результатом впроваджених педагогічних умов та реалізації авторської структурної моделі стали кількісні та якісні зміни показників науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю у інформаційному середовищі. У практичній площині це підтверджується такими проявами: змінилася мотивація участі магістрантів у науково-дослідній роботі (із зовнішньої та внутрішню); поглибилися теоретичні знання; підвищилася якість виконання і захисту магістерських робіт; зросла активність магістрантів спеціальностей «Музичне мистецтво», «Початкова освіта», «Дошкільна освіта» до науково-дослідницької діяльності, збільшилася кількість майбутніх магістрів гуманітарного профілю, які беруть участь у науково-практичних конференціях, конкурсах наукових робіт, олімпіадах, збільшилася кількість публікацій.

Висновки до третього розділу

1. Проаналізовано етапи експериментального дослідження (підготовчий, основний, результативний), визначено специфіку кожного етапу, проведено аналіз ефективності експериментальної методики реалізації педагогічної моделі та педагогічних умов сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів у інформаційному середовищі.

2. Для визначення рівня готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності було проведено педагогічну діагностику, яка передбачала розробку спеціальних анкет, проведення інтерв'ю, вивчення науково-дослідницької діяльності. Педагогічна діагностика показала, що майбутні магістри гуманітарного профілю розуміють наявність тісного зв'язку між науково-дослідницькою діяльністю і їхнім ставлення до

майбутньої професійної діяльності. Це ставлення є інтегральним показником ставлення до навчальної діяльності й можливістю реалізації свого потенціалу як особистості. Тільки 49% опитаних мали уявлення про методи опрацювання наукової літератури, правила написання тез, анотацій, статей, рецензій, доповідей, рефератів; 37% опитаних мали уявлення про особливості організації та здійснення дослідницької діяльності. При теоретичному опитуванні виявлено проблеми у майбутніх магістрів із вміннями організувати власну науково-дослідницьку діяльність.

3. Ефективність запропонованої структурної моделі та результативність педагогічних умов визначалися за рівнем сформованості мотиваційного; комунікативно-інформаційного; креативного; операційно-діяльнісного компонентів сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів у інформаційному середовищі.

4. Аналізуючи отримані дані були засвідчені позитивні зміни у формуванні готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі, оскільки різниця у показниках середнього балу у КГ становила тільки 0,16, в той час коли середній бал у ЕГ зазнав змін з 2,71 до 3,58, при цьому приріст становив 0,87. Кількість майбутніх магістрів з високим рівнем готовності до науково-дослідницької діяльності в КГ зросла від 2,94% до 5,88%, а в ЕГ – від 1,54% до 16,92%; достатній рівень зріс в КГ від 13,24% до 17,65%, а в ЕГ – від 12,31% до 32,31%; середній рівень – в КГ від 33,82% до 38,24%, а в ЕГ – від 41,54% до 43,08%; низький рівень зменшився в КГ від 50% до 38,24%, а в ЕГ – від 41,62% до 7,69%.

5. Для аналізу статистичних даних використано метод порівняння дисперсій за допомогою F-критерію, який дав змогу довести, що результати нашого експериментального дослідження є достовірними з вірогідністю більшою, ніж 99,99%. Ефективність підготовки до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю залежить від цілеспрямованого застосування запропонованих в дисертаційному дослідженні педагогічних умов та моделі.

Матеріали розділу відображені у таких публікаціях: [26], [23].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

На підставі здійсненого дослідження теоретично обґрунтовано і практично вирішено проблему формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі. Одержані результати дозволили зробити загальні висновки.

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури дав підстави констатувати, що сучасна професійна підготовка магістрів передбачає теоретичне навчання, практичну підготовку та магістерську роботу і спрямована на створення умов для творчого розвитку обдарованої особистості та підготовку фахівців за такими напрямками діяльності: науково-дослідним, науково-педагогічним, управлінським. Науково-дослідницька діяльність майбутніх магістрів гуманітарного профілю виступає найважливішим засобом ефективної підготовки фахівців, яка дає можливість оволодіти основами творчої діяльності, методами, прийомами й навичками виконання науково-дослідницьких робіт, розвиває креативність, самостійність. У практичній площині науково-дослідна діяльність охоплює два взаємопов'язаних елементи (навчання елементів дослідницької діяльності, організації і методики наукової творчості; наукові дослідження, які здійснюються під керівництвом професорсько-викладацького складу) та передбачає певні етапи (попередній, концептуально-методологічний, організаційно-практичний, узагальнюючий, етап розповсюдження інноваційного педагогічного досвіду).

2. Під інформаційним середовищем ЗВО будемо розуміти систему інформаційно-комунікаційних та традиційних засобів, спрямованих на організацію навчальної діяльності майбутніх магістрів гуманітарного профілю в контексті якісної участі в науково-дослідницькій діяльності. До складових інформаційного середовища віднесено: комп'ютерний інформаційний простір, основою якого є інформаційно-комунікаційні технології; інформаційну культуру як засіб спілкування у інформаційному середовищі; кадрове забезпечення.

3. Визначено компоненти готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі: мотиваційний компонент (визначає позитивне ставлення до науково-дослідницької діяльності у межах обраної професії); комунікативно-інформаційний (передбачає обмін

інформацією, організацію науково-дослідницької діяльності за допомогою комунікативних засобів); креативний (сприяє науково-дослідницькій самореалізації, активізує особистісний потенціал і саморозвиток); операційно-діяльнісний (передбачає оволодіння низкою науково-дослідницьких методів, прийомів та організаційних форм). Основними критеріями обрано: позитивне ставлення до науково-дослідницької діяльності, потреба у застосуванні засобів інформаційного середовища; ступінь міжособистісного наукового спілкування; розвиток науково-дослідницької творчості; наявність фахових знань. Готовність визначалася за високим, достатнім, середнім і низьким рівнями.

4. На основі аналізу літературних джерел та практичного досвіду визначено та теоретично обґрунтовано сукупність педагогічних умов формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі: створення інформаційного середовища ЗВО на засадах особистісно-орієнтованого підходу; поетапне формування позитивного внутрішнього ставлення до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі; впровадження компетентнісного підходу у підготовку майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності; спрямованість спецкурсу «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи» на вдосконалення практичних умінь науково-дослідницької діяльності магістрантів гуманітарного профілю. Для реалізації визначених педагогічних умов було: створено комунікаційну мережу інформаційного середовища ЗВО; здійснено поетапне переведення зовнішньої мотивації магістрантів до науково-дослідницької діяльності у внутрішню; розроблено комплекс вправ на вирішення професійних ситуацій і проблемних завдань; впроваджено спецкурс «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи». Характерною спільною ознакою для педагогічних умов є вмотивована включеність магістрантів в науково-дослідницьку діяльність.

5. На основі авторського бачення розроблено, впроваджено та експериментально перевірено ефективність структурної моделі формування готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі. У нашому баченні модель має вигляд структурно-логічної схеми, до якої увійшли: мета, напрями підготовки майбутніх магістрів, методи і засоби, сформовані уміння, шляхи активізації науково-дослідницької

діяльності, педагогічні умови, складові інформаційного середовища, компоненти, рівні готовності, результат. Доведено, що дієвість моделі визначають педагогічні умови та складові інформаційного середовища.

5. Ефективність упровадженої моделі визначено за результатами формувального експерименту, який засвідчив позитивні зміни. Збільшення відсоткового приросту майбутніх магістрів гуманітарного профілю ЕГ, які володіють високим, достатнім та середнім рівнями готовності до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі, становить відповідно 15,38%, 20% та 1,54%, в той час, як показники для КГ – 2,94%, 4,41% та 4,36% відповідно, причому спостерігається зменшення кількості майбутніх магістрів, що перебувають на низькому рівні – відповідно 11,76% (КГ) та 33,93% (ЕГ). Для аналізу статистичних даних використано метод порівняння дисперсій за допомогою F-критерію, який дав змогу довести, що результати експериментального дослідження є достовірними з вірогідністю більшою, ніж 99,99%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко О. О., Матох В. М. Особливості розробки навчальних програм при впровадженні комп'ютерного навчання. *Військова освіта*. Харків : Основа, 2000. С. 189–91.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України : Історія. Теорія : [підруч. для майбутніх магістрів, аспірантів та молодих викладачів ВНЗ]. К. : Либідь, 1998. 558 с.
3. Алфимов В. М. Развиваем умственные и творческие способности старшеклассников. *Одаренный ребенок*. 2003. № 5. С. 30–41.
4. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе. М. : Просвещение, 1997. 184 с.
5. Балабанова К. Є. Модель формування професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей ВНЗ. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : [збірник наукових праць]. 2010. Вип. 28–29. С. 116–121.
6. Балабанова К. Є. Формування професійної компетентності студентів технічних спеціальностей у вищих навчальних закладах. *Вища освіта України*. К. : Гнозис, 2009. Т. II (14). С. 299–305.
7. Баловсяк Н. В. Історико-педагогічний аналіз виникнення поняття «інформаційна компетентність». *Матеріали III МНПК «Динаміка наукових досліджень – 2014»*. Дніпропетровськ, 2014. Том 25. С. 12.
8. Бачієва Л. О. Інтеграція педагогічних підходів до проектування методики навчання основам наукових досліджень майбутніх інженерів-педагогів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : [збірник наукових праць]. 2010. Вип. 28–29. С. 122–126.
9. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогіка : [учебник для индустриально-педагог. техникумов и для студентов инженерно-педагогических специальностей]. Екатеринбург : Деловая книга, 1999. 344 с.
10. Берека В. Є. Написання дипломних робіт слухачами магістратури вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку менеджерів освіти. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошук* : [зб. наук. праць] / [гол. ред. Сущенко Т. І.]. Запоріжжя. 2007. Вип. 41. С. 22–27.
11. Берека В. Є. Фахова підготовка магістрів з менеджменту освіти : Теорія і методика : [монографія]. Хмельницький : ХГПА, 2008. 482 с.

12. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. М. : Изд-во. Института профессионального образования МО России. 1995. 342 с.

13. Близнюк М. М. Формування основ інформаційної культури у майбутніх магістрів вищих навчальних закладів прикладного та декоративного мистецтва : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання» / Микола Миколайович Близнюк. Івано-Франківськ, 2000. 188 с.

14. Бойко Г. В., Соболев В. О., Пустова Ф. Д. Гуманітарне освітнє середовище. К. : Плеяди, 2005. 112 с.

15. Бойко О. В. Формування готовності до управлінської діяльності у майбутніх магістрів військово-соціального управління : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / Олег Володимирович Бойко. К., 2005. 252 с.

16. Бойцун О. Б. Педагогічні умови підготовки майбутніх магістрів технічного коледжу до застосування інформаційних технологій. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів України* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 14 листопада 2008 р. Хмельницький : НАДПСУ, 2008. С. 306–310.

17. Бойцун О. Б. Технологія підготовки майбутніх магістрів коледжу технічного профілю до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Оксана Борисівна Бойцун. Тернопіль, 2009. 286 с.

18. Болюбаш Н. М. Використання сучасних інформаційних технологій у професійній підготовці економістів [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання* : [електронне наукове фахове видання]. Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України. 2009. Випуск 5(13). Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em13/content/09bnmetv.htm>.

19. Бондар В. І. Дидактика. К. : Либідь, 2005. 264 с.

20. Бондар О. А., Кравчина О. Є., Олефіра Л. М. Інформаційна культура як складова професіоналізму методичного працівника [Електронний ресурс] *Інформаційні технології і засоби навчання* : [електронне наукове фахове видання]. Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України. 2008.

Випуск 4(8). Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/ITZN/em8/content/08boarwm.htm>.

21. Болонський процес 2020 – Європейський простір освіти у новому десятиріччі [Електронний ресурс] // Львовенське Комюніке : [комюніке конференції Європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту]. Львовен ; Лувен-ла-Ньов. 28–29 квітня 2009 р. Режим доступу: <http://nau.edu.ua/ua/study/bolonskij-protses/1196-lovenske-komyunike.html>.

22. Бопко І. З. До питань підготовки майбутніх магістрів гуманітарного профілю. *Нові технології навчання* : [наук.-метод. зб.] : в 2 – х ч. Київ ; Вінниця : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, 2011. Вип. 69. Частина I. С. 157–160.

23. Бопко І. З. Компоненти, критерії та показники готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля*. 2012. Ч. 1. №8 (179). С. 240–246.

24. Бопко І. З. Модель педагогічної технології формування готовності майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності в інформаційному середовищі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах*: зб. наук. пр. Запоріжжя. 2012. Вип. 10 (78). С. 25–29.

25. Бопко І. З. Педагогічні умови формування готовності майбутніх магістрів до науково-дослідницької діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2012. №24. С. 25–27.

26. Бопко І. З. Рівень сформованості компонентів готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніми магістрами гуманітарного профілю. *Materiály VIII mezinárodní vědecko – praktická conference «Dny vědy – 2012»*. Díl 26. Pedagogika: Praha. Publishing House «Education and Science» s. r. o С. 88–91.

27. Бопко І. З. Роль науково-дослідницької діяльності при підготовці магістрів гуманітарного профілю. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Серія : Педагогіка і психологія : [зб. статей]. Ялта : РВВ КГУ, 2011. Вип. 33. Ч. 2. С. 102–107.

28. Бопко І. З. Складові інформаційного середовища майбутніх магістрів гуманітарного профілю. *Науковий вісник Чернівецького*

університету : [збірник наукових праць]. Чернівці : Чернівецький нац. у-т, 2011. Вип. 566. Педагогіка та психологія. С. 15–20.

29. Бопко І. З. Спецкурс «Практикум. Вступ до написання магістерської роботи», методи його вивчення. *Науковий вісник Чернівецького університету* : [збірник наукових праць]. Чернівці : Чернівецький нац. у-т, 2012. Вип. 621. Педагогіка та психологія. С. 17–24.

30. Бопко І. З. Стан готовності майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. Випуск 108. Частина I. С. 6–10.

31. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика : [учебник для вузов]. СПб : Издательство «Питер», 2000. 304 с.

32. Борисов В. В. Формування готовності вчителя до дослідницької педагогічної діяльності в умовах поетапної підготовки майбутніх магістрів педагогічного вузу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / Вячеслав Вікторович Борисов. К. : Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, 1997. 22 с.

33. Борытко Н. М. Профессионально-педагогическая компетентность педагога [Электронный ресурс]. Интернет-журнал «Эйдос». 2007. 30 сентября. Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2007/0930-10.htm>.

34. Браславська О. О., Олефіренко Н. В. Підготовка вчителя до використання інтерактивних технологій у навчальному процесі. *Науково-дослідна робота майбутніх магістрів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя* : [зб. наук. пр.]. Х. : Факт, 2010. Вип. 1. С. 98–105.

35. Брик Р. С. Формування професійної компетентності майбутніх працівників сфери туризму в професійно-технічних навчальних закладах засобами інформаційних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / Роман Степанович Брик. К. : Київ. нац. авіац. ун-т, 2011. 20 с.

36. Бугаєць Н. А. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів до роботи з сім'єю учня : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти»/ Наталя Анатолівна Бугаєць. Харків, 2002. 18 с.

37. Бурдейна Н. Б., Азнаурян І. О., Глива В. А. Тестовий електронний допуск до навчальних занять як засіб активізації самостійної діяльності майбутніх магістрів. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : [збірник наукових праць]. Вип. XXXIX Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2007. С. 29–32.

38. Вакуленко В. М., Іванова С. Д. Психолого-педагогічна практика як умова і фактор якісної підготовки магістрів в системі вищої освіти. *Психологічні та соціально-економічні проблеми трансформації сучасного суспільства* : [матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Луганськ, 18–19 березня 2002 р.)]. Луганськ : Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля, 2002. С. 7–8.

39. Великий тлумачний словник української мови [з додат. і доп.] / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К. ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

40. Виханский О. С. Стратегическое управление. М. : Гардарика. 2000. 296 с.

41. Вихрущ В. О., Матіяш В. В. Педагогічна практика магістрів у системі підготовки фахівця початкової освіти. *Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу : досвід впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ТНПУ ім. В. Гнатюка* : [матеріали регіон. наук.-практ. семінару (Тернопіль, 15-16 жовтня 2005 р.)] / [за ред. В. В. Грубінка]. Тернопіль, 2005. Ч. 3. С. 180–181.

42. Вишнякова Н. Ф. Креативная психопедагогика. Психология творческого обучения. Минск : РИВШ при БГУ, 1995. 186 с.

43. Вища освіта України і Болонський процес : [навчальний посібник] / [Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д. та ін.]; за ред. В. Г. Кременя. К. : Освіта, 2004. 384 с.

44. Вілкова О. Ю. Основи науково-дослідної роботи майбутніх магістрів : [опорний конспект лекцій]. К. : ІПК ДСЗУ, 2008. 74 с.

45. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи (Авторизований доступ) : [підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для майбутніх магістрів магістратури]. К. : ЦУЛ, 2006. 384 с.

46. Волкова Н. Проблема підготовки майбутніх економістів до управлінської діяльності. *Неперервна професійна освіта : теорія і практика* : [науково-методичний журнал]. 2002. Випуск 1 (5). С. 57–65.

47. Воротняк Л. І. Магістерська підготовка в системі професійної освіти майбутніх педагогів. *Педагогіка і психологія формування творчої*

особистості : проблеми і пошуки : [зб. наук. пр.]. Запоріжжя, 2007. Вип. 44. С. 130–134.

48. Воротняк Л. І. Педагогічна технологія формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»/ Людмила Іванівна Воротняк. Хмельницький : Національна академія держ. прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького, 2008. 286 с.

49. Гаврилюк Л. В. Формування готовності майбутніх магістрів ВТНЗ до науково-дослідної роботи засобами іноземної мови [Електронний ресурс]. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки* : [збірник наукових праць Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна]. Х., 2010. Вип. 16. С. 57–63. Режим доступу: <http://www-center.univer.kharkov.ua/vestnik/full/139.pdf>.

50. Гавриш Н. В., Прошкін В. В., Сущенко Т. Г. Наукова-дослідна діяльність майбутніх магістрів як інтегруючий фактор у процесі професійної підготовки фахівців у педагогічному університеті. *Освіта Донбасу*. 2007. №3 (122). С. 60–63.

51. Галиуллина Ф. Ш. Формирование навыков научно-исследовательской деятельности у студентов педагогического вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 Ф. Ш. Галиуллина. Казань, 2003. 171 с.

52. Гейзерська Р. А. Модель підготовки магістра економічного профілю. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : [наук.-метод. зб.]. Вип. XXXIV. Слов'янськ, 2007. С. 22–29.

53. Гейзерська Р. А. Формування професійно значущих якостей майбутніх магістрів економічного профілю у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Раїса Анатоліївна Гейзерська. Луганськ : Луган. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, 2008. 20 с.

54. Герасимчук О. О., Зацарін І. П. Елементи комп'ютерного інформаційного простору студента та викладача [Електронний ресурс]. *Міжвузівський збірник «Комп'ютерно-інтегровані технології : освіта, наука, виробництво»*: [електронне наукове фахове видання]. Луцьк, 2011. Випуск №3. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/natural/Kitonv/2010_3/s10.pdf

55. Глазкова І. Я. Підготовка майбутнього вчителя до організації навчального діалогу в професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ірина Яківна Глазкова. Х. : ХДПУ ім. Г.С.Сковороди, 2003. 270 с.

56. Гончаренко С. У., Олійник П. М., Федорченко В. К. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі : [навчальний посібник]. К. : Вища школа, 2003. 323 с.

57. Городиська О. М. Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя до педагогічного самоаналізу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія : Педагогіка. 2010. № 3. С. 45–49.

58. Грязнов І. О., Логінова Н. М. Моделювання педагогічної технології формування професійно-правової компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників та її експериментальна перевірка. *Збірник наукових праць* № 54. Частина II. Хмельницький : Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2010. С. 35–39.

59. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : [навч. посіб.]. Київ-Вінниця: Планер, 2005. 366 с.

60. Гуревич Р. С. Формування інформаційної культури майбутнього фахівця. *Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень*: [зб. наук. праць]. К., 2003. С. 354–360.

61. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения. М. : ИНТОР, 1996. 544 с.

62. Дарманський М. М., Калинюк В. П., Телячий Ю. В. Дипломна робота в системі ступеневої підготовки педагогів. Хмельницький, 2001. 143 с.

63. Дарманський М. М. Організація діяльності чотириступеневого вищого педагогічного навчального закладу. Хмельницький : Вид-во ХГПІ, 2001. 94 с.

64. Дмитриев М. Г., Соколова В. А. Интернет-образ магистратуры по прикладной математике и информатике [Електронний ресурс] *Анализ ресурсов сети*. 2008. Режим доступу: http://www.ict.edu.ru/vconf/index.php?a=vconf&c=getForm&d=light&id_sec=70&id_thesis=2415&r=thesisDesc.

65. Додонов Б. И. Структура и динамика мотивов деятельности. *Вопросы психологии*. 1994. №4. С.126–130.

66. Дубасенюк О. А., Семенюк Т. В., Антонова О. Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності : [монографія]. Житомир : Житомирський держ. пед. ун-т, 2003. 192 с.

67. Дудар З. В. Необхідність отримання вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» (диплом магістра), а також деякі аспекти Болонського положення про двоступеневу систему освіти [Електронний ресурс]. *Харківський національний університет радіотехніки*. Центр післядипломної освіти Режим доступу: http://2-obr.kture.kharkov.ua/maglearn_ukr.html.

68. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / К. М. Дурай-Новакова. М., 1983. 356 с.

69. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологическая готовность. М. : Наука, 1986. С. 49–52.

70. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; [головний ред. В. Г. Кремень]. К. : Юрінком інтер, 2008. 1040 с.

71. Етимологічний словник української мови. К., 1985. 570 с.

72. Жалдак М. І., Хомік О. А. Формування інформаційної культури вчителя [Електронний ресурс]. *International Charity Foundation for History and Development of Computer Science and Technique ICFCST* 12.02.2010. Режим доступу: <http://www.icfcst.kiev.ua/>.

73. Загвязинский В. И. Теория обучения : современная интерпретация. М. : Академия, 2004. 192 с.

74. Зайцев В. П. Студенческое науковедение : [учеб.-метод. пособие]. Харьков, 1996. 91 с.

75. Зайцева Е. Н. Информационно-обучающая среда как средство развития самостоятельной работы при обучении иностранному языку : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Е. Н. Зайцева. М., 2003. 204 с.

76. Закон України «Про вищу освіту». К. : Голос України від 06.08.2014 р. № 148.

77. Запаско П. Я. Основи науково-дослідної роботи майбутніх магістрів : [конспект лекцій]. Львів : ЛДІ ПДМ, 1992. 68 с.

78. Заславская О. Ю., Сергеева М. А. Информационные технологии в управлении образовательным учреждением : [учебное пособие]. М., 2006. 128 с.

79. Згуровський М. Болонський процес : головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України. К. : НТУУ «КПІ», 2006. 544 с.

80. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития : [учебное пособие]. 3-е издание, стереотипное. Москва : Академия, 2009. 240 с.

81. Земка О. І. Специфіка моделі формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів української мови і літератури. *Вісник Черкаського університету* : [науковий журнал]. 2011. № 3. С.177–182.

82. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42.

83. Ільїна В. Ю. Передовий досвід упровадження інноваційних технологій у підготовку майбутніх фахівців економічного профілю у вищих навчальних закладах США. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : [збірник наукових праць]. Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2007. Вип. XXXIV. С. 29–35.

84. Казанцева Е. С. Личностно ориентированный подход к организации учебно-исследовательской деятельности студентов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Е. С. Казанцева. Нижний Новгород, 2006. 172 с.

85. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача : [навч. посіб.]. Х. : Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.

86. Калашникова Т. В. Научно-исследовательская работа как условие совершенствования образовательного процесса : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Т. В. Калашникова. Якутск, 2002. 164 с.

87. Карасева И. В. Формирование учебно-исследовательской деятельности студентов на основе системного подхода : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / И. В. Карасева. Москва, 2007. 29 с.

88. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике. Рига : НПЦ «Эксперимент», 1995. 176 с.

89. Клименко Т., Чернякова С., Голуб Т. Організація експериментальної та науково-дослідницької роботи в закладах освіти. *Школа (Шкільний світ)* : [інформаційно-методичний журнал]. 2006. № 7. С. 5–15.

90. Кловак Г. Т. Основи педагогічних досліджень : [навчальний посібник для вищих педагогічних навчальних закладів]. Чернігів : Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2003. 260 с.

91. Князян М. О. Самостійно-дослідницька діяльність майбутніх учителів іноземних мов : теорія і практика: [монографія]. Ізмаїл : Сміл, 2006. 242 с.

92. Князян М. О. Система формування самостійно-дослідницької діяльності майбутніх учителів іноземних мов у процесі ступеневої підготовки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Маріанна Олексіївна Князян. О. : Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2007. 44 с.

93. Князян М. О. Система формування самостійно-дослідницької діяльності майбутніх учителів іноземних мов у процесі ступеневої підготовки : дис. ... д-ра наук : Теорія і методика професійної освіти» / Маріанна Олексіївна Князян. О. : Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2007. 520 с.

94. Кобзар Н. В. Поняття «компетентність», «компетенція» і «готовність до діяльності» в сучасній освітній парадигмі [Електронний ресурс]. *Науковий вісник Донбасу* : [електронне наукове фахове видання] / [гол. ред. : В. С. Курило]. 2010. Випуск 3(11). Режим доступу: http://alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN11/10knvsop.pdf.

95. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті : [навч. посіб.]. [2-ге вид., доп]. К. : КНЕУ, 2005. 298 с.

96. Коган В. З., Уханов В. А. Человек : информация, потребность, деятельность. Томск : Изд-во Томского ун-та, 1991. 192 с.

97. Козак Н. Л. Основні види наукової діяльності майбутніх магістрів та форми їх здійснення в економічному університеті. *Науковий вісник Національної академії державної прикордонної служби України*. 2010. № 50. Ч. 2. С. 36–39.

98. Козлов А. В. Проектирование и реализация системы научно-исследовательской деятельности студентов технического колледжа на основе учебно-научно-производственной интеграции: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / А. В. Козлов. Тольятти, 2004. 267 с.

99. Концепція розвитку спеціальності 8.010101 «Дошкільне виховання», затверджена на засіданні Вченої ради ХГПІ від 26 січня 2005 р., протокол № 1.

100. Концепція розвитку спеціальності 8.010102 «Початкове навчання», затверджена на засіданні Вченої ради ХГПІ від 26 січня 2005 р., протокол № 1.

101. Концепція розвитку спеціальності 8.010103 «Педагогіка і методика середньої освіти. Музика», затверджена на засіданні Вченої ради ХГПІ від 26 січня 2005 р., протокол № 1.

102. Конюхов Н. И. Словарь-справочник практического психолога. Воронеж : Из-во НПО «МОДЭК», 1996. 224 с.

103. Копняк Н. Б. Оцінювання діяльності учнів при вивченні теми «Електронні таблиці» в курсі інформатики. *Вісник Луганського національного педагогічного ун-ту*. Вид-во «Альма-матер». 2006. № 21. С. 167–177.

104. Коржова К., Хоменко В. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів до використання імітаційного моделювання як засобу навчання програмування : актуалізація проблеми. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2007. № 6 (12). С. 19–25.

105. Коржова Л. С. Проблеми розвитку дослідницького потенціалу майбутніх учителів початкових класів *Проблеми загальної та педагогічної психології* : [зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України]. К., 2002. Т. 4. Ч. 2. С. 117–124.

106. Коханко О. М. Основи науково-педагогічних досліджень : [навчальний посібник]. Хмельницький : ХНУ, 2005. 254 с.

107. Кочетов А. И. Культура педагогического исследования. 2-е изд., испр. и доп. Минск : Ред. журн. «Адукацыя и выхавание», 1996. 312 с.

108. Краевский В. В. Методология научного исследования. Спб. : СПбГУП, 2001. С.10.

109. Краевський В. В., Е. В. Бережнова. Методология педагогіки : новый этап : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений]. М. : Издательский центр «Академия», 2006. 400 с.

110. Краевский В. В. Научное исследование в педагогике и современность. *Педагогика*. 2005. № 2. С. 13–20.

111. Кремень В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. К. : Грамота, 2005. 448 с.

112. Кривильова О. А. Організація самостійної діяльності майбутніх магістрів як крок до входження у болонський процес. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : [збірник наукових праць]. Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2008. Вип. XXXIX. С. 79–83.

113. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : [навчальний посібник]. К. : Кондор, 2006. 206 с.

114. Кудіна В. В., Соловей М. І., Спіцин Є. С. Педагогіка вищої школи : [навчальний посібник для студ. вищих навч. закл.]. 2-ге вид., доп. і переробл. К. : Ленвіт, 2007. 194 с.

115. Кузьмина Н. В. Акмеологическая теория повышения качества образования. М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2001. 144 с.

116. Кузьминов Р. И. Формирование готовности студентов к дидактическому проектированию в процессе профессионально-педагогической подготовки в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Р. И. Кузьминов. – Ставрополь, 2004. 171 с.

117. Кучеренко А. А. Сучасні вимоги до військово-професійної підготовленості офіцерів-прикордонників. *Збірник наукових праць*. Хмельницький : В-во Національної академії ДПВУ, 2004. № 26. Ч. II. С. 138–139.

118. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин : «Валгус», 1980. 334 с.

119. Лазарев В. С., Ставринова Н. Н. Критерии и уровни готовности будущего педагога к исследовательской деятельности. *Педагогика*. 2006. № 2. С. 51–59.

120. Лебедик Л. В. Педагогічна підготовка магістрів у вищих економічних навчальних закладах. *Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика* : [Всеукраїнська наук.-практ. конф., 21-22 травня 2008 р. : матеріали конф.]. Полтава : ПДПУ, 2008. С. 153–157.

121. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. М. : Смысл; Академия, 2004. 346 с.

122. Лимарева Ю. М. Науково-практична діяльність як засіб реалізації принципу свідомості навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://intkonf.org/limareva-yum-naukovo-praktichna-diyalnis-yak-zasib-realizatsiyi-printsipu-svidomosti-navchannya/>.

123. Лихачев Б. Т. Педагогика : [курс лекцій]. М., 1998. 279 с.

124. Лопай С. А. Нові інформаційні технології у проектній діяльності майбутніх учителів інформатики. *Науково-дослідна робота майбутніх магістрів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя* : [зб. наук. пр.]. Х. : Факт, 2010. Вип. 1. С. 138–143.

125. Лукашевська Л. І., Т. І. Носенко Самоорганізація майбутніх педагогів в Інтернеті за професійними інтересами. *Професійна адаптація молодого вчителя в умовах змін ціннісної парадигми суспільства* : [матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції]. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 54 с.

126. Луценко В. І. Деякі аспекти комунікативної культури в дистанційному середовищі [Електронний ресурс]. *Теорія та методика управління освітою*. 2008. Випуск 4(8). Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/6/11ludce.pdf>.

127. Макагон Е. В., Храброва В. Е. Инновационная деятельность школы. Севастополь : Севастопольский городской гуманитарный университет, 2005. 103 с.

128. Маленков Ю. Проблемы подготовки магистров с высокой добавленной ценностью. *Высшее образование*. 2008. №12. С. 33–41.

129. Малюга О. С. Науковий текст як основа контексту у навчанні іноземної мови майбутніх магістрів аграрного профілю. *Вісник Національного аграрного університету*. Серія : Педагогіка та психологія. К. : Видавничий центр НАУ, 2005. Вип. 69. С. 125–130.

130. Манько В. М. Дидактичні умови формування у майбутніх магістрів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості* : [зб. наук. праць Національного педуніверситету ім. М. Драгоманова]. К. : Логос, 2000. Вип. 2. С. 153–161.

131. Мархель И. И. Дидактические средства в условиях компьютеризации обучения. *Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України*. Одеса, 1996. С. 75–82.

132. Маслоу А. Психология бытия; [пер. с англ.]. К. : Ваклер, 1997. 304 с.

133. Матійків І. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців. *Педагогіка і психологія професійної освіти* : [наук.-метод. журнал]. 2006. № 3. С. 44–53.

134. Матушкин Н., Столбова И., Ульрих Т.. НИРС как составляющая системы формирования компетенции специалиста. *Альма-матер*. 2007. № 5. С. 3–7.

135. Мацегорін О. І. Організаційні та методичні засади науково-дослідницької роботи майбутніх магістрів. К. : Видавництво Київського ун-ту права, 2003. 27 с.

136. Мищенко А. И. Формирование профессиональной готовности учителя к реализации целостного педагогического процесса : дис. ... доктора пед. наук / А. И. Мищенко. М., 1992. 387 с.

137. Мойсеєнко А. О. Готовність населення України до діяльності в інформаційному суспільстві [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL <http://www.isu.org.ua/>.

138. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : [навч. посібник]. К., 2007. – 656 с.

139. Морзе Н. В., Вембр В. П., Кузьминська О. Г. Інформатика : [підручник для 9 кл.]. К. : УВЦ «Школяр», 2009. С.23.

140. Мороз О. Г., Падалка О. С., Юрченко В. І. Викладач вищої школи : психолого-педагогічні основи підготовки : [навчальний посібник]. К. : НПУ, 2006. 208 с

141. Мороз О. Г., Сластьонін В. О., Філіпченко Н. І. Підготовка майбутнього вчителя : зміст та організація : [навч. посіб.]. К., 1997. 168 с.

142. Моторна Л. В. Застосування сучасних освітніх технологій в процесі вивчення природничо-наукових дисциплін у технічних коледжах. *Молодь і ринок* : [щомісячний наук.-пед. журнал]. Дрогобич : Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. І. Франка. 2009. № 2 (49). С. 35–42.

143. Мудрик А. В. Социальная педагогика как наука и учебный предмет. *Педагогическое образование для XXI века* : [мат. междунар. научно-практ. конф.]. – М., 1994. С. 164–166.

144. Муравьев Е. М. Психолого-педагогические условия подготовки учителя до исследовательской деятельности : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук / Е. М. Муравьев. М., 1996. 18 с.

145. Науково-дослідна робота майбутніх магістрів і методологія педагогічних досліджень : [навчальний посібник] / [уклад. Т. Д. Федірчик, А. А. Предик]. Чернівці : Рута, 2004. 71 с.

146. Національна доктрина розвитку освіти. *Освіта України*. 2002. №33 №33 (329). 22 квітня 2002. С. 4–5.

147. Никитина Е. Ю. Формирование готовности студентов педагогического вуза к научно-исследовательской деятельности средствами проблемного обучения : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Е. Ю. Никитина. Новокузнецк, 2007. 198 с.

148. Носенко Т. І. Використання соціальних сервісів Web 2.0 для вирішення соціально-педагогічних проблем майбутніх магістрів. *Освіта в інформаційному суспільстві : до 25-річчя шкільної інформатики* : [матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції]. К. : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 136 с.

149. Обухов А. В. Развитие исследовательской деятельности учащихся. *Народное образование*. 2004. № 4. С. 146–148.

150. Овчинников М. В. Динамика мотивации обучения студентов педагогического ВУЗа и ее формирование : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Михаил Владимирович Овчинников. Екатеринбург : ГОУВПО Курганск. гос. ун-т, 2008. 25 с.

151. Ожегов С. И. Словарь русского языка : [около 53 000 сл.] / Ожегов С. И. ; [общ. ред. Л. И. Скворцов]. 24-е издание испр. М. : ОНИКС 21 век., 2005. 895 с.

152. Осадча К. П. Проблеми використання ресурсів Інтернет у професійній підготовці магістрантів. *Інформаційні технології в освіті* : [збірник наукових праць]. Херсон: Вид-во ХДУ, 2008. Випуск 2. – 156 с.

153. Остапенко Л. П. Інформаційно-комунікаційні технології у дослідницькій діяльності вчителя [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання* : [електронне наукове фахове видання]. Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України. 2011. Випуск 1(21). Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/ITZN/2011_1/index.htm.

154. Островський К. С. Підготовка фахівців в Україні : проблеми, перспективи на порозі третього тисячоліття. Хмельницький, 2002. 346 с.

155. Панченко Л. Ф. Педагогічний супровід розвитку навчально-дослідницької діяльності студентів в інформаційно-освітньому середовищі університету [Електронний ресурс]. *Науковий вісник Донбасу* : [електронне наукове фахове видання]. 2011. №3(15). С. 193–200. Режим доступу: http://almamater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN15/11plfisu.pdf.

156. Петрович С. Д. Педагогічні умови використання інформаційного освітнього середовища у ВНЗ I-II рівнів акредитації. *Вісник Львівського університету*. Серія : Педагогічна. 2009. Випуск 25. Частина 2. С. 150–157.

157. Петрович С. Д. Психолого-педагогічні аспекти впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій навчання у ВНЗ I-II рівнів акредитації. *Нові технології навчання* : [наук.-метод. зб.]. К., 2006. С. 85–87.

158. Пехота О. М., Будаєв В. Д., Старєва А. М., Нор К. Ф. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : [навч. посіб.]; [за редакцією І.А.Зязюна, О.М.Пехоти]. К. : Вид-во А.С.К, 2003. 240 с.

159. Пилипчук А. Ю. Єдиний інформаційний простір системи освіти України : структура і параметри [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2009. №2 (10). Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.

160. Пилипчук М. І., Григор'єв А. С., Шостак В. В. Основи наукових досліджень : [підручник]. К. : Знання, 2007. 270 с.

161. Питюков В. Ю. Основы педагогической технологии. М., 1999. 180 с.
162. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : [навч. посіб.] / О. М. Пехота. К. : В-во. А. С. К., 2003. 240 с.
163. Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В., Петров А. Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : [учеб. пособ.]; [под ред Е.С. Полат]. М. : Академия, 2001. С. 53–57.
164. Положення про науково-дослідну та експериментальну роботу в освітніх установах [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/1764/>.
165. Пометун О. І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. Рідна школа. 2005. № 1. С. 65–69.
166. Пономарьова Н. О. Конкурс авторських програмних розробок як форма науково-дослідної роботи майбутніх магістрів. *Науково-дослідна робота майбутніх магістрів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя* : [зб. наук. пр.]. Х. : Факт, 2010. Вип. 1. С. 73–78.
167. Посторонко А. І. Становлення творчих якостей у випускників інженерно-педагогічних спеціальностей. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : [зб. наук. пр.]. Слов'янськ : Слов'янський держ. пед. ун-т, 2008. Вип. 39. С. 141–143.
168. Приходько Т. П. Організаційно-методичні засади професійної підготовки викладачів вищих навчальних закладів. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Серія : Педагогіка і психологія : [зб. статей]. Ялта : РВВ КГУ, 2007. Вип. 16. Ч. 2. С. 193–197.
169. Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні [Електронний ресурс]. Наказ МОН № 99 від 10.02.10 року. Режим доступу: <http://osvita.ua>.
170. Прокопенко І. Ф., Євдокімов В. І. Педагогічна технологія. Харків : Основа, 1995. 105 с.
171. Прошкін В. В., Прошкіна І. О. Форми організації науково-дослідної роботи майбутніх учителів [Електронний ресурс]. *Наукові праці донецького національного технічного університету*. Серія: Педагогіка, психологія, соціологія /. Донецьк : Донецький національний технічний університет. 2009. Випуск №6. Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_pps/2009_6/zmist.htm.

172. Рабинович П. Д. Информационно-образовательная среда современного образовательного учреждения [Электронный ресурс]. *Актуальные задачи информатизации образования : международный и российский опыт* : [международный форум]. Москва. 23–24 мая 2012. Режим доступа: <http://www.gosbook.ru/document/56044/56078/preview>.

173. Реан А. А., Коломненский Я. Л. Социальная педагогическая психология. Санкт-Петербург : Питер, 1999. 416 с.

174. Роберт И. В. Теоретические основы создания и использования средств информатизации образования : дисс. ... д-ра пед. наук. : 13.00.02 / И. В. Роберт. М., 1994. 339 с.

175. Рогальська Н. В. Педагогічний супровід наукової діяльності майбутніх магістрів. Умань : ВЦ «Софія», 2007. 102 с.

176. Рогозіна О. В. Теоретичні основи навчально-дослідницької діяльності у підготовці вчителя технологій : [монографія]. Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2008. 202 с.

177. Романишина О. Я. Формування інформаційної культури майбутніх магістрів коледжів технічного профілю : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Оксана Ярославівна Романишина. Тернопіль, 2007. 207 с.

178. Савенков А. И. Интеллектуальная одаренность и исследовательское поведение. *Одаренный ребенок*. 2003. № 6. С. 16–21.

179. Савина Н. Н. Научно-педагогический поиск студентов. *Педагогика*. 2005. № 7. С. 117–119.

180. Сазонова З. С. Интеграция образования, науки и производства как методологическое основание подготовки современного инженера : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / З. С. Сазонова. Казань, 2008. 439 с.

181. Свиридова В. С. Научно-исследовательская работа студентов педагогического колледжа как средство формирования их готовности к педагогической деятельности : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / В. С. Свиридова. Кемерово, 2002. 262 с.

182. Семенов О. Організація науково-дослідної роботи майбутніх магістрів філологічних факультетів педагогічних університетів : [навч.-метод. посіб.]. Глухів : РВВ ГДПУ, 2002. 96 с.

183. Сенашенко В., Халин В. О тенденциях реформирования магистратуры в структуре российской высшей школы. *Высшее образование*. 2008. №3. С. 111–121.

184. Серьожникова Р. К., Пархоменко Н. Д., Яковицька Л. С. Основи психології і педагогіки : [навч. посібник]. К. : Центр навч. літератури, 2003. 243 с.
185. Сімакова О. О., Никифоров Р. П. Основи наукових досліджень : [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.]. Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. 134 с.
186. Сластенин В. А. Педагогика. М. : Школа-Пресс, 2000. 512 с.
187. Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : [навч. посіб.]. К. : Вища шк., 2005. 239 с.
188. Словарь-справочник по социальной работе / [под ред. Е. И. Холостовой]. М. : Юристь, 2000. 424 с.
189. Солдаткин В. И. Информационно-образовательная среда открытого образования [Электронный ресурс]. *Телематика 2002* : [тезы докл. IX науч.-метод. конф.]. СПб. 2002. Режим доступа: http://www.ict.edu.ru/vconf/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&d=light&id_thesis=1929
190. Соляников Ю. В. Обеспечение качества подготовки магистров педагогического университета к научно-исследовательской деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Соляников Юрий Владимирович. Санкт-Петербург, 2003. 169 с.
191. Спіцин Є. С. Методика організації науково-дослідної роботи майбутніх магістрів у вищому закладі освіти. К. : Вид. Центр КНЛУ, 2003. 120 с.
192. Степко М. Ф. Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д. Вища освіта України і Болонський процес : [навчальний посібник]; за ред. В. Г. Кременя. К. : Освіта, 2004. 384 с.
193. Сусліна І. В. Сучасні тенденції становлення ступеневої системи педагогічної освіти. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Серія : Педагогіка та психологія : [збірник наукових праць]. Чернівці : Рута, 2005. Вип. 245. С. 179–184.
194. Толковый словарь по основам информационной деятельности. К. : Укр. ИНТЭИ, 1995. 252 с.
195. Тушева В. В. Науково-дослідницька культура майбутнього вчителя : сутність поняття та теоретичні аспекти її формування. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія : Педагогіка. 2010. № 2. С. 60–65.
196. Федорович Л. О. Компетентнісний підхід у підготовці майбутнього логопеда до професійно-педагогічної діяльності

[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://fkspp.at.ua/konf/Uch/213.pdf>.

197. Філінюк А. Г., Трембіцький А. М. Наукова робота студента : [методичні рекомендації для майбутніх магістрів і магістрантів усіх спеціальностей і форм навчання]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2007. 75 с.

198. Философский энциклопедический словарь / [ред.-сост. Е. Ф. Губский и др.]. М. : ИНФРА. М, 2002. 574 с.

199. Фініков Т. В. Пропозиції з вдосконалення структури, змісту та організації підготовки магістрів в Україні. *Освіта України*. 2010. № 1/2 (12 січня). С. 4.

200. Ханик Я. М. Зміст ступеневої освіти при підготовці магістрів-екологів хімічного спрямування. *Проблеми управління якістю підготовки фахівців-екологів у світлі інтеграції освіти України в Європейський простір та перспективні природоохоронні технології* : [тези за матеріалами VIII Міжнародної науково-технічної конференції]. Львів : [б. в.], 2003. С. 21.

201. Харченко С., Прошкин В. Рейтинг наукової роботи як найважливіший засіб актуалізації університетських наукових досліджень. *Шлях освіти*. 2011. №1. С. 33–37.

202. Хуторской А. В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций [Электронный ресурс]. *Интернет-журнал «Эйдос»*. 2005. 12 декабря. Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2005/1212.htm>.

203. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : [навч. посіб.]. К. : Слово, 2003. 240 с.

204. Чирун Л. Б. Проблеми побудови інформаційного простору в сучасному суспільстві [Електронний ресурс]. *Наукові праці* : [науково-методичний журнал]. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. Т. 134. – Вип. 121. Комп'ютерні технології. С. 215–219. Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Computer_technology/2010_121/121-23.pdf.

205. Шейко В. М., Кушнаренко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : [підручник; 5-е вид., стер.]. К. : Знання, 2006. 307 с.

206. Яблонський В. А. Вища освіта в Україні на межі тисячоліть : проблеми глобалізації та інтернаціоналізації. К., 1998. С. 38–74.

207. Яблонський В. А. «...З болонською зачіскою та в українській вишиванці...». *Освіта*. 2004. № 40. С. 6.

208. Якиманская И. С. Проблема контроля и оценки знаний как предмет психолого-педагогического исследования. *Психологические критерии качества знаний школьников*: [сб. науч. тр.]. М., 1990. С. 44–48.

209. Якимович Б. Инструмент магистратуры : опыт и перспективы. *Высшее образование*. 2008. №2. С. 21–26.

210. AlmaChannel – La piattaforma di e-learning dell'ateneo, 2008. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://servera.almachannel.unibo.it/democooperazione/handlers/almachannel/components/LoginPage.viewDefault>

211. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies.

212. Key Competences for Lifelong Learning, A European Reference Framework, Implementation of «Education and Training 2010». Work programme, Working Group B «Key Competences», November 2004. – 22 p.

213. Master of Engineering, 2008. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://cpd.asu.edu/online/?page=online_meng_ms_01.

Додаток А
АНКЕТА

**Визначення сформованості мотиваційного компоненту готовності
до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів
гуманітарного профілю на вхідному етапі формувального
експерименту**

Дайте будь-ласка відповіді на наступні запитання:

1. Які визначальні мотиви Вашого вступу у магістратуру? _____
2. Чи плануєте Ви в майбутньому займатися науково-дослідницькою діяльністю? _____
3. Яку роль у Вашому майбутньому відіграє диплом магістра за Вашим фахом? _____
4. Чи важливими є можливості інформаційних технологій для навчання у магістратурі (обґрунтуйте Вашу відповідь)? _____
5. З ким із викладачів кафедри Ви хотіли б займатися науково-дослідною діяльністю? _____
6. Як би Ви охарактеризували коло своїх наукових інтересів? _____
7. Чого Ви очікуєте від навчання у магістратурі? _____
8. Чи отримуйте Ви задоволення від виконання педагогічних досліджень? _____
9. Чи цікаво вам спілкуватись у Інтернет спільнотах молодих науковців? _____
10. Чи плануєте ви продовжувати досліджувати тема Вашої магістерської роботи і чому? _____

ДЯКУЄМО ЗА СПІВПРАЦЮ!!!

Додаток Б
АНКЕТА

**Визначення сформованості мотиваційного компоненту готовності
до науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів
гуманітарного профілю на підсумковому етапі формувального
експерименту**

Дайте будь-ласка відповіді на наступні запитання:

1. Яку посаду у майбутньому Ви маєте бажання займати? _____

2. Чи плануєте Ви займатися у майбутньому науково-дослідницькою діяльністю? _____

3. Які із форм науково-дослідницької діяльності Вам найбільше до вподоби? _____

4. Чи плануєте Ви продовжувати навчання у аспірантурі? _____

5. Чи цікаво Вам приймати участь у наукових конференціях? Яких? _____

6. Які Ви знаєте програми, що забезпечують статистичні розрахунки? _____

7. Наскільки Ви оцінюєте свій рівень інформаційної підготовки? _____

8. Якими текстовими редакторами Ви володієте? _____

9. З якою метою Ви використовуєте мережу Internet? _____

10. Чи цікаво Вам створювати мультимедійні презентації? _____

ДЯКУЄМО ЗА СПІВПРАЦЮ!!!

Додаток В АНКЕТА

Визначення вхідного рівня сформованості готовності комунікативно-інформаційного компоненту майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності

Дайте будь-ласка відповіді на наступні запитання:

1. Ви умієте слухати інших? _____
2. Ви завжди вірно оцінюєте інших? _____
3. Люди часто приходять до Вас із своїми потребами? _____
4. Вам відразу помітно, що у співрозмовника немає настрою? _____
5. Ви вмієте відчувати, коли під час розмови не варто бути надто наполегливим? _____
6. Які з Інтернет-технологій на Вашу думку є важливими для організації науково-дослідницької діяльності? _____
7. Перелічіть, які Ви знаєте текстові, табличні редактори, редактори обробки зображень. На якому рівні Ви володієте ними (високий, достатній, задовільний, низький). _____
8. Які Ви знаєте засоби мультимедія? _____
9. Чи приймаєте ви участь у Інтернет-тестуваннях? _____
10. Чи потрібні науковцю-досліднику вміння використовувати тестові технології? Відповідь обґрунтуйте. _____
11. Яке призначення СУБД, електронних таблиць? _____
12. Перелічіть відомі Вам засоби побудови графіків, таблиць, діаграм. _____
13. Чи знаєте Ви які-небудь пакети прикладних програм статистичного аналізу? _____
14. Яку роль відіграють презентації, електронні публікації для науково-дослідницької діяльності? _____
15. Чи користуєтесь Ви дистанційними навчальними курсами? Якщо так, то якими? _____
16. Чи використовуєте Ви Інтернет-форуми? _____

ДЯКУЄМО ЗА СПІВПРАЦЮ!!!

Додаток Г
АНКЕТА

**Визначення підсумкового рівня сформованості готовності
комунікативно-інформаційного компоненту майбутніх магістрів
гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності**

Дайте будь-ласка відповіді на наступні запитання:

1. Які з Інтернет-технологій використовувались Вами під час написання магістерської роботи? _____
2. Які Ви використовували засоби мультимедія під час написання магістерської роботи? _____
3. Чи використовували під час написання магістерської роботи можливості СУБД, електронних таблиць? _____
4. Перелічіть використовувані Вами засоби побудови графіків, таблиць, діаграм під час написання магістерської роботи. _____
5. Чи використовували Ви які-небудь пакети прикладних програм статистичного аналізу під час написання магістерської роботи? _____
6. Яку роль відіграли презентації, електронні публікації для написання магістерської роботи? _____
7. Чи використовували Ви дистанційними навчальні курси під час написання магістерської роботи? Якщо так, то якими? _____
8. Чи використовували Ви Інтернет-форуми під час написання магістерської роботи? _____

ДЯКУЄМО ЗА СПІВПРАЦЮ!!!

Додаток Д
ТЕСТ «КРЕАТИВНІСТЬ» (Автор Вишнякова Н. Ф. [219])

Тестування дає змогу виявити рівень творчих схильностей особистості і побудувати психологічний креативний профіль. Рефлексуєючи креативний компонент образу «Я-реальний» і уявлення про образ «Я-ідеальний». Порівняння двох образів креативності «Я-реальний» і «Я-ідеальний» дає змогу визначати креативний резерв і творчий потенціал особистості. Вам пропонується самостійно оцінити свої особисті якості, відповідаючи на питання тесту. Уважно прочитайте питання. При позитивній відповіді па питання поставте знак «+», при негативному поставте знак «-» у графу «Я-реальний» і «Я-ідеальний». Довго над відповіддю не замислюйтесь, тому що перша відповідь імпульсивний і зазвичай правильний. Будьте щирі!

№ п	Ін-декс	Зміст питання	Образ «Я-реальний»	Образ «Я-ідеальний»
1.	М	Чи замислюєтеся ви, які причини змушують вас створювати щось нове?		
2.	Л	Чи бувають у вас неприємності через власної цікавості?		
3.	Пр о	Чи виникає у вас бажання оригінально удосконалити гарну річ?		
4.	У	Чи мрієте ви придбати популярність, створивши щось соціально нове?		
5.	І	У ситуаціях ризику ви довіряєте інтуїції?		
6.	Е	Ви вважаєте, що в конфліктних ситуаціях можливо уникнути емоційних переживань?		
7.	Ю	Відповідаєте ви жартом, якщо вас розігрують?		
8.	П	Якщо випаде нагода, ви поміняєте роботу на більш оплачувану, але менш творчу?		
9.	М	Ви продумуєте наслідки прийнятого вами рішення?		
10.	Л	Пізнання нового перестає бути цікавим для вас, якщо воно пов'язане з ризиком?		
11.	Пр о	Чи доводилося вам вдало використовувати речі не за призначенням?		
12.	У	Чи буває так, що коли розповідаєте, то вдаєтеся до вигаданих подробиць?		
13.	І	В екстремальних ситуаціях ви частіше прислухаєтеся до голосу розуму, ніж до інтуїції?		

Продовження табл.

14.	Е	Доставляє вам емоційне задоволення процес творчої діяльності?		
15.	Ю	Чи любите ви жартувати і сміятися над собою?		
16.	П	Чи вигадували ви щось нове в цікавій для вас сфері діяльності?		
17.	М	Стомлює вас робота, що вимагає творчого мислення в нестандартних ситуаціях?		
18.	Л	Чи відзначають оточуючі, що ви в усе вникаєте?		
19.	Пр о	Чи є рідкісним ваше захоплення?		
20.	У	Чи буває, що у вас виникають незвичайні образи, пов'язані з реальними подіями?		
21.	І	Ви іноді передчуваєте, хто дзвонить вам по телефону, ще не знявши трубку?		
22.	Е	Байдужі ви до негативних проявів емоцій чужих дітей?		
23.	Ю	Смієтеся ви над своїми невдачами		
24.	П	Відвідували б ви заради нових знань спеціальні заняття, навіть якщо це пов'язано з незручностями?		
25.	М	Чи достатньо для вас дрібної деталі, натяку на проблему, щоб захопитися її розробкою?		
26.	Л	На філософські дитячі питання ви знайшли відповіді в зрілому віці?		
27.	Пр о	Чи відчуваєте ви втрату інтересу до оригінальних, ризикованих пропозиціям ваших партнерів по роботі?		
28.	У	Фантазуєте ви, як би ви жили в іншому столітті?		
29.	І	Вам важко передбачити наслідки майбутньої події?		
30.	Е	Ви відчуваєте емоційний підйом і натхнення на початку нової справи?		
31.	Ю	Чи буває так, що ви заздалегідь готували жарт або жартівливі історії з метою розвеселити компанію?		
32.	П	Стомлю вас несподіванки у професійній діяльності, що вимагають нових виходів із ситуації?		
33.	М	Ви продумуєте варіанти вирішення важких проблем, перш ніж зробите вибір?		

Продовження табл.

34.	Л	Коли ви довго не пізнаєте нове, вас мучить відчуття незадоволеності?		
35.	Пр о	Ви любите роботу, що вимагає кмітливості, навіть якщо вона пов'язана з труднощами реалізації?		
36.	У	Стикаючись з незвичайними проблемами, ви передбачаєте перспективи їх вирішення?		
37.	І	Снився вам коли-небудь сон, який передбачив сталися потім події?		
38.	Е	Співчуваєте ви людям, які не досягли бажаного результату у творчості?		
39.	Ю	Чи використовуєте ви гумор для виходу зі скрутних ситуацій?		
40.	П	Ви вибирали професію з урахуванням своїх творчих можливостей?		
41.	М	Вам важко продумати багато негативні наслідки конфліктної проблеми?		
42.	Л	Чи зможете ви ризикнути кар'єрою заради пізнання нового?		
43.	Пр о	Чи будете ви займатися створенням чогось незвичайного, якщо це пов'язано з якимись труднощами?		
44.	У	Вам важко уявити незнайоме місце, в яке ви прагнете потрапити?		
45.	І	Чи траплялося так, що ви згадали про людину, з яким давно не зустрічалися, а потім раптом несподівано він подзвонив або написав вам листа?		
46.	Е	Співчуваєте ви обдуреному людині?		
47.	Ю	Чи буває так, що ви самі придумуєте анекдоти та смішні історії?		
48.	П	Якщо ви позбудетеся можливості працювати, то життя втратить інтерес?		
49.	М	Ґрунтовно ви продумуєте всі етапи своєї творчої діяльності?		
50.	Л	Чи хочеться вам часом розібрати річ, для того щоб дізнатися, як вона працює?		
51.	Пр о	Ви імпровізуєте в процесі реалізації вже розробленого плану дії?		
52.	У	Ви складаєте казки дітям?		
53.	І	Чи буває так, що ви з якихось незрозумілих причин не довіряєте деяким людям?		

Продовження табл.

54.	Е	Ви схильні сильно переживати, якщо вас обдурили?		
55.	Ю	Чи дратує вас жарт, виражена у формі іронії?		
56.	П	Ви відчуваєте, що ваша професія дозволить поліпшити навколишній світ?		
57.	М	Чи думаєте ви, які таємні причини сховані в творчій діяльності людини?		
58.	Л	Чи цікавить вас, як живуть сусіди?		
59.	Пр о	Чи вважаєте ви спілкуватися з людьми з незвичайними поглядами?		
60.	У	Фантазували ви коли-небудь про те, що можна було б зробити, отримавши спадщину?		
61.	І	Вам важко визначити характер людини з першого погляду?		
62.	Е	Ви співчуваєте убогим людям?		
63.	Ю	Чи вважають вас оточують дотепною людиною?		
64.	П	У вашому професійному творчості було багато невдач?		
65.	М	Ви роздумуєте про причини успіхів та невдач у своїй творчій діяльності?		
66.	Л	Якщо ви зустрічаєте незрозуміле нове слово то дізнаєтеся його зміст у довідниках?		
67.	Пр о	Чи цікавлять вас люди, які дотримуються тільки традиційних поглядів на життя		
68.	У	Пишіть чи ви вірші?		
69.	І	Дивлячись на знайомої людини, вам важко передбачити, як складеться його життя?		
70.	Е	Ви рідко висловлюєте свої емоції при вуличних скандалах?		
71.	Ю	Чи важко вам з гумором вийти зі скрутної ситуації?		
72.	П	Чи можете ви у своїй роботі піти на ризик, якщо шанси на успіх не гарантовані?		
73.	М	Достовірно ви відновлюєте по випадкових деталей цілісний результат?		
74.	Л	Чи намагалися ви простежити генеалогічне древо життя?		
75.	Пр о	Якби ваші знайомі знали, про що ви мрієте, то вважали б вас диваком?		
76.	У	Вам важко уявити себе в старості?		

Продовження табл.

77.	І	Чи буває так, що ви побоюєтеся йти на зустріч з незнайомою людиною через інтуїтивного занепокоєння?		
78.	Е	Спостерігаючи драматична подія в житті людей, чи відчуваєте ви, що це відбувалося вами?		
79.	Ю	Чи вважаєте ви комедію всім іншим жанрам?		
80.	П	Чи обов'язково творчість повинна супроводжувати професійної діяльності?		

Обробка результатів. Кількість балів по кожному індексу креативності визначається по ключу тесту при підсумовуванні отриманих балів. Якщо у випробуваного відповідь на питання збігається з ключем тесту, він отримує один бал з даного індексовому показником: «Я-реальний» і «Я-ідеальний». Наприклад, якщо на перше питання піддослідний відповів позитивно (+) у графі «Я-реальний» і «Я-ідеальний» і ключ відповіді +, то на першу індексом М (творче мислення) він отримує по одному балу, якщо негативно (-), то не отримує бали. Необхідно пам'ятати, що ключ до тесту ставиться по кожній якості не тільки до «Я-реальний», але і до «Я-ідеальний».

Таблиця результатів у балах

№ п / п	Індекс	Креативні якості	Всього балів «Я – реальний»	Всього балів «Я – ідеальний»
1	М	Творче мислення		
2	Л	Допитливість		
3	Про	Оригінальність		
4	У	Уява		
5	І	Інтуїція		
6	Е	Емоційність, емпатія		
7	Ю	Почуття гумору		
8	П	Творче ставлення до професії		

КЛЮЧ ДО ТЕСТУ

№ п / п	Індекс	№ питання	Ключ до "Я-реальний", "Я-ідеальний"
1	Творче мислення М	1	+
		9	+
		17	-
		25	+
		33	+
		41	-
		49	+
		57	+
		65	+
		73	+
2	Допитливість Л	2	+
		10	-
		18	+
		26	+
		34	+
		42	+
		50	+
		58	+
		66	+
		74	+
3	Оригінальність Про	3	+
		11	+
		19	+
		27	-
		35	+
		43	+
		51	+
		59	+
		67	-
		75	+
4	Уява У	4	+
		12	+
		20	+
		28	+
		36	+
		44	-
		52	+
		60	+
		68	+
		76	-
5	Інтуїція І	5	+
		13	-
		21	+
		29	-
		37	+
		45	+
		52	+

		61	-
		69	-
		77	+
6	Емоційність,	6	-
	емпатія Е	14	+
		22	-
		30	+
		38	+
		46	+
		54	+
		62	+
		70	-
		78	+
7	Почуття гумору Ю	7	+
		15	+
		23	+
		31	-
		39	+
		47	+
		55	-
		63	+
		71	-
		79	+
8	Творче	8	-
	ставлення	16	+
	до професії П	24	+
		32	-
		40	+
		48	+
		56	+
		64	-
		72	+
		80	+

Додаток Е
ПРАКТИЧНА РОБОТА

Прізвище, ім'я, група

Задано тему наукової роботи: **«ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ДО РОБОТИ В ШКОЛІ»** визначте:

мету дослідження

об'єкт дослідження

предмет дослідження

актуальність дослідження

Додаток Є

Опитувальник керівників магістерських робіт

Прізвище, ім'я, по батькові (за бажанням)

Вчене звання

Вкажіть кількість магістерських робіт, науковим керівником, яких Ви були _____

Спеціальності майбутніх магістрів, роботами, яких Ви керували

Підкресліть твердження, яке відповідає Вашій практиці

- *зазвичай тему магістерської роботи пропоную майбутньому магістру я;*
- *зазвичай майбутній магістр обирає із переліку, який є на кафедрі;*
- *зазвичай майбутній магістр сам визначає тематику свого магістерського дослідження.*

Опишіть найбільш типові зауваження до майбутніх магістрів, які вони отримують під час виконання магістерської роботи

ДЯКУЄМО ЗА СПІВПРАЦЮ!!!

Додаток Ж
Критичні точки розподілу χ^2

Число степенів вільності k	Рівень значущості α					
	0,01	0,025	0,05	0,95	0,975	0,99
1	6,6	5,0	3,8	0,0039	0,00098	0,00016
2	9,2	7,4	6,0	0,103	0,051	0,020
3	11,3	9,4	7,8	0,352	0,216	0,115
4	13,3	11,1	9,5	0,711	0,484	0,297
5	15,1	12,8	11,1	1,15	0,831	0,554
6	16,8	14,4	12,6	1,64	1,24	0,872
7	18,5	16,0	14,1	2,17	1,69	1,24
8	20,1	17,5	15,5	2,73	2,18	1,65
9	21,7	19,0	16,9	3,33	2,70	2,09
10	23,2	20,5	18,3	3,94	3,25	2,56
11	24,7	21,9	19,7	4,57	3,82	3,05
12	26,2	23,3	21,0	5,23	4,40	3,57
13	27,7	24,7	22,4	5,89	5,01	4,11
14	29,1	26,1	23,7	6,57	5,63	4,66
15	30,6	27,5	25,0	7,26	6,26	5,23
16	32,0	28,8	26,3	7,96	6,91	5,81
17	33,4	30,2	27,6	8,67	7,56	6,41
18	34,8	31,5	28,9	9,39	8,23	7,01
19	36,2	32,9	30,1	10,1	8,91	7,63
20	37,6	34,2	31,4	10,9	9,59	8,26
21	38,9	35,5	32,7	11,6	10,3	8,90
22	40,3	36,8	33,9	12,3	11,0	9,54
23	41,6	38,1	35,2	13,1	11,7	10,2
24	43,0	39,4	36,4	13,8	12,4	10,9
25	44,3	40,6	37,7	14,6	13,1	11,5
26	45,6	41,9	38,9	15,4	13,8	12,2
27	47,0	43,2	40,1	16,2	14,6	12,9
28	48,3	44,5	41,3	16,9	15,3	13,6
29	49,6	45,7	42,6	17,7	16,0	14,3
30	50,9	47,0	43,8	18,5	16,8	15,0

Додаток 3
Робоча програма спецкурсу «Практикум. Вступ до написання
магістерської роботи».

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-педагогічної роботи

_____” _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Практикум. Вступ до написання магістерської роботи
напря́м підготовки _____ Педагогічна освіта
факультет _____

Робоча програма з Практикум. Вступ до написання магістерської роботи для студентів
(назва навчальної дисципліни)
 за напрямом підготовки Педагогічна освіта, спеціальністю 8.010101 «Дошкільне виховання», 8.010102 «Початкове навчання», 8.02020401 «Музичне мистецтво».
 „__” _____, 20__ р. - __ с.

Розробники: ст. викл. Бопко І.З.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри
 Протокол від “__” _____ 20__ року № __

Завідувач кафедри

_____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)
 “__” _____ 20__ року

Схвалено Методичною радою МДУ

Протокол від. “__” _____ 20__ року № __

“__” _____ 20__ року Голова _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

Відомості про перезатвердження робочої програми:

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри _____
 Протокол від “__” _____ 20__ року № __
 Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)
 “__” _____ 20__ року

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри _____
 Протокол від “__” _____ 20__ року № __
 Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)
 “__” _____ 20__ року

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри _____
 Протокол від “__” _____ 20__ року № __
 Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)
 “__” _____ 20__ року

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри _____
 Протокол від “__” _____ 20__ року № __
 Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)
 “__” _____ 20__ року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 1	Галузь знань 0101 Педагогічна освіта (шифр і назва)	<u>Нормативна</u> (за вибором)
	Напрямок підготовки 8.010101 «Дошкільне виховання», 8.010102 «Початкове навчання», 8.02020401 «Музичне мистецтво»	
Змістових модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): -	Рік підготовки:
Індивідуальне науково-дослідне завдання – 1		5-й
Загальна кількість годин - 36		Семестр
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2,2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	9
		Лекції
		Практичні, семінарські
		18 год.
		Самостійна робота
		9 год.
Індивідуальна робота:		
9 год.		
Вид контролю: ПМК		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: – / 36

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Робочу програму навчальної з дисципліни Практикум. Вступ до написання магістерської роботи для студентів магістратури 8.010101 «Дошкільне виховання», 8.010102 «Початкове навчання», 8.02020401 «Музичне мистецтво» ДФН укладено відповідно до цілей, вимог і змісту навчання у ВНЗ III – IV р.а., закладених у Галузевих стандартах освіти – ОПП та ОКХ (галузь знань «Гуманітарні науки»), та вимог, які висуваються нині до магістрів даного профілю.

Програмою передбачено вивчення дисципліни Практикум. Вступ до написання магістерської роботи в 9-му семестрі. З урахуванням змісту сучасної системи знань та особливостей організації навчального процесу дисципліна Практикум. Вступ до написання магістерської роботи розподілена за навчальним часом в межах 7 практичних робіт розроблених у зв'язку з необхідністю опанування матеріалу. Дисципліна розглядається як складова змісту навчальної підготовки майбутніх вчителів початкової школи, дошкільних закладів, викладач музичного мистецтва і побудована на відповідних теоретичних, наукових засадах та практичній підготовці.

Зміст курсу (дисципліни) є доступним для магістрів гуманітарного профілю й розрахований на засвоєння його кожним студентом. Основним завданням викладача є формування у студентів відповідних теоретичних знань, надання їм практичної спрямованості та формування вміння використовувати їх у практичній діяльності (навчанні, викладанні) та в житті взагалі. Загальними завданнями оцінювання є: визначення рівня навчальних досягнень студентів; стимулювання їх мотивації до здобуття знань; визначення рівня здібностей студентів, їх потреби у додатковому навчанні; виставлення відповідної оцінки.

Для оцінювання процесу та результатів вивчення Практикум. Вступ до написання магістерської роботи розроблені чіткі, зрозумілі і відомі студентам критерії, відповідно до яких виставляється оцінка, і використовуються при цьому такі методи, як: усне опитування, тестування, оцінювання виконання творчих завдань тощо.

Мета вивчення навчальної дисципліни – підготовка майбутніх магістрів відповідно до державних стандартів, встановлених освітньо-кваліфікаційною характеристикою та освітньо-професійною програмою підготовки магістрів вищезазначеного фахового спрямування.

Завданнями викладача, реалізація яких забезпечить досягнення цієї мети, є:

- 1) ознайомити студентів з природою і закономірностями написання магістерської роботи;
- 2) поглибити знання студентів з основ наукових досліджень;
- 3) виробити у студентів уміння організації наукового дослідження у процесі написання магістерської роботи, а також оформлення тез, статей, методичних рекомендацій тощо;

▪ **знати:** специфіку організації науково-педагогічних досліджень у ВНЗ, написання магістерської роботи, її нормативно-правові засади, принципи проведення досліджень і оформлення їх результатів, основні форми репрезентування матеріалів наукового дослідження.

▪ **вміти:** спостерігати педагогічні явища, аналізувати й інтерпретувати отримані дані, користуватися методами збору наукової інформації, проводити експериментальну роботу в галузі дошкільної освіти, початкової освіти та музичного мистецтва.

Курс забезпечить формування у студентів системи компетентностей, які є критеріями оцінки якості знань:

Загальні компетентності: уміння працювати самостійно з науковою літературою; здатність до аналізу та порівняння отриманої інформації; базові уявлення про наукові процеси в суспільстві та педагогіці, які впливають на розуміння основних понять та явищ.

Фахові компетентності: уміння продемонструвати знання з предмету; висвітити тенденції розвитку науково-педагогічних досліджень; здатність практично застосовувати отримані знання при написанні магістерської роботи.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Ознайомлення із структурою та основними компонентами магістерської роботи.

Тема 2. Визначення за допомогою інформаційного актуальні на даний час педагогічні проблеми мого фаху.

Тема 3. Визначення актуальності магістерського дослідження.

Тема 4. Визначення предмету, об'єкту, гіпотези, мети та завдань магістерської роботи.

Тема 5. Вибір теми власної магістерської роботи.

Тема 6. Формування навичок майбутніх магістрів гуманітарного профілю до самостійної роботи з фаховою літературою, пошуку необхідних джерел і матеріалів.

Тема 7. Організація науково-дослідної діяльності.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1.						
Тема 1.	4		2		1	1
Тема 2.	4		2		1	1
Тема 3.	4		2		1	1
Тема 4.	5		3		1	1
Тема 5.	4		2		1	1
Тема 6.	4		2		1	1
Тема 7.	4		2		1	1
Контрольний захід (контрольна робота)	1		1			
Разом за змістовим модулем 1			16		9	9
ПМК	2		2			
Усього годин	36		18		9	9

5. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
1.	Ознайомлення із структурою та основними компонентами магістерської роботи. 1. На основі захищених магістерських робіт за попередні роки проаналізувати їх структуру, визначити особливості написання щодо вашої спеціальності («Дошкільне виховання», «Початкове навчання», «Музичне мистецтво»). 2. Скласти блок-схему магістерського дослідження за допомогою програми MindManager. 3. Скласти алгоритм написання вступу до магістерської роботи, набрати та відформатувати у текстовому редакторі Microsoft Word. 3. Наповнити описаний у пункті 3 алгоритм відомостями із за темою «Закріплення та систематизація знань дітей старшого дошкільного віку про рослинний світ у процесі використання дидактичних ігор природничого змісту» для спеціальності «Дошкільне виховання»; «Культурно-історичні передумови колективного музикування на українських народних інструментах (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)» для спеціальності «Музичне мистецтво», «Педагогічні умови формування екологічної культури учнів початкових класів у процесі навчання математики» для спеціальності «Початкове навчання». Список рекомендованої літератури: 1; 3; 6, 7.	2
2.	Визначення за допомогою засобів інформаційного середовища актуальних педагогічних проблем. 1. З'ясувати над якими науковими темами працює на даний час університет.	2

	<p>2. Проаналізувати Інтернет-контент щодо актуальних педагогічних проблем дошкільної освіти, початкового навчання та музичного мистецтва. 3. Зробити опитування викладачів випускної кафедри, у якому з'ясувати над вирішенням яких педагогічних проблем вони працюють на даний час. За допомогою електронних таблиць зробити діаграму інтересів викладачів. 4. Зробити виписку тем магістерських робіт, які були захищені із Вашого фаху за останні 5 років у Вашому ВНЗ. 5. Узагальнити власні міркування та вивчити загальні вимоги до формулювання теми магістерського дослідження. 6. Проаналізувати якими науковими проблемами цікавились магістри аналогічної спеціальності інших ВНЗ останніми роками.</p> <p>Список рекомендованої літератури: 4; 7; 10, 14.</p>	
3.	<p>Визначення актуальності магістерського дослідження 1. Виписати із трьох магістерських робіт обґрунтування актуальності теми дослідження. 2. Вивчити загальні вимоги до обґрунтування актуальності магістерського дослідження. 3. Проаналізувати виписані обґрунтування, визначити їхні переваги та недоліки.</p> <p>Список рекомендованої літератури: 4; 6, 7; 8, 10, 12, 14.</p>	2
4.	<p>Визначення предмету, об'єкту, гіпотези, мети та завдань магістерської роботи. 1. Вивчити теоретичні відомості що таке предмет, об'єкт, мета, гіпотеза, мета та завдання науково-дослідницької теми. 2. Виписати 3-5 тем магістерських робіт та відповідно до них предмет, об'єкт, мету, гіпотезу та завдання. 4. Зробити аналіз виписаного матеріалу. 5. Бути готовим визначати за заданою темою магістерського дослідження об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, ставити завдання дослідження.</p> <p>Список рекомендованої літератури: 1; 4; 14.</p>	3
5.	<p>Вибір теми власної магістерської роботи. 1. На підставі аналізу наукових джерел, у т. ч. у мережі Інтернет, ознайомитися з конкретними науковими проблемами й підготувати стислу доповідь про одну з них, що ляже в основу вашого магістерського дослідженнями. 2. Порівняти свої погляди на обрану наукову проблему з результатами інших авторів, набрати свої міркування у текстовому редакторі та надіслати на електронну пошту викладача. 3. Обґрунтувати практичну значущість майбутньої магістерської роботи, указати можливі зацікавлені організації, визначити перспективи розвитку роботи. Зробити на форумі університету опитування зацікавленістю обраною темою інших студентів. 4. Які мотиви вибору саме такої теми магістерської роботи? 5. Чи обрана тема Вашого магістерського дослідження усуває певні протиріччя у організації навчально-виховного процесу? Якщо так, то які саме?</p> <p>Список рекомендованої літератури: 1; 7; 9, 10; 11.</p>	2
6.	<p>Формування навичок майбутніх магістрів гуманітарного профілю до самостійної роботи з фаховою літературою, пошуку необхідних джерел і матеріалів. 1. Ретельно проаналізувати доступні законодавчі й нормативні документи, що стосуються майбутнього дослідження. 2. Вивчіть</p>	2

	літературні джерела, статистичні матеріали. 3. Проаналізуйте кілька статей іноземною мовою, що стосується обраної теми за допомогою засобів інформаційного середовища. 4. Сформууйте бібліографічний перелік опрацьованих літературних джерел, зробіть нотатки використаних матеріалів. Список рекомендованої літератури: 1; 7; 9, 10, 11, 15.	
7.	Організація науково-дослідної діяльності. 1. Визначити об'єкт та предмет дослідження. 2. Скласти план дослідження, який має забезпечити систематичність й послідовність у процесі дослідження. 3. Обґрунтувати актуальність вибраної теми і наукову новизну, визначити мету й завдання дослідження. 4. Скласти календарний план виконання магістерської роботи. 5. Сформулювати гіпотезу дослідження. 6. Обрати методи, засоби дослідження. Список рекомендованої літератури: 4; 7; 9; 10, 12. Контрольний захід	2
Разом		16

7. Самостійна робота

Самостійна робота із практикуму «Вступ до написання магістерської роботи» являє собою виконання комплексного завдання, що полягає у аналізі заданої викладачем магістерської роботи (список магістерських робіт оновлюється кожного року) за заданим планом.

№ з/п	Назва теми	К-ть годин	Форми контролю
		д.ф.н.	д.ф.н.
1	Аналіз наукового апарату магістерської роботи (актуальність теми, об'єкт і предмет дослідження, його мета і гіпотеза, завдання дослідження, методи дослідження та ін.).	1	Усне опитування, тестування, модульна контрольна робота
2	Дослідження відповідності змісту роботи її плану та чи розкрито зміст теми повністю в її основній частині.	1	
3	Визначення чи мета дослідження пов'язана з проблемою, відбиває специфіку об'єкта і предмета дослідження.	1	
4	Визначення прояву автором самостійності при виконанні роботи.	1	
5	Визначення на скільки зроблено глибокий і всебічний аналіз сучасних офіційних і нормативних документів, нової спеціальної літератури (останні 5-10 років) з теми дослідження.	1	
6	Визначення чи відбиває рівень досліджуваності проблеми огляду вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи.	1	
7	Визначення на скільки розкрито зміст та організацію особистого експериментального дослідження.	1	
8	Дослідження відповідності кінцевого результату меті дослідження, а висновки поставленим завданням.	1	
9	Визначення на скільки додержано вимог державного стандарту при оформленні бібліографічного опису джерел у списку використаної літератури.	1	
Разом		9	

7. Індивідуальні завдання

1. Проаналізувати статтю: Гончаренко С.У., Ничкало Н.Г. Дисертаційні дослідження з педагогіки: діапазон наукових пошуків і проблеми якості // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2001. №1. С. 6-25, №3. С. 7-21.
2. Скласти план організації наукових досліджень зі спеціальності «Початкова освіта» («Дошкільне виховання», «Музичне мистецтво»)
3. Написати науковий реферат (есе) на одну із тем:
 - Сутність та специфіка науково-дослідницької діяльності у інформаційному середовищі.
 - Наукове дослідження як форма розвитку початкової освіти (музичного мистецтва, дошкільного виховання).
 - Нормативно-правові акти з питань наукової діяльності.
 - Соціально-правовий статус магістрів дошкільного виховання (початкової освіти, музичного мистецтва).
 - Сучасні пріоритетні напрями наукових досліджень в галузі педагогічної освіти.
 - Особливості організація і послідовність написання магістерської роботи у галузі початкової освіти (дошкільного виховання, музичного мистецтва).
 - Структура наукового дослідження.
 - Емпірична база наукового дослідження.
 - Теоретична база наукового дослідження.
 - Організація роботи з науковими джерелами в бібліотеках, електронних бібліотеках та архівних фондах.
 - Поняття наукової методології та методів наукового пізнання.

8. Методи навчання

Основними навчальними технологіями, що застосовуються для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні дисципліни є дискусія, дебати, кооперативно-ітерактивний метод, метод критичного аналізу.

10. Методи контролю

Поточний контроль:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;

- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- аналіз джерельної та монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати, тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- підготовка тез, конспектів;
- систематичність роботи на семінарських заняттях, активність під час обговорення питань;

Критеріями оцінки є:

1) для усних відповідей:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мови;
- емоційність та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури;
- аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки ;
- та інші.

2) для виконання письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи;
- та інші.

Магістрант, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав поточних оцінок, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Система оцінювання самостійної (індивідуальної) роботи. Самостійна (індивідуальна) студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

Підсумкова оцінка за модульний контроль визначається як середньозважений бал за підсумками аудиторної роботи та контрольного заходу, помножений на ваговий коефіцієнт.

11. Розподіл вагових коефіцієнтів оцінювання навчальної дисципліни

АУДИТОРНА ТА САМОСТІЙНА РОБОТА		ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ
Модульний контроль № 1		
ЗМ1		
Лекційні, семінарські (практичні), лабораторні заняття	Контрольний захід (контрольна робота, тестування, колоквиум тощо)	
T1-T7	T1-T7	
середнєарифметичне оцінок за національною шкалою	оцінка за національною шкалою	оцінка за національною шкалою
$k_1=0,3$	$k_2=0,4$	$k_5=0,3$

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Інтервальна шкала	Оцінка в балах за шкалою ECTS	Оцінка ECTS	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
				для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
4,51-5,00	90 – 100	A	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
4,01-4,50	82-89	B	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
3,51-4,00	75-81	C		задовільно	
3,01-3,50	69-74	D			
2,51-3,00	60-68	E	Середній (репродуктивний)		
2,00-2,50	35-59	FX	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0,00-1,99	0-34	F		незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Рекомендована література

Базова

1. Руснак І. С., Романюк С. З. Магістерська робота з педагогіки і методик початкового навчання: Навчально-методичний посібник. Чернівці: Рута, 2003.

2. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник. К.: Академвидав, 2004.

3. Ніколаї Г. Ю. Методологія та технологія науково-педагогічних досліджень: Навч. посіб. для студ. муз.-пед. ф-тів вищих закл. освіти та асп. Суми, 1999.

4. Єріна А. М., Закотай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2004.

5. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. 2-е видання. К.: ВД «Професіонал», 2004.
6. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: Підручник. К.: Знання, 2005.
7. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень. К., 2006.
8. Філіпченко А. С. Основи наукових досліджень. К., 2004.
9. Методологія і методи соціально-педагогічних досліджень / Укл. С.О. Борисик, А.І. Конончук та ін. Ніжин, 2002.
10. Борытко Н. М. Методология и методы психолого-педагогического исследования. М., 2008.
11. Ковальчук В. В., Мойсєєв Л. М., Яцій О. М. Основи наукових досліджень. Одеса, 2001.
12. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методи науково-дослідницької діяльності. К: Знання, 2014.
13. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методичні поради молодим науковцям. К., 1993.

Допоміжна

14. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник. К.: НПУ ім М.П. Драгоманова, 2001.
15. Цокур О. Я. Педагогіка вищої школи: Навч.-метод. посіб. Випуск 1. Основи наукового педагогічного дослідження / За ред. Панькова А. І. Одеса, 2002.

15. Інформаційні ресурси

17. <http://psi-help.com/pdruchnik-z-psixologchno-pedagogki/33-metodichnij-posbник/279-naukovo-doslidna-dyalnst-studentv-magstraturi.html>
18. <http://s-journal.cdu.edu.ua/base/2008/v3/v3pp7-9.pdf>

Автор _____ (_____)
 (прізвище та ініціали) (підпис)

Додаток И

Приклади наукового апарату дослідження захищених магістерських робіт

Тема магістерської роботи: «Ціннісні орієнтації у формуванні особистості майбутнього вихователя ДНЗ».

Об'єкт дослідження – формування особистості студента в процесі професійної діяльності.

Предмет дослідження – становлення ціннісних орієнтацій у структурі особистості майбутнього вихователя ДНЗ в процесі його професійної підготовки.

Мета – виявити особливості становлення ціннісних орієнтацій особистості майбутніх магістрів I-IV курсів.

Завдання дослідження:

1. Визначити місце і роль ціннісних орієнтацій у професійному становленні особистості студента як майбутнього вихователя ДНЗ.
2. Якісно охарактеризувати змістовний бік ціннісних орієнтацій, які визначають професійну спрямованість майбутнього вихователя.
3. Розкрити динаміку ціннісних орієнтацій унаслідок професіоналізації особистості студента.

Тема магістерської роботи: «Особливості підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з батьками дітей раннього віку».

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах України до роботи з батьками.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з батьками дітей раннього віку в освітньому процесі вищої педагогічної школи.

Мета дослідження – обґрунтувати й експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з батьками дітей раннього віку у ВНЗ.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати особливості та виокремити етапи просвітницько-консультативної роботи з батьками дітей раннього віку.

2. Конкретизувати критерії та показники визначення рівнів готовності майбутніх вихователів до роботи з батьками.

3. З'ясувати особливості підготовки майбутніх педагогів до роботи з батьками дітей раннього віку.

4. Визначити та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх магістрів напряму підготовки «Дошкільна освіта» до роботи з батьками.

Тема магістерської роботи: «Підготовка майбутніх вихователів до реалізації педагогічних ідей Ф. Фрєобеля у сучасному просторі дошкільної освіти».

Об'єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка вихователів дошкільних закладів.

Предмет дослідження – підготовка майбутніх вихователів у закладах освіти III-IV рівнів акредитації до реалізації педагогічних ідей Ф. Фрєобеля.

Мета дослідження – розробка і теоретичне обґрунтування змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх вихователів до реалізації педагогічних ідей Ф. Фрєобеля у сучасному просторі дошкільної освіти.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми реалізації ідей Ф. Фрєобеля в Україні у педагогічній теорії та практиці.

2. Обґрунтувати особливості структурування змісту професійної педагогічної підготовки майбутніх вихователів у контексті дослідження.

3. Розробити програму спецкурсу за вибором для майбутніх магістрів напряму підготовки «Дошкільна освіта» з теми «Педагогічна спадщина Фрїдрїха Фрєобеля в сучасному просторі дошкільної освіти».

Тема магістерської роботи: «Формування в учнів початкових класів навичок читання з використанням технології диференційованого навчання».

Об'єкт дослідження – формування в учнів початкових класів навичок читання .

Предмет дослідження – модель формування в учнів початкових класів навичок читання з використанням технології диференційованого навчання.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теорію і практику формування в учнів початкових класів навичок читання.

2. Обґрунтувати особливості формування в учнів початкових класів навичок читання з використанням технології диференційованого навчання.

3. Розробити та експериментально перевірити модель формування в учнів початкових класів навичок читання з використанням технології диференційованого навчання.

Тема магістерської роботи: «Формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в умовах вищого навчального закладу».

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи в умовах вищого навчального закладу.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в умовах вищого навчального закладу.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з досліджуваної проблеми, визначити сутність, структуру та особливості формування професійної компетентності майбутнього вчителя.

2. Конкретизувати критерії та показники визначення рівнів сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя.

3. Визначити та експериментально перевірити педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в умовах вищого навчального закладу.

Тема магістерської роботи: «Музичне мистецтво як засіб терапевтичного впливу (на прикладі роботи з школярами середніх класів)».

Об'єкт дослідження – психологія музичного сприйняття.

Предмет дослідження – музичне мистецтво як засіб психотерапії в сучасній загальноосвітній школі.

Завдання дослідження:

1. Вивчити терапевтичні властивості музичного мистецтва в різні історичні періоди розвитку суспільства та визначити сучасні напрямки в розвитку музикотерапії.

2. Ознайомитися з науковими теоретичними розробками методик у галузі музичної терапії.

3. Визначити й систематизувати основні механізми впливів музичних засобів на психічний і фізичний стан людини.

4. Вивчити музичні смаки і уподобання учнів середніх класів та продумати музичні програми, направлені на досягнення конкретного терапевтичного результату; на їх основі виробити рекомендації по впровадженню музикотерапії в умовах роботи національної школи.

Тема магістерської роботи: «Психологічні аспекти впливу духовної музики на свідомість людини».

Об'єкт дослідження – сутність духовної музики та психологічні аспекти її впливу на свідомість особистості.

Предмет дослідження – духовна музика як невід'ємна складова церковного культу й водночас специфічний вид сакрального мистецтва в їх цілісності й функціональному призначенні та її соціально-психологічні основи.

Завдання дослідження:

1. Обґрунтувати, на основі аналізу концепцій видатних мислителів минулого та сучасних наукових досліджень, вплив музики на психофізіологію людини.

2. Здійснити аналіз глибинної спорідненості музичного мистецтва і релігії; ознайомитися з науковими теоретичними дослідженнями процесу сприйняття як основоположного фактору впливу мистецтва на особистість;

3. Розглянути церковний спів у синкретизмі храмового дійства та його роль у психокорекції; осмислити специфічні особливості взаємозв'язку музичного мистецтва із суспільною та індивідуальною свідомістю.

4. Вивчити процес формування впливу сакрального мистецтва на емоційно-чуттєвий стан віруючого; дослідити феномен духовної музики як фундамент для формування позитивного морально-психологічного стану людини; проаналізувати окультні елементи сучасної рок-музики, які загрожують психічному здоров'ю молоді.

Додаток I

Європейські програми мобільності та міжнародного наукового співробітництва для магістрів України

Європейський Союз традиційно виділяє значні кошти на програми мобільності студентів і викладачів, а також на програми міжнародного науково-технічного співробітництва. Вважаємо доцільним охарактеризувати деякі з них.

Програма Європейського Союзу TEMPUS

Це одна із програм, в якій можуть брати участь українські студенти, викладачі та вищі навчальні заклади, є програма tempus (Trans-European Mobility Partnership Scheme for University Studies). Програма розроблена для надання допомоги соціальним і економічним перетворенням в країнах-партнерах. tempus сприяє розвитку в цих країнах систем вищої освіти шляхом максимально широкого співробітництва із партнерами з країн ЄС.

Програму TEMPUS III було схвалено 29 квітня 1999. Тривалість програми становила шість років, починаючи з 1 липня 2000 року. Наступною фазою програми є tempus IV. Проекти за tempus IV фінансуються, починаючи з 2007 року, дія тем-PUSIV закінчується в 2013 році. Ця програма поширюється на країни, які належать до Східної Зони Сусідства (до цих країн належить Україна), на Західні Балкани, на країни, які належать до Південної Зони Сусідства, та на Середню Азію.

Tempus надає два *типи* грантів:

- гранти, які надаються групам університетів (Joint European Projects) –«консорціумам», що співпрацюють разом для удосконалення навчальних програм, менеджменту університету та розвитку співпраці вищої освіти і суспільства;
- гранти, спрямовані на здійснення структурних заходів (Structural Measures); цей тип грантів, запроваджений для реалізації проектів структурних реформ у галузі вищої освіти, у сфері університетського менеджменту та співпраці вищої освіти і суспільства.

З погляду студентської мобільності tempus IV є додатком до програми Erasmus Mundus, яка спрямована на широкомасштабну і довготривалу студентську мобільність. Порівняно з Erasmus Mundus, TEMPUS IV підтримує тільки невелику за кількістю та короткострокову студентську мобільність, яка може сприяти досягненню цілей конкретного проекту загалом.

Експертна оцінка проектів проводиться Європейською Комісією з залученням представників національних органів влади (Міністерство освіти і науки), мережі Національних офісів tempus та Представництв Європейської Комісії в країнах-партнерах. Величина грантів для проектів, в яких беруть участь українські університети, знаходиться в межах 500 000 євро – 1 500 000 євро. Відбір проектів здійснюється на основі оцінювання їхньої академічної, технічної та фінансової якості.

Інформацію за цією програмою отримано з веб-сайту представництва Європейської комісії в Україні [http : //www. delukr. ee. europa . eu/page3152 8 . html](http://www.delukr.ee.europa.eu/page31528.html). Повну інформацію про цю програму можна отримати на веб-сайті Європейської комісії [http://ee.europa.eu/education/programmes/tempus/ index_en.html](http://ee.europa.eu/education/programmes/tempus/index_en.html).

Освітня програма Європейського Союзу «Навчання впродовж життя»

Політика Європейського Союзу в сфері освітніх послуг є послідовною та спрямованою на досягнення «стратегічної цілі Європейського Союзу стати найбільш конкурентною, базованою на знаннях економікою Для реалізації цієї мети Освітній Раді було доручено сформулювати конкретні цілі освітньої системи, в якій би були відображені спільні пріоритети та аспекти з врахуванням національного різноманіття» (Ліссабонська Європейська Рада, 23-24 березня 2000). Ця мета є одним з аргументів на користь запровадження нової освітньої програми Європейського Союзу «Навчання впродовж життя», яка була започаткована за Рішенням No.1720/2006/ЕС Європейського парламенту та Ради 15 листопада 2006 року.

Метою цієї програми є сприяння розвитку Європейського Союзу як суспільства знань із стабільним економічним розвитком, кращими умовами праці та вищим рівнем соціального захисту шляхом навчання впродовж життя. Ця програма поглиблює взаємодію, співпрацю та мобільність між навчальними інститутами та тренінговими системами у межах Європейського Союзу і, відповідно, може стати стандартом якості для всього світу. Вона складається з шістьох підпрограм, а саме: програма для середньої школи (Comenius), програма для вищої освіти (Erasmus), програма професійних тренінгів (Leonardo da Vinci), програма освіти для дорослих (Grundtvig), поперечна програма (Transversal programme), спрямована на політику співпраці, вивчення мов, застосування комунікаційних та інформаційних технологій, програма впровадження набутих знань у всіх згаданих вище

підпрограмах. Бюджет програми становить близько 7 млрд. євро на період 2007-2013 рр.

Детальнішу інформацію щодо програми можна знайти веб-сайті Європейської комісії
http://ec.europa.eu/education/programmes/newprog/index_en.html.

Освітня програма Європейського Союзу «Erasmus»

Програма Erasmus, яка також відома як План дій європейської спільноти для мобільності студентів університету, була започаткована 1987 році. Метою програми є підтримка академічної мобільності студентів та викладачів вищих навчальних закладів у межах Європейського Союзу, країн Європейського економічного простору (Ісландія, Ліхтенштейн та Норвегія), країн-кандидатів на вступ в Європейський Союз (Туреччина) та Швейцарії. Ця програма спрямована на підтримку створення Європейського Простору Вищої Освіти (ЕНЕА) шляхом підвищення мобільності. Детальнішу інформацію щодо програми можна знайти на веб-сайті Європейської комісії
http://ec.europa.eu/education/pro-grammes/lfp/erasmus/index_en.html.

Наукове видання

Бопко Ігор Зеновійович

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ
ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ ГОТОВНОСТІ ДО НАУКОВО-
ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Монографія

Підписано до друку 25.11.2019 р. Формат 60*84/16.
Папір офсет. Ум. друк. арк. 10,23. Тираж 300 прим. Зам. № 74

Адреса видавництва:
Мукачівський державний університет,
вул. Ужгородська, 26,
м. Мукачево, Закарпатська обл., 89600,
тел./факс: (03131) 2-11-09. E-mail: rvc@mail.msu.edu.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів та
розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 6984 від 20.11.2019 р

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>